7622

తే. గీ. అఖిల దుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు
సుచిరంబుగ భార్యయె చూడ నెపుడు
నాసర భార్యాసమేతుండై యున్నవాని
కెట్టి యాపదలయ్యును నెఱుకపడవు"

అనెడు నపార ప్రేమపూరిత దీనాలాపంబు లాలించి నైషధుండు, "కాంతా! సర్వముం గోలుపోయినను నీవు నాయండ నుండుటచే నెట్టి యిక్కట్టులనైన నెట్టుకగలుగుదు. కాంతిహీనుండగు శీతభానుండును, గాంతాహీనుండగు దీనుండును గొఱగానివారు. నిన్ను విడువంజాల. చింతింపకుము. నీవ సూర్యంపశ్యవు. కోమలాంగివి. కష్టముల నెఱుంగనిదానవు. గోలవు. బేలవు. అరణ్యావాసశ్రమము నోర్వంజాలవని యిట్లాడితిఁ గాక వేఱొండుగాదు. రమ్ము నాయెంట" అని దారసహితుండై కాఱడవులం బ్రవేశించెను. ఆటక్షుత్తృష్ణలం బాపికొను ఫలజంబులు సైతము గోచరింపకుండెను. కనంబడిన యొకపిట్టం బట్టంబోయి కట్టుబట్టం బోఁగొట్టుకొని దమయంతి చీరనే చుట్టుకొని మాపటివేళ నొక పాడు గుడిం బ్రవేశించి భార్యతోడ ధూళిధూసరిత భూశయ్యం బవ్వళించె. ఆయాసముచేఁ దత్క్షణ మా దమయంతికి గాఢనిద్ర పట్టె. నలునకుఁ గూరుకు రాలేదు. ఏల? అతఁడు తన పూర్వస్థితిని ప్రకృతస్థితిని భవిష్యత్స్థితిని గూర్చి చింతించుచుండెను. "అక్కటకటా! నావలన దమయంతి కెట్టి యిక్కట్టులు వాటిల్లె.

అంచయాఁకలపానుపున మేనొత్తు మృదులాంగి నేఁడెట్టి కఠి
నోర్వీని గాయంబు గాయంబుగాఁ గందికుందఁబడినది. ఇం
తలో నెంత గాఢనిద్రం జెందినది. నన్నువీడి పుట్టినింటికిఁ
బొమ్మన్నను బోకున్నది. నేనెక్కడ చింతింతునో యని తన
బాధల లెక్కింపక యణఁచుకొనుచున్నది. మృగరాజ గర్జన
మున కులికి నన్నుఁ గౌఁగిలించికొన్నప్పుడు 'దమయంతీ భయ
పడితివా?' యన 'నాథా! లేదు. కంటకమంటె' నన్నది.
'తీయుదునా' యన .'నేనే తీసివేసితి' నన్నది. నాకై పలు
బాములఁ బడు నీపడఁతిని జూడఁజూడ నాగుండియ నీరగు
చున్నది. ఈయమ కష్టముల నికఁ జూడఁజాల. చూడఁజాల.
వదలి యెటకేని బోయెద. తరువాత మేల్కని 'నన్నుగానక
కొంతసేపు పలవించి తుదకొక మార్గముపట్టి పుట్టినిల్లు చేరఁ
గలదు. ఇది మంచి యుపాయము" అని నిశ్చయించి లేవఁ
బోయెను. ఇరువుర కొక్కచీర యగుటచే నాచీర "రాజేంద్రా!
సహధర్మచారిణిని వదలి పోఁదలంచుట ధర్మ్యమ్ముగాదు.
పోకు పోకు" మని యంకిలిసేసెనోనాఁగఁబట్టి యీడ్చెను.
దమయంతి మేల్కనునేమో యని నలుఁడు తటాలునఁ
గూర్చుండి యామె మోముఁదమ్మిం గాంచి నెమ్మనమూఁప
లేక పోయెను. వేడి జలధారలు కన్నులనుండి యనర్గళముగా
వెలువడెను. ప్రేమబంధము మఱెంత క్రుంగించి సాక్కంత
మినుమునుంబోలె నాకర్షించుచుండెను. ఎట్టెట్టో కొంతకొంత

దిటవుఁ బూని లేవ నూంకించెను. నేలకుఁ గేలూనుచు నంత నొక
కత్తి చేతికిఁ దగిలెను. దానిం గనునంత నతని కాచీరఁ గత్తి
రింప నెడంద తత్తరించెను. "ప్రియా! శరధిపరిధాన పరీవృత
ధరామండలిం బరిపాలించిన నరపాలున కిప్పుడు కట్ట బట్టయుఁ
గఱవయ్యెనే? యని నేఁజింతింప "జీవితేశా! ప్రేమబంధము
నకుఁదోడు వస్త్రబంధంబుం బొందించి పరమేశ్వరుండు మనకుఁ
బరమానుకూలుండయ్యె" నని నన్ను సమాశ్వాసించనే!
అట్టి నిరవధికప్రేమమ్ము వమ్ముగా నిమ్ముగ్ధను చేలమ్ము
నెమ్మామ్మడిఁ బ్రెంపనేర్తు" నని యెద కొంపి కొదనడఁ గత్తిని
జార్చెను. విధిప్రేరణముచే "మగువను దిగనాడకున్న లో
నెగులు మిగులఁ బాగలుఁగదా! కొలఁది తాపంబున కోర్చినఁ
బడతి యొఱుసుమ లుమగుఁగదా!" యని మగుడఁ దెగువవహించి
చుఱియుఁగొని పటాలునఁ జీరచెఱఁగుఁజించికొని లేచి నిలువం
బడి చెలువ మోముఁ దిలకించెను. అదివఱకుఁ గలిగిన కాఠి
న్యము మరలఁ బటాపంచ లయ్యెను. మరలఁ గూర్చుండెను.
"స్వయంవరకాలమునఁ బురందరాదుల సైతము తిరస్కరించి
నన్నపారప్రేమను జేపట్టిన యోసుగుణమణీ! నిన్ను విడినాడ
వలయు నను కఠినబుద్ధి నాకేల గలుగుచున్నది? అదేలొకో
నామతి నాకవశ మగుచున్నది. ఎంత వలదన్నను నిను విడ
నాడు మనియే యుద్బోధించుచున్నది. తీవరించుచున్నది.
నేనేమిచేయుదును? నాతోడ నీవుండిన నాకునిర్భరానందమే

కాని, నీకింక నెన్ని పడరాని పాటులు వాటిల్లునో యని భవి తవ్య మూహించినకొలఁది నాహృదయము బీటలు వాఱుచున్నది. దమయంతీ! మత్ప్రాణాధికా! నీకు దైవమే శరణము. కఠినమతినై నిన్నుఁగానలపాలుచేసి పోవుచున్నాఁడను. దైవముకరుణింపకుండెనేని యిదియే కడసారిచూపు. ఈపాపాత్ముని మన్నింపుము" అని యొక ముద్దిడుకొనఁబోయెను. దమయంతియు "నాథా!" యని కలువరించి నలుని గాఢముగఁ బరిష్వజించెను. నలునిగుండె నీరయ్యెను. ఆమె కర మృదు మృణాళములలో నలహస్తి కట్టువడిపోయెను. పొంగిపొరలి వచ్చు సౌఖ్యతరంగములను ధైర్యమను నానకట్టుచే నిలుపఁ జూచెను. కాని యవి నిలిచినవికావు. మరల నెట్లో కొంత సేపటికిఁ బూనికతో మెల్లన నామె కరపల్లవంబుల వదలించికొని లేచి నాలుగడుగులు నడచి మఱి నడవఁజాలక నిలిచి తిరిగి చూచెను. పోవ బుద్ధి పొడమదయ్యెను. సమీపింప మనసొప్పదయ్యెను. బుద్ధికి మనస్సునకుఁ గొంత పోరాటము జరిగెను. బుద్ధి గెలిచెను. అతఁడు మరల దమయంతిని సమీపించెను. నెమ్మది నిద్రించుటనుజూచి కలిప్రేరితుఁడై ధీరత నూని తిరిగి కొంతదూరము పోయెను. అంత నొక ఘోర గర్జన మతనికి వినవచ్చెను. సతీమణి యెంత కాతరనెందెనో యని పరుగున వచ్చెను. ప్రేమలత యంత సులభముగఁ దెగునదియా? వైదర్భి మేల్కొనలేదు. మరల భైమిం బరిత్యజింప

మకట్టెను. దమయంతి నిదురలో వేఱొకప్రక్కకుఁ బొర లెను. “దమయంతి మేల్కాంచిన నాయత్న మెఱింగెనా నన్నే మని భావించును? తుదకుఁ జెప్పుదునా? ఇప్పుడే వదలి కదలుట మంచి” దని యెదఁ బదిలపఱచికొని పథము సాగించెను. ఇరువది యడుగులు నడచెను. దమయంతి భయభ్రాంతయై తన్ను బిగ్గఱగ నఱచి పిలిచినట్లు అతని మనసుకుఁ దోఁచెను. ఆవ్వస మెఱపుఁదీగె యంత వేగమునఁ బునస్తి వచ్చెను.

చ. కలి దమయంతిఁ బాప సమ
కట్టు, సతిం బతివాయ నోపఁ, డా
లలనను దీర్ఘసౌహృదబ
లంబున గట్టులు గెంటఁ జేసి య
న్నలుఁడు విమోహపాశముల బె
నంగిన తాం గతకారియైన యు
య్యాలయునుబోలె నూఱడక
యెంతయుఁ బ్రొద్దు వినిశ్చితాత్ముఁడై.

దమయంతి కదలలేదు. నిదురించుచునే యున్నది. ఎట్టులైన దిటవుపూని యక్కుటిలకుంతలని దిగవిడిచి పోవనెంచి యామె ముఖచంద్రమండలమును గన్నుల కఱవుదీఱ విలోకించెను. అశ్రుధారలు చూపుల నడ్డుపెట్టెను. అపగత భాగ్యులకు సంకల్పసిద్ధి యెక్కడిది? బాష్పవారి వారింపలేక మరల నొక ముద్దిడి లేచి “వనదేవతలారా! దిక్పాలులారా!

పంచభూతంబులార! భూమ్యాకాశంబులారా! సూర్యచంద్రులార! మత్ప్రాణాధికను నిషధరాజపత్నిని నిష్కరుణుడనై పరిత్యజించుచున్నాడ. ఈ నారీమణికి మీరే దిక్కు. నా కష్టమున కెంతయు నోర్తుఁగాని యీ బిడ పడు నిడుములఁ జూడఁజాల. వదలిననే యీమెకు క్షేమము గలుగఁగలదు" అని కొంతదూరము పోయెను. దుష్టమృగ మొకటండు ప్రక్కనుండి తన వెనుకకుఁ బరువెత్తెను. దమయంతి కీమెక మేమికీడుచేయునో యని తాను వెనుదిరిగి పరుగులువాఱె. కాని మృగమును గానరాదయ్యె. కాంతామణియుఁ బొడకట్ట దయ్యె. పొదగుడికూడఁ దోఁతేరదయ్యె. దమయంతీ! దమయంతీ! యని వనమెల్ల నలుఁడు క్రుమ్మరిలనయ్యె.

చూచితిరా! విధికిఁ బ్రేమకుఁ గలిగిన పోరాటము!

దమయంతి కొంతసేపటికి మేలుకని నలుని గానక యిటు నటు చూచి, పిలిచి, నాథుఁడు లేమికి దిగులొంది వగం గందిన డెందంబున "నాథా! నను విడిచి యెటకేగితివి? పల పిలిచినను బలుకకున్నావు? నా మొగమాలింపకున్నా వేల? నా కిఁక యీ కీకారణ్యమున దిక్కెవ్వరు? నన్నేల వదలితివి? నే నేమితప్పు చేసితిని? ఈ నట్టడవిని నను డించి పోవఁగలవని కలనైనఁ దలఁపనైతిఁగా! ఇంత సాహసమా! ఇంత యుగ్రభావమా? నా యందు నీవు చూపుచుండిన యపారప్రేమమున్నన కిదియా ఫలితము?

నే నేదో మహాపరాధ మొనర్చియుంటి. కాకున్న నన్నేల త్యజింతువు? మనోనాథా! నాకై నేను వగవ. భవదీయ దుస్సహాక్షుత్పిపాసా శ్రమాకులత్వంబులకై వగతు.

క. అలయు నెడ డయ్యు నెడ నాఁ
కలియుఁ దృషయు నైనయెడలఁ [illegible] గడకొని ధరణీ
తలనాథ! పురుషునకు ని
మ్ముల భార్యయ పాచుఁ జత్తె [illegible] మునఁ దుఃఖంబుల్.

నన్నుఁ బరిశోధింప నెందేని దాఁగియుంటివా? నీ దర్శనభాగ్యంబు లేని నాకీ తనువేల? జీవితమేల? నలదు. రమ్ము. దర్శనమిమ్ము. కఠినభావము పూనకు" మని పలు వగల వగలఁ బొగలుచు నెలుగెత్తి పిలుచుచుఁ బొదలదూఱి వెదకుచుఁ బల్లంబుల దిగుచు మిట్టలెక్కుచుఁ దిరిగి తిరిగి చేది పురమ్ముఁ జేరి రాజగృహమున సైరంధ్రీవేషమున మలినార్థ వసనయై భోగంబు లొల్లక కాలము గడపుచుండె.

నల దమయంతులు విపినముల కేగిరను వార్త భీమ రాజు చెవులఁ బడినతోడన మిగుల దుఃఖించి వారల వెదకఁ దగినవారలఁ బంపెను. వారు వెదకి వెదకి తుదకుఁ జేదిపురమున రాచనగరిని సైరంధ్రియై యున్న దమయంతిని గనుఁగొని విదర్భకుఁ దోడుకొనిపోయిరి. అచ్చటఁ గొమిరె కొమరులఁ గలిసికొనుటచే నామె శోకము కొంత వాసెఁగాని భర్తృవియోగ తాప మామెను బెనువితముల వేఁచుచుండెను.

తనాపరిఁ గర్కోటక విషంబునఁ గబ్జుఁడై వికృతవేషంబునఁ
బ్రాకృతుంబోలె నయోధ్యాధిపతి కొలువునఁ బాచకుండై
యుండిన నలుని రప్పించుకొని పరితాపముం బాపికొనెను.
నలుఁడు లబ్ధప్రాభవుండై సతీసుతులతో నమితానురాగమున
సుఖంబుండెను.

విద్యార్థులారా! గమనించితిరా నల దమయంతుల
ప్రేమావిశేషమును! అనలాంకప్రేమ యన్న నిదియ! పర
స్పర మిట్టి ప్రేమయే యుండవలయును. పెద్దలయెడఁ జిన్నలు
చూపు ప్రేమ భక్తియనంబడు. సములయెడఁ గనఁబఱచు
ప్రేమ స్నేహమని చెప్పంబడు. పిన్నలయెడ నిలుపు ప్రేమ
దయనాఁబడు.

4. పెద్ద లెవరు?

మన నడవడి మంచిదగుటకుఁ బెద్దల సేవింపవల
యును. పెద్ద లెవరు? వయస్సునఁ గొందఱు పెద్దలు.
విద్యలోఁ గొందఱు పెద్దలు. జ్ఞానమునఁ గొందఱు పెద్దలు.
ఇం దెవరు సేవింపఁదగినవారు?

తే. గీ. విప్రుఁ డధ్యయనముచేతఁ బృథివి పతి ప
రాక్రమముచేత, వైశ్యుఁ డర్థమున, శూద్ర

జనుఁడు విబుధసేవాకృషి, నీ సర్వజనులు
సుగుణమున, విద్యవలనఁ, బూ జ్యులగుచుండ్రు.

వయస్సునఁ బెద్దవారగువారికంటె విద్యచేఁ బెద్దలైనవా రెక్కువ పూజ్యులు. విద్యావృద్ధులకంటె జ్ఞానవృద్ధులు పూజ్యాధికులు. వారికంటె ననుభవవృద్ధులు పూజ్యతములు. అనఁగా విద్యనేర్చి జ్ఞాన మార్జించి యనుభవపూర్వకముగ నుపదేశింపఁ గలవారు బాలకులైనను సేవింపదగినవారు.

ఆ. వె. అంకిలెఱిఁగి మాట లాడ నేర్చినపుడు
పిన్న పెద్దతనము లెన్న నేల?
పిన్నచేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుఁగదా?
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.

ప్రహ్లాదుఁడు, మార్కండేయుఁడు, ధ్రువుఁడు, చిరకారి, అష్టీకుఁడు సనకసనందాదులు వయసున బాలురయ్యును జ్ఞానసంపాదనంబునంజేసి పూజ్యులుకారే!

శ్లో. యేరామనామామృత పానమత్తా
యేభక్తలీలా సునివిష్టచిత్తా
యేవేదవేదాంత విచారసక్తా
స్తేభ్యోమహద్భ్యోనమ అర్భకేభ్యః.

ఎవరు భగవన్నామామృతపానమున మత్తులై యుందురో, యెవరు భక్తుల లీలలయందు లీనచిత్తు లగుదురో, యెవరు వేద వేదాంత విచారమునం దాసక్తులై యుందురో,

యట్టివారు పెద్దలైనను బిన్నలైనను మనకు నమస్కరింప నర్హులు.

అట్టి మహాత్ములు మన కెట్లు లభింతురు?

చిత్తశుద్ధి గలవారికి మహాత్ములు తమంతఁ దామే దర్శన మిచ్చి పరమార్థ ముపదేశింతురు. శుకుఁడు పరిక్షితునకు, నారదుఁడు ధ్రువునకుఁ బ్రహ్లాదునకు, వ్యాసుఁడు పాండవులకుఁ దమంతఁ దామే పోయి యుపదేశించి ధన్యులఁ జేసిరి కాదే!

ధర్మరాజును దుర్యోధనుఁడును దమ కార్యసాహాయ్యమునకై యొకప్పుడు శ్రీకృష్ణునిఁగోరి పిలువవచ్చిరి. కృష్ణుఁడు సర్వజ్ఞుండు గావున వారి యభిప్రాయ మెఱింగి ధర్మజునితో 'నీవొక దుష్టునేరి తోడితె' మ్మని పంపెను. దుర్యోధనునితో 'నీవెచ్చటనైన నొకసజ్జను నేరితె' మ్మని పంపెను. ఇరువురును బల్లెలు పట్టణములు తిరిగి తిరిగి యూరక కృష్ణునొద్దకు వచ్చిరి. అందు ధర్మజుఁ డిట్లనియెను. "కృష్ణా! ఒక్కొక్క పల్లెయందును బట్టణమందును బదుగురచే దుష్టుఁ డనిపించుకొన్నవాని నెఱిఁగి యతనిఁ జేరి పరీక్షింపఁగా వానియందు నొక సుగుణ మున్నది. అట్టివాని నెట్లు దుష్టుఁ డనవచ్చును. నాకంటె కొక దుష్టుఁడు నగపడలేదు" దుర్యోధనుఁడును 'బలువురచే సజ్జనుఁ డనిపించుకొన్నవారియందుఁ బరిశీలింప నొకదుర్గుణమున్నది. నాకంటికి సుజనుఁడగపడలేదు' అనియెను.

చూచితిరా! దుష్టునికంటె కందఱు దుష్టులే. సజ్జనుని కంటె కెల్లరు సజ్జనులే. తన మనస్సునఁ బూర్ణీభవించి యేది యుండునో యదియే యితరులయందుఁ దనకుఁ దోఁచుచుండును. కాఁబట్టి మన మనస్సు నిర్మలమైనపుడే యట్టివారు మనకుఁ గానవత్తురు. మఱియుఁ బెద్దల మనము సేవించుట వారియొద్దనుండు మంచిని గ్రహించుటకేకదా! వారియొద్ద మనకు దుర్గుణమని తోఁచిన దేదే నొకటి యుండుఁగాక! దానితో మనకుఁ బనియేమి?

రాక్షసకుల గురుండగు శుక్రాచార్యునకు 'మృత సంజీవిని' యను నొక గొప్ప మంత్రము తెలిసియుండెను. అది దేవతలకును వారి గురువునకును దెలియదు. దాని నేర్చుకొందమన్నఁ జిరకాల మతని సేవించినఁగాని యుపదేశము పొందుట దుర్లభము. చాలకాలము వారితోఁ వారి శిష్యులగు రక్కసులతోఁ గలిసి మెలసి యుండినయెడల వారిదుర్గుణములు పట్టువడునని భయము. సహవాసమునఁ బట్టువడని గుణములెవ్వి? తుద కందఱును జేరి యోజించి ధీరచిత్తుండగు గురుకుమారుని గచుఁ డనువానిఁ బంపిరి.

కచుండు శుక్రునొద్దఁ జేరి యతని మదిని, దనయంతఁ దనపై వాత్సల్య ముదయించునట్టులు నడచుకొనుచుండెను. కచునిపై శుక్రునకుఁ బ్రీతి మెండయ్యెను. అది రాక్షసులకుఁ గిట్టదయ్యెను. వారొకనాఁడు మంతనమున నాలోచించి దర్భ

లకై పోయి వచ్చుచుండిన కచునిజంపి వానిశవము నటఁబాఱ వైచి వచ్చిరి. అసలే రాక్షసులువారు! ఎట్టి దుష్కర్మముల నైన జేయ నేల వెనుదీయుదురు?

సాయంకాల మయ్యెను. కచుఁ డింటికిరా లేదు. శుక్రు నకు సంశయము గలిగెను. వెదకుచు నడవులఁబడి పోయి తుద కొకచోటఁ జచ్చి పడియున్న కచుని కళేబరముంగని మృతసంజీవిచే నతని బ్రతికించుకొని యింటికిఁ దోడ్కొని వచ్చెను. రాక్షసు లది యెఱిఁగి మఱియొకనాఁడు కచుని బట్టి కొని చంపి కాల్చి యాబూడిదను గల్లులోఁగలిపి తమ గురు నకే త్రావనిచ్చిరి. మద్యపాన ప్రియుఁడగు శుక్రుఁడు దానిఁ ద్రాగివేసెను. సాయంకాలమునకుఁ గచుఁ డింటికి రాఁడయ్యె. అతఁడు మరల వెదకసాగెను. అడవులెల్లఁ దిరిగి వేసరి యింటనుగానక మత్తు తగ్గినవెనుక దివ్యదృష్టిందిలకించి భస్మ రూపమునఁ దనలో నున్నాఁడని తెలిసికొనెను. మృత సంజీ విచేఁ దనశిష్యుని బునర్జీవితుని జేసి యామంత్ర మతనికి నేర్పి "నాకడుపుఁ జీల్చుకొని బయటికి వచ్చి నన్ను బ్రదికింపు" మనియెను. కచుఁ డట్లు చేసెను. రాక్షసులు చేసినకార్యము తన కార్యసాఫల్యమున కే తోడ్పడయ్యెను.

పూర్వము మహమ్మదీయులు మన దేశమునకు రాక ముందు వారి దేశమున జ్యోతిశ్శాస్త్రము ప్రబలియుండెనఁట. దాని నెట్లైన గ్రహించిరావలయు నని మన దేశస్థు లాలో.

చించి యధిక మేధావంతుఁడగు బ్రాహ్మణబాలకు నొకనిఁ బంప నిశ్చయించిరి. అతఁడు స్వకులస్థులయొద్దను సాంఘికుల యొద్దను గొన్ని యేర్పాటులు గావించుకొని యెన్నిపాటులు పడియైన నా విద్యను గ్రహించి వచ్చెదనని బయలుదేఱెను. నౌకాయాత్రచేసిన విప్రుని, నితరజాతులవారి యున్నను దిన్న వానిని మరలఁ దమ జాతిలోఁ జేర్చుకొనరు. కావున నా బ్రాహ్మణబాలకుఁడు మున్నే కొన్ని యేర్పాటులు చేసికొన వలసి వచ్చెను.

అట్లాతఁడు బయలుదేఱి పలుకష్టములకోర్చి చాలకాలమునకు యవనదేశముం జేరెను. ఏమహాత్మునియొద్దఁ జేరబోయి నను దురుష్కసాంప్రదాయము ననుసరించి వసుగుముండనము మొదలగునవి చేసికొనకుండుటచే నతని నెవ్వరును జేర్చుకొన రైరి. తుద కాతఁడు వారి మతమును స్వీకరించి విద్య నభ్యసింపఁ బ్రారంభించెను. తనకుఁ గావలసిన విద్య ప్రారంభింపఁ బడకముందే యవను లతనికొక కన్యను నిక్కాచేసిరి. ఆమెతో నాతఁడు కాఁపుర మొనర్చుచు జ్యోతిశ్శాస్త్రము గ్రహించు నటకే ముగ్గురు బిడ్డల తండ్రి యయ్యెను. కావలసినది పూర్తిగ నేర్చుకొనెను. దేశాభిమానము మెండుగఁ గల యా బ్రాహ్మణపురుషుఁడు భార్యను బిడ్డలను దాత్కాలిక బంధువులను దేశస్థులను మోసగించి యొకనాఁ డర్ధరాత్రంబున నొక్కండ బయలుదేఱి తెల్లవాఱునప్పటికి రెండా

మడలు దాఁటెను. ఉదయమున నా యూరివా రందఱు తురుష్క-బ్రాహ్మణుని గానక పరిపరివిధముల నాలోచించిరి. మాల్వీలు మోసముజరిగెనని గ్రహించి వానిని వెదకి కనిపట్టి కఠినముగ శిక్షింపవలయు నని యమీరున కెఱిఁగించిరి. ప్రభువు సేనాసమేతుఁడై వానిని బట్టుటకు వెడలెను. శాస్త్ర వేత్తలు దివ్యదృష్టిచే భారతీయుని పోకడ యెఱిఁగి చెప్పుచు వచ్చిరి.

ఆ యుదంతము మన బ్రాహ్మణుఁడు తెలిసికొని వడి వడిగ సాగుచుండెను. కాని నాల్గవనాఁడు వార లతని సమీపమునకు వచ్చిరి. ఆ సమయమున నతఁడు వారు సమీపించుట నెఱిఁగి తప్పించుకొను వెరవు యోజించుచు నొండు కొండయెక్కి యందొక గుహలోఁ బ్రవేశించెను. ఆ గుహ యం దొక శార్దూలము చచ్చి పడియుండఁగా దాని చర్మ మొలిచి కప్పుకొని గొంతుకూర్చొని దైవధ్యానము చేయుచుండెను. తురుష్కు లా కొండక్రిందికివచ్చి విడిసి హైందవుఁ డెచ్చటనున్నాఁడో యని దివ్యదృష్టిం బరికించిరి. పులిచర్మ మతఁడు కప్పికొనియుండుటచేఁ బులికడుపున నతఁ డున్నాఁడని నిర్ధారణచేసిరి. పులికడుపునఁ బడినవానికిఁ బుట్టుగతులు గలవా? వాఁడు నిజముగఁ జచ్చెనని వారు భావించి వాని పీడ దీఱెనని వచ్చినత్రోవను మరలిరి.

బ్రదుకుదేవుఁడా యని యతఁడు కుధరకుహరమునుండి

యీావలికి వచ్చి వారి తెలివిలేమికి లోలోన నవ్వుకొనుచు మన దేశమునకు వచ్చి చేరెను.

కఠినప్రాయశ్చిత్తము చేయించుకొనినఁగాని తమ జాతిలోఁ జేర్చుకొనమని యతనితో బ్రాహ్మణులు ఖండితముగఁ జెప్పిరి. అతఁడంతుల కొడంబడక మునుపటిమాట యేమని యడిగెను. కాని, కులపుఁ గట్టుఁబాటు లెక్కువ గల మనవారియొద్ద నతని యత్నమునకు ఫలము లేకపోయెను. తుద కతఁడు బ్రాహ్మణద్వేషమూని వారికా విద్య చెప్పక విరుద్ధముగ నడవనెంచి యొక మాలదానిని బెండ్లియై జ్యోతిషికవృత్తితోఁ దన జీవితముం గడపెను. అతని సంతతివారే యిప్పుడు "వళ్లువర్" అని పిలువఁబడు నొక తెగవారని కొందఱు చెప్పుచున్నారు.

5. స్వల్పమని కూడనిపని చేయరాదు

కొలఁదిగానివస్తు వీ భువి నెద్దియు లేదనియు సర్వవస్తువులుఁ బరమాణుపూరితములనియు మీరు రెండవభాగమునఁ జదివి గ్రహించియున్నారు. స్వల్పమని నిర్లక్ష్యముచేసి యకార్యము లొనర్చువారు మనలో ననేకులు గలరు.

ఒకఁడు మనయొద్ది కొక కార్యార్థియై వచ్చెనను కొనుఁడు. "ఏలవచ్చితి" వని మనము ప్రశ్నింపఁగ "నూరక వచ్చితి" నని యతఁ డుత్తరమిచ్చును. వచ్చినది కార్యార్థియై. ఊరక వచ్చితినని యతఁ డేల యనవలయు? ఇట్టి యసత్యములు మనలో సర్వజనసహజములైనవి. అవి యర్థాలంకార సమాజములోఁ జేర నుంకించుచున్నవి. వీనివలన స్వపరబాధకము లేదుగాన నటు పోనిత్తమనుకొన్న మితభాషిత్వమునకు స్వస్తిచెప్పుచున్నది.

క. మనమునకు హితంబును బ్రియ
మును బథ్యముఁ దథ్యమును న మోఘము మధురం
బును బరిమితమును నగు పలు
కొనరఁగ బలుకునది ధర్మ యుతముగ సభలన్.

అను సూక్తికి హానివచ్చుచున్నది. అణువులు ఘనములైనట్లులు స్వల్పాకార్యములు ఘనీభవింపకుండునా? నేఁడు వంకాయకు వచ్చినది రేపు టెంకాయకు వచ్చునను సామెత గలదు.

ఒక కాననంబున నత్యంతశ్రద్ధమెయిఁ దపంబు గావించుచుండిన యొక ముని మనఃపరిశోధనంబు గావింపందలంచి శచీపతి యొకనాఁడు తత్పరిసరప్రదేశంబున నొక ఖడ్గంబు విడిచి వచ్చె. స్నానార్థియై గౌతమి కేగుచుండిన ముని యానరాజింగని "యెవరో యాఁదమఱచి దీని నిట విడిచిపోయిరి.

మరల వెదకుచు వచ్చిరేని వారి కప్రయాసకరంబుగా భద్ర పఱచి, యొసంగెదఁగాక” యని యా కరవాలముం గొని పోయెను. స్నానానంతర మాశ్రమభూమికి మరలి వచ్చు నపుడు నారచీర ముండ్లపొద కంటుకొని చినిఁగెను. చేతఁ గత్తి యుండుటచేఁ 'దీనిఁ గొట్టివైచిన నిటు మాటిమాటికిఁ దగులకుండుఁగదా' యనుకొని యీ కంటకగుల్మమును నఱకెను. నాలుగు మొదళ్లు కొట్టిన సరాలున వెగుటచేఁ గత్తి వాఁడి కచ్చెరువడి యీ మార్గమున నుండిన పొదలనెల్ల వేడుకదీర ఖండించుచుఁ బ్రొద్దెక్కఁ బర్ణశాలఁ జేరెను. కత్తి తెగుదలకుఁ గడుంగడు నచ్చెరువందినవాఁడును నాశ్రమ మందలి కంటకభూజములఁ దెగనఱుకఁ దత్తరించు మనస్సుగల వాఁడును నగుటచే నాతఁడానాఁడు నిత్యకృత్యములయెడ మనస్సు సడలించి వడివడిగ ముగించి, యైనదనిపించి, కంటక తరు నిర్మూలన కార్యారంభుఁ డయ్యెను. జగదీశుని చింత యహరహముం జేయువాని కా రాత్రి కత్తి పదనుం గూర్చిన చింతయే మెండయ్యెను. నేఁడు యోగమున భూచరి నవలం బించితి. రేపు ఖేచరి నభ్యసింపవలయు నను నాలోచన యుండఁదగినవాని కిప్పుడు నేఁడు ముండ్లపొదలఁ జెండాడితి. రేపు రేపకడ లేచి ముంటిమ్రాఁకుల మూలము ముట్టఁజెలగ వలయు నను నత్తరపాటు గలిగెను. ఆ రాత్రి యాతనికిఁ గూరుకు రాక స్వప్నములు కూడ వచ్చెను. అవియుఁ గంట

కోద్భిజ్జములఁ గూర్చినవియుఁ గత్తివాదరఁ గూర్చిన ప్రశంస యున్నదియే యుండెను. ఎట్లో తెల్లవారెను. వేకువనె లేచి కొన్ని చెట్లఁ గొట్టి పిదప స్నానమునకుఁ బోయెదమని యెన్ని యవ్విధిం జేయుచుండ నొకపుట్టనుండి యాకస్మికముగఁ గోడె త్రాచొకండు బుసకొట్టుచు బయల్వడెను. ఖడ్గపాణియైన యా విరాగి నాగసంహారణమున కేలజంకును? వెంటనే దానిని దుండెములుగ ఖండించివైచెను. పదపడి స్నానముచేసి వచ్చి మునుపటి కార్యము కొనసాగించెను. ఇట్లే దినక్రమం బున స్వకృత్యంబులు సన్నగిలుచుఁ దరువిచ్ఛేదక కృత్యంబులు బలియుచురాఁగా నట్టె యట్టె దుష్టమృగధ్వంసనమున కుపక్ర మించి నానాఁటి కతఁ డచ్చపు వేఁటకాఁ డయ్యెను. తపశ్చర ణంబు నట్టేటఁ గలిసెను.

చూచితిరా! ఆ మునీంద్రుఁడు మొదటఁ దా గ్రహింపఁ దగని యాయుధమును 'భద్రపఱుత' మను నుద్దేశమున గ్రహిం చుటయు, నుంట్లెచెట్టేకదా యని దాని నఱకుటయుఁ, గత్తి వాదరం బొగడ్తయు నతని నెంతకుఁదెచ్చె!

ఒక విద్వాంసుఁ డైహికసుఖంబుల నిస్పృహుండై సర్వసంగ పరిత్యాగియై కౌపీనమాత్రధారియై యొక పర్వత గహ్వరంబుఁ జొచ్చి యందు ధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యాము ష్మిక సుఖాభిలాషియై పరమాత్మని జింతించుచుండెను. ఒక నాఁడు తత్కు-హార పరిపాలకుఁడగు మూషకచక్రవర్తి నూత

నాగత విరాగిం గాంచి "మా సంచారంబున కభ్యంతరాయం బుగా వీఁ డెటనుండివచ్చె? వీని నిచ్చటినుండి తొలఁగించు నుపాయ మెద్ది?" యని తన పరివారంబుతోఁ బర్యాలోచనము చేసి "యొక్కొక్క రొక్కొక్కపరి తమ యోఁపినకొలఁది నతని తపమునకు భంగము గావించినచో నతఁడు మన పోరు పడలేక గుహానివాసము ం బాసిపోఁగలుగును. ఆ కార్యము చేయువా రెవ్వరని సందియముం బడఁబనిలేదు. అతఁడు శమ దమ సంపన్నుండును శాంతుండును గావున నాయనను సమీపించినఁ గలుగు సెలుగు లేదు" అని నిర్ధరించి యట్ల యొనరింప నాజ్ఞయిడెను.

జాము న కొక్కొక్క యెలుక యా తపస్విని సమీపించి యతని గోఁచిని దిగలాగ నారంభించెను. అతఁడా యెలుకల రాయిడి పడలేక వసతియైన గుహను వదలిపో మనసురాక నిలువరింపనుజాలక యెటకో పోయి యొక పిల్లికూనను దెచ్చెను. మూషికోపద్రవము తగ్గెను. ఆఁకలిచేఁ బిల్లి రోదనము హెచ్చెను. అతని మదియు నిలువరము లేకపోయెను. పిల్లిని వదలెనా యెలుకల యుపద్రవము మెండు. పిల్లి నుంచుకొనెనా దాని కాహారముపార్జింపవలయు. ఏది చేయఁదగినది? పిల్లికిఁ బాలకుఁగా నొక పాడియావును గొనితేర భిక్షుకుండై ధన మార్జించి గోవును గొనితెచ్చెను. గోవును గాపాడ గొల్లఁ డొకఁడు వలదా? గొల్లని నొకనిఁ గూడఁ

దోఁడ్కొనివచ్చెను. వానికి జీత మీయకున్నను గడకు భుక్తి
కైన జరపకున్నవాఁ డుండఁగలఁడా? కొన్నినాళ్లు గడచిన
పిదప 'నిల్లాలులేనివాని బ్రదుకు కేటిబ్రదుకు' కని తన కొక ముడి
పెట్టింప యజమాను నా గొల్లండు తొందరపఱచెను. ఆ
సత్కార్య మొనర్పకున్న నతనికి విధిలేదయ్యెను. కొన్నా
ళ్లకా గోపదంపతుల కొక కొమరుఁడు పుట్టెను. బిలేశయ
ములు తొందర తగ్గెను. మార్జాలరోదనము శాంతించెను.
గొల్లని పెండ్లియుబ్బసము కుదురుపాటు వహించెను. గొల్లత
సంసారము క్రమముగనే సాగుచున్నది. కాని మన గోచి
రాయని తపస్సెంత నిర్విఘ్నముగ సాగుచున్నది? గోపిక
యింటిపనులు నెఱవేర్చుకొనునప్పుడు పోరు పెట్టనీక నిసుఁగు
నెత్తిపెట్టుకొని యోదార్చు సేవకుఁ డెవఁడు? ఆ యున్నతో
ద్యోగ మా యతికే కుదిరెను. వానిని వదలినచో నెలుకల
రాయిడి పిల్లిఱాపు మెఱుఁగనిపించుచున్నాఁడు. కులదైవము
పేరని తల్లిదండ్రులును, స్మరణీయమైన భగవన్నామమని మన
యోగిశేఖరుఁడును గలిసి యా బాలకునకుఁ గృష్ణుఁడని
నామకరణ మొనర్చియుండిరి. ఆ బాలకృష్ణుఁడు తన్నో
దార్పనికటి సాక్షాత్కృష్ణుఁడై వారి నే పనియు జేయనిచ్చు
వాఁడు కాఁడు.

ఒకనాఁడే తత్సంసారనిర్వాహణ దక్షుఁడగు సన్న్యాసి
యా బాలుని మూఁపుపై నిడికొని గుహాద్వారమున నిటునటు

దిరుగుచుండ నాముదము ద్రాగిన కృష్ణుఁడు పలుచపలుచని మలము నతనిపై జాఱవిడిచెను. ఆసమయమున నింకొక సన్న్యాసి యక్కడ కతిథియై వచ్చి "ఇదియే" యని యడిగెను. 'ఇదియే సంసారములోని సార' మని యన తపస్వి యాతని కుత్తర మిచ్చి యాహ్వానము నిజముగ సర్వసంగ పరిత్యాగియై యాగోచినైతము వదలి యెటకో పోయెను.

కనుఁగొంటిరా! గోచికై వచ్చిన తగఁలు గోలకొండ దాఁక నీడ్చినది! స్వల్పమని దేనిని భావింతుమో యందే ఘన కార్యములు విలీనములై యుండును.

6. అన్నియుఁ దెలిసినవాఁడు లేఁడు

ప్రకృతివైచిత్ర్య మనంత విస్తృతము. సర్వజ్ఞుఁడొక్క పరమేశ్వరుఁడే. తదితరు లల్పజ్ఞులు. పరిమితజ్ఞానులు. ఆలోచనా నైశిత్యము హెచ్చుకొలఁది బుద్ధి వృద్ధినొందుచుండుఁ గాని పారము నొందఁజాలదు.

ఉ. ఒక్కొక వస్తుతత్త్వముఁ బ్ర
యోజనముం దెలియంగలేము; యం
దొక్క విభాగతత్త్వమును
యోచనసేయఁగ శక్తిచాలకే

యుక్కరణిం గుతర్కముల
నెప్పుడు సేయుట సిగ్గుచేటు కా
కెక్కుడి గౌరవంబనుచు
నెంచెడు నాతఁడె ధన్యుఁ డిమ్మహిన్.

శాస్త్రము లనేకములు. విద్యలు పెక్కులు. వాని నెఱుఁగ నరున కాయువు లేదు. కాఁబట్టి హంస నీరంబును విడిచి క్షీరంబును గ్రహించు భంగి నుత్తముఁ డగువాఁడు "ఉత్తమం తత్త్వం చింతాచ మధ్యమం శాస్త్రచింతన" మ్మను న్యాయ్యసూక్తి ననుసరించి తత్త్వమ్ము గ్రహించి జన్మతారక కార్యంబు నెంటఁ జరింపవలయు. కాక దంతపరీక్షచేఁ గలుగు ఫల మేమి?

శ్లో. పఠకాః పాఠకాశ్చైవ । యేచాన్యే శాస్త్రచింతకాః
సర్వేవ్యసనినోమూర్ఖా । యఃక్రియావాన్ సపండితః.

చదివించువారు, చదువువారు, శాస్త్రచింతనముసేయు వారు, మూర్ఖులును వ్యసనము గలవారును నగుచున్నారు. క్రియావంతుఁడగువాఁడే పండితుఁడు. పండితులు కొందఱు శ్రీరంగనీతుల నెన్నియో యేకరువుపెట్టి యితరులకు నూఁతి పోయుచుందురు కాని తాముమాత్ర మనువర్తింపక పప్పులో నడుగు వేయుచుందురు.

ఒకపండితుఁడు తన యింటియరుగుపైఁ బ్రతిరాత్రము పురాణప్రసంగము గావించుచుండువాఁడు. గ్రామస్థులునువచ్చి

శ్రద్ధతో వినుచుండువారు. ఒకనాఁడతఁడు "సొరకాయఁదిన్నఁ బౌతికము; కాఁకరకాయఁదిన్న దోష" మని ప్రస్తావవశమునఁ జెప్పెను.

మఱునాఁ డాయన యంగడికిఁజని సొరకాయ నొకండు విలిచికొని యింటికిఁ బంపి యితరకార్యములఁ జూచికొని భోజనవేళ కేతెంచెను. నిత్యకృత్యములు నిర్వర్తించికొని యాహారింపఁ బీటపైఁ గూరుచుండెను. అతని గృహిణి వట్టి చారన్నము వడ్డించెను. పండితుఁ డామెను జూచిచుఱుంజూచి "యోసీ! పచనమునకై పంపిన తుంబము నేమిచేసితివి? వట్టి చారన్నము నాకు తినిబోసి పులిమెదవా?" యన నా సాధ్వి మణి శాంతచిత్తంబునఁ దత్తఱపడక యిలుతేని కిట్లనియె. "నాథా! మీరలు రాతిరి సొరకాయఁ దిన్నఁ బౌతిక మని సెలవిచ్చితిరి; ఉదయమునఁ బొరపాటునఁదీసి పంపితిరని భావించి యాసొరకాయను బొరుగింటి పుల్లమ్మకుఁ బులుసుఁ గూర కొసఁగితి" ననవుడు నతఁడు తనకోప మేమయ్యెనోగాని భార్య యమాయికత్వమునకుఁ గాఁబోలుఁ బకపక నవ్వి యిట్లనియె. "ఓసిరండా! నేఁజెప్పినది యిరుగుపొరుగులకే గాని మనకుఁ గాదని గ్రహింపకపోయితివే? ఊరివారినోట మట్టిగొట్టి నేనేర్పడ నానోట మట్టిగొట్ట నీవేర్పడితివా? రేయి చెప్పినది పుస్తకములోని సొరకాయ; పంపినది అంగడిలోని సొరకాయ"

క్రియావంతులేపండితులు. తదితరులు పండితమ్మన్యులు.

నాలుగు వేదము లాఱుశాస్త్రములు పెక్కుస్మృతులు

పదునెనిమిది పురాణములు మఱియు నుపపురాణములు పదు
నెనిమిది చతుష్షష్టికళలు తంత్రము లఱువదినాలుగు సాకల్య
ముగ నేర్చిన పండితుఁడుకూడ నొక్కొక్కప్పుడు సామాన్యు
నిచే నోడింపబడు.

సర్వదేశములు తిరిగి పండితుల ననేకులఁ దర్కమున
నోడించి వీరఘంట గండపెండేరము మొదలుగాఁగల పెక్కు
బిరుదములఁ బడసిన సర్వతోముఖ పండితుఁ డొకఁ డొకనాఁ
డొక ప్రభుని సన్నిధికి విచ్చేసి తన విద్యానైపుణ్యముఁజూప
రాజునను జ్ఞవేఁడెను. ఆనరపాలుఁడును విద్యాప్రియుఁడగుటచే
మఱునాఁటి సభకు రా నాజ్ఞ యొసఁగి, యాస్థానపండితున
కవ్వార్తఁ బంపి సభ చాలించి యంతఃపురమున కేగి రాణి
కా పండితుని యుదంతంబు తెలియపఱచెను. ఆస్థాన విద్వాం
సుఁడు గెలుచునని రాజ్ఞియు వచ్చిన పండితుఁడు గెలుచునని
రాజును గొంతసేపు వాదాడి పంతములు వైచికొనిరి.

ఆస్థానవిద్వాంసుండు ప్రభుఁడు పంపిన వర్తమానమును
బ్రతివాది భయంకరుఁడై వచ్చిన పండితుని వృత్తాంతంబును
విని భయంపడఁజొచ్చెను! ఆరాత్రి యతని కన్నము ముట్ట
మనసు చొరక కూరుకురాక యేకాంతస్థలమునఁ గూర్చుండి
"రేపటికి నాకాపండితునిచే సభాస్థానంబున నవమానంబు
ప్రాప్తించుటనిక్కంబు. అతనిగెలుచు నుపాయంబు తోఁపదు.
ఏదేనొక సాకు చెప్పి సభకుఁబోక తప్పించుకొనుట యుక్త"

మని లోలోఁ దలపోయుచుండ నాతని శిష్యుఁ డొక్కరుం డటకేతెంచి యతని విన్నఁదనము నవలోకించి ముకుళీకృత కరకమలుండై యిట్లనియె. "గురువర్యా! మీముఖవైవర్ణ్య ముందిలకింప వచ్చిన పండితునితోడవాదింప జంకినట్లు నాకుఁ దోఁచెడిని. అది కారణముగాదేని నాయవజ్ఞను మన్నింపుఁడు. అదియ యగునేని నావచన మించుక యాలకింపుఁడు. కలకాలము రాజు నన్నము దిని సమయము వచ్చినపుడు వెనుకంజ వేయుట ధీరలక్షణమ్ముకాదు. మీయోగ్యత మీరెఱుంగక యిట్లు కుందుచున్నారు! మీకేల? నన్ను నియోగింపుఁడు. సదస్యులయెదుట నతని నవలీల నోడించి మీకును రాజుగారికిని గీర్తి నాపాదింతు.

గురు:—వత్సా! జగములగెలిచిన పండితుని డీకొందు ననుట నీపడుచుబుద్ధిని వెల్లడించుచున్నది. నిజముగ నేనేజంకుచుండ నీవెంతవాఁడవు?

శిష్యుఁడు:—ఆచింతమీకేల? నిశ్చయముగ జయింపఁ గలను.

క. విదళింప నుఱుకు సింగపుఁ
 గొదమయు మదమలినగండ కుంజరములపై
 నిది బలశాలికి నైజము
 గద! తేజోనిధికి వయసు కారణమగునే?

గురు:—నీ ధైర్యమున కచ్చెరువందితి. కాని నిన్ను నియోగింపఁజాల. నామాటవిని నీవేగి ప్రభునితో "గురుఁడు కడుపునొప్పిచే మిగుల బాధనొందుచున్నాఁ" డని విన్నవించి రమ్ము. పండితుఁ డని పేరుగొన్నవానికి సభలో నవమాన మొందుటకన్నఁ జావుమేలు. కావున నీపనికి సాహసింపరాదు.

శిష్యు:—దైవాధీనము లైన జయాపజయంబులకై యింత చింతింప నేల? నామనవినంగీకరించి నన్నాజ్ఞాపింపుఁడు. అవశ్యము జయింపఁగల నను దృఢవిశ్వాసము గలదు. అంతియు సభలో మీకెఱుకపడు. కుసుమజన్మంబు సుజనమస్తక ప్రదేశంబున వాసించుటచేతనే సార్థక మగుచున్నది.

గురు:—కాదేని వనంబునజీర్ణభావమందుచున్నదిగదా!

శిష్యు:—దేశికోత్తమా! మీరు సభకు దయచేయకున్నఁ బ్రతిపక్షి జయధ్వజము గొనిపోవుట నిక్కువంబు. పరకృత తిరస్కారంబు మానవంతుఁడు సహింపనోపఁడు. ఈ యల్పుని ప్రార్థన మంగీకృతి చేసి వీని నియోగింపుఁడు.

అని గట్టిపట్టు పట్టి గురునానతి వడసి మఱునాఁడు నియుక్తసమయమున దేశికునితో ఛాత్రుండును సభ నలంకరించెను. ఆసభ కనేక విద్వాంసులును, పౌరులును విచ్చేసిరి. రాజు సింహాపీఠినధిష్ఠించుపిదపఁ దదితరులుచితాసనాసీనులైరి. అంత నాశిష్యుఁడు లేచి దేశాంతరాగత పండితు నుద్దేశించి సభికులతో "మాగురు సనుజ్ఞఁబొంది యీవిద్వద్వర్యునితోఁ

దర్కమునకుఁ గడఁగుచున్నాఁడ. ప్రశ్నించుట సులభమనియు నుత్తరమిచ్చుట కష్టమనియు నేనెఱుఁగుదు. ఐన నితండు పండిత జిగీషుండై జైత్రయాత్ర సేయుచున్నవాఁడు గాన నాప్రశ్నలకు సదుత్తరములీయ బాధ్యుం" డని నొడివి "(౧) ఈరాజు ధర్మాత్ముఁడు. (౨) ఈతనిరాణి పతివ్రత. (3) నీతల్లి యపత్యవతి. ఈ మూఁడంశములఁ దర్కమునఁ గాదనిపింపవలయు" నని తార్కికశిఖామణినొకపరి తేఱిపాఱఁజూచి కూర్చుండెను.

బిరుదులాని మొగము తెల్లవడెను. పెదవు లెండెను. నోటమాట వెడలదయ్యెను. లోలోఁ బరిపరివిధములఁ బర్యాలోచనము సేయఁదొడఁగెను. "ఊరకుంటిమా యోటమి సిద్ధించుచున్నది. పూర్వపక్షమునకుఁ గడంగితిమా పిండ శృంఖలప్రాప్తి తప్పదు. ఇఁక గతియేది? ఇట్లుచెప్పి చూచెదఁ గాక" యని కొంత తెచ్చికోలుబీరమునఁ "ప్రభువుల చిత్తమున కీ ప్రశ్నములు సభాయోగ్యములు సదుత్తరగర్భితములని తోఁచెనేని సెలవిం" డనుడుఁ బృచ్ఛకుండు లేచి "దిగంత విశ్రాంత యశోధుర్యులగు విద్వచ్ఛిఖామణుల కసభ్యములెయ్యవి? ఎట్టివానినైన సభాయోగ్యములుగాఁ జేయనైన సమర్థింపనైన శక్తులరైన తమబోఁటి కసభ్యం బొండుగలదే? పఠనయోగ్యములుగఁ జేయని విషయములు కవులకు మిగిలియున్నవే? పండితవాగధిష్ఠితములైనవెట్టివైనఁ బవిత్రములును బఠనయోగ్యములు నగుచున్నవి. సెల వీయవచ్చు" ననెను.

పండితుఁ డేదియుఁ దోఁపక నిరుత్తరుఁ డయ్యెను. సభ్యుల గుసగుసలు మెండయ్యెను. ఇవి సరియగు ప్రశ్నలు కావను వారును, విద్వదవతంసుఁడు పాపము! బాలకునిచేఁ బరాజితుఁ డయ్యెననువారును, నీప్రశ్నల కెవ్వరు నుత్తర మీయఁజాల రనువారును, రాజకుఁగదా? శిష్యుఁ డే యుత్తర మిచ్చునో చూతమనువారును నై సభాస్తారు లుత్తలపాటునొందుచుండిరి. నరపాలుండు సభాకలకలంబును గరసంజ్ఞల వారించి యంతే వాసి నీక్షించి "నీయుక్తికిని సమయజ్ఞతకును సంతసించితి. నీవాక్యముల నీవ వ్యతిరేకసిద్ధాంతముచేసి సదస్యులమెప్పింతు వేని విద్వజ్జిగీషు వోడెనని తీరుమానింతు" ననుడు శిష్యుండు ధీరుండై లేచి వదనంబున మందహాసంబు మొలకలెత్త సభ కభిముఖుఁడై నృపాలు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

"నా మొదటివాక్యము రాజు ధర్మాత్ముఁ డనునది. ఇప్పుడు రాజధర్మాత్ముఁడని సిద్ధాంతీకరింపవలయు. ప్రభుఁ డగువాఁడు పండితప్రకాండుల విద్యాపారంబెఱింగి యుక్త సమ్మానంబులఁ దనిపి పనుపవలయుఁ గాని మల్లురంబోలెఁ గొట్లాటలకుఁ గొలుపఁదగదు. రాజసభ ధర్మసహితమైనది. అట్టి ధర్మయుక్తమగు రాట్సభను బరాభూతుండై విద్వాం సుండు శోచింపందగండు. దానం బ్రభువునకుం బ్రయోజ నంబు గలుగదు. విజయధ్వజమెత్తికొనివచ్చిన విద్వద్వతంసుఁ డీసభ నొకబాలకునిచే విజితుఁడై వీతసంతుష్టుం డగుటంజేసి

యీసభ యధర్మ విరళమయినది. సభాపతి యగు నృపతి యధార్మికుండయ్యె" ఆబాలకుని పలుకులకు సభికులును సభావిభుండును టిచ్చవడియు నతని వాక్ప్రౌఢిమకు మితానంద మొంది యవ్వలివాక్యముల విన నవధానమనస్కులై యుండిరి. పదపడి ద్వితీయవిషయము రాద్ధాంతము చేయు తలంపున నాశిష్యప్రవరుం డిట్లనియె.

"ఈతని రాణి పతివ్రతకాదు. ప్రణయసమయమునం దక్కం దక్కినవేళల సద్గృహిణి పతి నాదరింపం జనదు. ఏ పండితుండు గెలిచిన నేమి యని యూరకుండక యీయమ పతితోం బంతంబులాడినకతన దేవిగారి పాతివ్రత్యమునకుం గళంకంబు సిద్ధించుచున్నది. ప్రభ్వీపక్షమే జయంబుందినప్పుడు ప్రభునకుం బరిభూతచింత ప్రబ్బికొనియెడిని. భర్తను బరాజితవ్యాకులుం జేసిన సతికి మహాశోకపక్షమునం గలంక సమకుఱుచున్నది.

మూండవది యితని తల్లి గొడ్రాలు. ఎట్లంటేని యితని తల్లి పున్నామనరకత్రాణుండని యితనిం గన్నది. ఇతండు విద్యావంతుండై వాక్కలహమును బెంచునదియుం బరులకేని తనకేని యవమానచింతాకులతం బొందించునదియు నగు తర్కమునం గడంగి పండితుల ననేకుల నవమానించె. తర్కమున నసమానప్రజ్ఞ గలిగిన శ్రీహర్షుం డెట్టిపాటునొందె?

యుక్తంబుల నయుక్తంబులని, యయుక్తంబుల యుక్తంబులని వాదించు తార్కికులు విద్వజ్జన మనస్సంక్షోభ కారకులగు కతమున నల్పాయుష్కులై తల్లుల గొడ్రాండ్రఁ జేయుచున్నారు. అటుకాక పూర్ణాయుష్మంతులైనను యుక్తాయుక్త నిర్ణయము లేక చెడి జీవచ్ఛవములై మాతౄణముఁ దీర్పని వారు పుట్టనివారిలోఁ జేరుచున్నారు. ఇతఁడు పండితుఁడై విజితానేక విపశ్చితుఁడై "యిన్నాళ్లు బ్రదికి యింటివెనుకఁ జచ్చె" నన్నట్టులు తుదకీ మహాసభ నొక బాలకునిచే విజితుఁడగుటంజేసి యితని జన్మ మొక జన్మము గాదని సిద్ధాంతీకరించుచున్నాఁడను. ఇతని జన్మము జన్మమే కాదనఁ, బుట్టిన వారిలోఁ జేరఁడని తాత్పర్యము. ఇట్టివాని తల్లి వంధ్యకాక పుత్రవతి యెట్లగును?"

అతని యుక్తియుక్తములగు వచనములకు సభ్యులు పరమానంద పరవశులై కరతాళధ్వనులు చెలరేఁగఁ జెలఁగించిరి. తార్కికుని బిరుదములెల్ల శిష్యున కొసంగఁబడినవి. ప్రభుం డాతనిఁ బారితోషికములఁ బరితుష్టుం జేయఁబూనుడు నతండు వలదని వారించి తార్కికుని పాదంబుల కెఱఁగి మన్నింపవేఁడి యతనికి విభునిచే వివిధసత్కారంబులఁ జేయించెను. ఈ శిష్యుని పేరే యామునాచార్యుఁడు.

7. సత్యము (ఎట్టిది)

ఆ. వె. వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
ప్రాణ విత్త మాన భంగమందుఁ
జకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చు నఘము పొందఁ డధిప!

అని శుక్రనీతి.

చ. కులసతి వాసినన్ సుతుఁడు
గూలిన నాపద లెన్నివచ్చి త
న్నలమిన, మానభంగమయి
నన్, సిరిపోయిన, రాజ్యమూడినన్,
జెలులు త్యజించినన్, దుద క
సిఁగొని ప్రాణము తీయవచ్చినన్,
బలుకఁగరాదు సూవె యణు
మాత్ర మసత్యము మర్త్యుఁ డెన్నఁడున్.

అని గురునీతి.

ఇం దేది మన కాచరణీయము?

వేయి యశ్వమేధయాగముల ఫలంబుకంటెను సత్యము గొప్పదని యెఱుంగుదుము. నడవడి యనియెడు కడలిని గడవ నోడకరణి సత్య మొడఁగూడునని కూడ నెఱుఁగు

దుము 'సత్యాన్నాస్తి పరోధర్మః' సత్యముకంటె మించిన ధర్మము లేదు.

'నానృతాత్పాతకం పరం' అనృతము కంటె గొప్ప పాపము లేదు.

'సత్యం బ్రూయాత్'
'సత్యం వద'
} సత్యము పలుకుము.

'నాస్తి సత్యసమంతపః' సత్యముకంటె మించిన తపస్సు లేదు.

'సత్యమేవ జయతే నానృతం' సత్యమే జయించును. అసత్యము జయింపదు.

'సత్యేన వాయురావాతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే
దివి సత్యం వా ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం'
'తస్మాత్సత్యం పరమం వదంతి'

సత్యముచే వాయువు వీచుచున్నది. సూర్యుఁడు ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఆకాశము నిలిచియున్నది. ఇంతయేల? సర్వము సత్యము నాధారముచేసికొని నిలిచియున్నది. కాఁబట్టి పెద్దలు సత్యమే యుత్కృష్టమని చెప్పుదురు. ఇత్యాద్యుపనిషద్వాక్యములు సైతము కొంత కొంత యెఱుంగుదుము. శుక్రనీతిని బలి వినక బాగుపడెను. బృహస్పతి నీతి హరిశ్చంద్రుండు విని బాగుపడెను. శుక్రనీతి నవలంబించినచో సత్య మవసరమ్ములేదు. సత్యము పలుకుచోటు మఱి కాన

రాదు. కావుననే (ఇష్ట మున్నచో) బొంకవచ్చు నని శుక్రుఁడు తంత్రముగాఁ దప్పించుకొనియెను. దీనిచే గీష్పతి నీతియే యనుసరణీయమని తేలుచున్నది. కాని యది కలి కాల మానవులకు సాధ్యమా? కలికాలమాహాత్మ్యముం గూర్చి మఱియొకచో విస్తరింతము. ఇట సత్యమన నెట్టిది? యని విచారింతము.

'సత్యం భూతహితం ప్రోక్తం' ప్రాణిహితమే సత్యము.

ఉ. "భూతహితంబుగాఁ బలుకు
బొంకును సత్యఫలంబునిచ్చుఁ ద
ద్భూత భయాస్పదంబగు ప్ర
భూతపు సత్యము బొంకునట్ల"

దేనినిగాని స్థూలదృష్టింబరికించి యిదమిత్థమని సిద్ధాం తీకరింపఁబూనినచో ధర్మసందేహములు పెక్కు లుప్పతిల్లు చుండును. సూక్ష్మదృష్టిం బరిశీలించిన సందియము లుండవు. అట్టివానిని ధర్మసూక్ష్మములని పెద్దలండ్రు. ధర్మబద్ధమైనది సత్యము. బద్ధముకానిది యబద్ధము.

తే. గీ. అనృతమయ్యుఁ బాపంబుగా దరయనేచట?
(అను శిష్యుని ప్రశ్నకు)
ధర్మమును నిల్పుకొఱకాదు తప్పనందు;
(అని శంకరాచార్యులవా రుత్తర మిచ్చిరి)

ఒకవిప్రుండు సంసారమున సారములేదనిరోసి వైరాగ్య

పరుండై గ్రామవాసముమాని కాననముం జేరి మనోహరమైన యాశ్రమంబొండు గాంచెను. అందున్నతములును స్వాదుఫల భారావనతములు నైన పలువిధవృక్షములు పక్షులకే కాక పథికులకు నాశ్రమవాసులకుఁ దృప్తి నొనఁగూర్చుచుండెను. కుసుమ లతాకుడుంగములు చూడఁజూడ రమణీయములై తత్ప్రసూన సౌరభాసీత షట్పద నినదంబుచే శ్రావ్యంబై యొప్పారె. అందలి మందపవనుండు పుష్పవతిం దాఁకి తద్దోషంబు వోవ శుద్ధోదకంబులఁ దానమాడి మరల దానిం దాఁకుదునేమో యను శంకచే మెల్లన నడచువాఁడుంబోలె గంధవహుండై శీతలుండై సంసేవ్యమానుండై యలసగమనం బున వచ్చుచుండె. అచటి శుకశారికా నికరంబులు మునిగణ సన్నికృష్ట సంచారకారణంబున 'సత్యంవద, ధర్మంచర' శ్రీ త్యాది స్మృతివాక్యముల శ్రవణపేయంబుగ నుద్ఘోషించు చుండె. చూతకిసలయంబులఁ గడుపార మెక్కి యొనరించు కోయిలల కుహూకారంబులు మునిబాలకులు పాడు పాటల కుపశ్రుతు లగుచుండె. తేనెవాఁకల స్రోఁత యధ్యయనము చేయువారి స్వరదోషముల మఱుఁగుపఱచుచుండెను. హరిణ శాబకములు పచ్చికచిపుళ్లు మెక్కి చెవులు నిక్కించి బిత్తరపుఁ జూపులు సూచుచుఁ దల్లులచెంతకుఁ బేరెముఁబాఱుచుండెను. ఇట్టి మనోజ్ఞప్రదేశంబున నిలువ నిశ్చయించి యాద్విజుండు పర్ణకుటీర మొండు గల్పించికొని యందు వసించి ఫలమూలా

ములు డించు నిశ్చింతమెయి జగన్నాథు నెదఁ దలంచుచు జీవితశేషంబు సుఖంబు గడుపనెంచె. తత్పరిసరాశ్రమవాసు లగు మునులయొద్ది కప్పుడప్పు డేతెంచి వారివలన సత్కథలు విని పలుసందియములఁ దొలఁచుకొనుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డా కాంతారంబునఁ గొందఱు పాంథులు పోవుచుండ దోఁపిడికాండ్రు వారి వెనుదవిలి తఱుమఁ జొచ్చిరి. మానప్రాణభీతులై పథికులు పరుగులువాఱి విప్రు నాశ్రమంబుసొచ్చి దట్టంపుఁ బొదరింఁడ్ల దాఁగిరి. దిచ్చుమొగం బైన తెరువరుల యడుగులజాడం గనిపట్టి యాపచ్చికాండ్రు వచ్చి యచ్చోఁగూర్చుండిన భూసురుంగాంచి "మున్నుగవచ్చిన బాటసారు లెటనున్నా" రని యడిగిన నాచోరులయాకృతుల, వారి హస్తంబుల ధరించియుండు కాలదండంబుంబోని దండం బులంగాంచి వారలు చోరులని యెఱింగియు, నెఱింగినది యెఱుంగననిన నసత్యదోషమని భావించి, తెరువరులుడాఁగిన పొదలఁ జూపెను. తెక్కలికాండ్రాపొదల నొదిఁగినవారిని బయటికిలాగి సొత్తుల నీని పురుషులఁ గొందఱ వ్రమందించి స్త్రీలమానంబులు తూలించి హింసించి దోఁచుకొనిపోయిరి. తెరువరుల మాన ప్రాణ ధనంబులు సెడ నావిప్రుని సత్యవా క్యంబు కారణంబయ్యెఁ గాన నాసత్యంబు దోషంబుగఁ బరిణ మించి యాతని నరకప్రాప్తునిఁజేసె.

శ్లో. త్యజధర్మ మధర్మంచ । ఉభే సత్యానృతేత్యజ
ఉభేసత్యానృతే త్యక్త్వా । యేనత్యజసితత్త్యజ.

సన్న్యాసులకు దేహాభిమానములేదు. వారు వైరాగ్యముచేఁ బుణ్యపాపములను సత్యాసత్యములను వదలుదురు. అట్లన్నిటిని విడిచిన పిదప యుద్ధాంతమునఁ గరవాలమును విడుచు శూరునివలె నావైరాగ్యమును గూడ వదలుదురు. మన సన్న్యాసి యట్టివాఁడై యుండెనేని దొంగలకుఁ దానీరీతి నుత్తర మిచ్చియుండును. “నీవడిగినవా రెటనున్నారో యోచించు మనస్సు చలింపదు గానఁ దాఁజేయదు. తనవారిచేఁ జేయింపదు. చూచునట్టి కన్నులకు వచించు యోగ్యత లేదు. వచింప సమర్థతగల వాక్కునకుఁ జూచు సామర్థ్యము లేదు. కావున నావలన మీకుఁ బ్రయోజన మగపడదు. మీదారిని బొండు” ఇందు సత్యముచెడకయు నసత్యమాడకయు నుండు నట్టిరీతిగలదు. ఏదియెట్లైనను బాపకార్యము వర్జింపఁబడినది.

తృణసంవృతంబులైన కూపంబులంబోలెఁ గపట ధర్మ సంవృతంబులై—యనఁగాఁ బుణ్యరూపంబునొంది—పాపంబులు మానవుల మోసపుచ్చుచుండు. ధర్మతత్త్వజ్ఞుండు వానినెఱిఁగి యొడగలిగి నడవవలయు. మనుజుని యోగ్యత ననుసరించి యొక్కొక్కప్పుడీధర్మసూక్ష్మమును స్థిరీకరింపఁదగియుండును. ఆవిప్రుఁడు ప్రముచ్చుల నుక్కడంప శక్తిలేనివాఁ డగుటంజేసి నిరపరాధుల కపాయంబు గలుగనీమికై యనృతమాడవలసి

యుండెను. అట్టి సందర్భమే యొక మహాపురుషునకుఁ బొసఁగెనేని యతఁ డసత్యమాడక నిజమాడి దుర్జనుల నిర్జింపవచ్చుఁగదా!

కురుక్షేత్ర సంగ్రామంబున ద్రోణవధోపాయమును జింతించి కృష్ణుండు ధర్మజుని "నశ్వత్థామ చచ్చె" నని చెప్పఁ బ్రోత్సహించెను. అజాతశత్రుండు ధర్మమూర్తి గావున నందుల కొడఁబడఁడయ్యె. అంతఁ గృష్ణుండు "ధర్మరాజా! ప్రాణరక్షణ సమయంబున బొంకిన సత్యంబగును. ద్రోణుఁడీ యపరాహ్ణమున నని సేసెనేని యిక్కడి యోధు లెక్కడైనఁ బ్రుంగిపోక యుండనేర్తురే? ఇందఱ నీ వారి రక్షించు కర్జంబు కృత్యం బెట్లగు? మఱొం డుపాయంబుగలదు. మాళవేంద్రుం డగు నింద్రవర్మ వారణం బశ్వత్థామ యను పేరిటిది మారుతి చేతఁ జచ్చె నది నెపంబుగఁ జెప్పు" మని యనేకవిధంబుల నొక్కి వక్కాణింపఁ దుదకు సమ్మతించి ధర్మపుత్త్రుండు ద్రోణునిచెంత కేగి యెలుఁగెత్తి వర్ణసమితి యచ్చుపడఁగ "అశ్వత్థామ హతః" అని పదంపడి "కుంజరః" అని మెల్లన ద్రోణుని చెవికి వినరాక యనియె. ధర్మజుండు సత్యవ్రతుండు గాన నతని వాక్యంబుల నమ్మి కుంభసంభవుండు దిగులువడి యింకీ జన్మ మేటికని తేరిపై శరశరాసనము లూడ్చి యోగ నిష్ఠ నొంది యత్తనువుం బాసి జ్యోతీరూపంబునఁ బరమ స్థానంబునకుఁ జనియె. ఏతత్సత్యహాపదోషంబున యుధిష్ఠిరు నకు యమలోక దర్శనప్రాప్తియయ్యె. ఇతఁడు బలవంతుఁ

డయ్యు వంచింప బూనుటచేతనే కదా యసృతదోషం బతనికి సంప్రాప్తమయ్యె.

శ్లో. సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియంబ్రూయాత్ నబ్రూయాత్ సత్యమప్రియమ్
ప్రియంచనానృతం బ్రూయాదేష ధర్మస్సనాతనః.

సత్యము పలుకుము. ప్రియవచనము లాడుము. అప్రియమగునది సత్యమైనను నోడువకుము. అట్టులని ప్రియమను తలంపున ననృతము వచింపకుము. ఇదియే సనాతనధర్మము.

8. కఱవు

సకాలమున వర్షము పడక పైరులు పండక ప్రజలకుం దినుటకన్నము లేక యుల్లాసు కాలమునకుం గఱవని పేరు. ఈ కఱవునకు మూలకారణము వర్షము కురియకపోవుటయే యని మనకుం దెలియును. ఆ వర్ష మేల సకాలమునం గురియకున్నది? భగవదాజ్ఞాబద్ధులై సూర్యచంద్రులు వేళ తప్పక యుదయాస్తమయముల నొందుచున్నారు. వాయువు వీచుచుండె. భూమి భరించుచున్నది. గోళములూడి మనపైం బడుటలేదు. సముద్రము మేరమీఱుటలేదు. సర్వము సక్రమముగ జరుగుచుండ మేఘములు మాత్ర మేల కురియ

కున్నవి? అవి దేవు నానతి మీఱియే వర్తించుచున్నవా? వర్షాధిదేవత పర్జన్యుఁడని వేదములు నుడువుచున్నవి. అతని పాలనాక్రమము చెడియెనా? అజ్ఞాన నతని పైయధికారి యగు పరమేశ్వరుఁడు విచారింపకుండునా? పైవారికిఁ దెలియనీక క్రిందియుద్యోగులు ప్రజలయొద్ద లంచము గైకొని వారి కార్యములుచక్కఁబఱచునట్లుపర్జన్యుండు మనయొద్ద నుత్కోచము గ్రహింప నుంకించుచున్నాఁడా? సర్వజీవి హృదయస్థితుండగు సర్వేశ్వరుఁ డది గ్రహింపకుండునా? అదియును గాదు. భగవంతుఁడే మనల నిట్లు కష్టపెట్ట నుపక్రమించుచున్నాఁడా యనుట కతఁడు సర్వసముఁడని మనమే సమ్మతించుచున్నారము. ఇఁక దోష మతనిది గాక సహాయోద్యోగిదియుఁ గాకపోయినపుడు మనదే యని తీర్మానింపవలసియున్నది. ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞానసంపన్నులు సూర్యకిరణములచే సరిత్తటాక సముద్రజలంబు లావిరిరూపంబున నాకర్షింపఁబడి మేఘంబులై శీతలవాయుస్పర్శనంబున మరల జలంబై వర్షించుచున్నదని దృష్టాంతపూర్వకంబుగ వాక్రుచ్చుచున్నారు. ఇక్కార్యంబు నైసర్గికంబుగ జరుగుచున్నదనుచున్నారు. అటులైన నీ వఱపునకు సూర్యుఁడు కారకుఁడా? వాయువు హేతుభూతుఁడా? వీరి కార్యములును స్వాభావికము లైనప్పుడు వారిపైఁ దప్పుమోపుట కవకాశ మెక్కడిది?

సత్యమునదే వాయువు వీచుచుండె. సూర్యుఁడు ప్రకా

శించుచు నున్నాఁడు.

తే. గీ. నడపునది బ్రహ్మమాదిత్యుఁ డై గడఁకతోడ
త్రిదశులాతనిఁ గొల్చి చ రించువారు
మహితధర్మంబునన యస్త్ర మానమగును
నిలుచు సత్యమాధారంబు గలుగ నతఁడు.

సత్యము మనుజులవలన నిలుపఁబడవలసి యున్నది. సత్యము మనయొద్ద నెప్పుడు సన్నగిలుచున్నదో యప్పుడు సూర్యాదుల కార్యంబులు తాఱుమాఱగుచున్నవి. క్షామ కారణమును ధర్మశాస్త్రములుకూడ నిట్లు చెప్పుచున్నవి.

శ్లో. అపూజ్యాయత్రపూజ్యంతే। పూజ్యాయత్రావమానితాః
తత్రత్రయంభవిష్యంతి । వ్యాధిదుర్భిక్షతస్కరాః.

ఎచ్చట నపూజ్యులు పూజ్యులగుచుందురో, యెచ్చటఁ బూజ్యు లపూజ్యులగుచుందురో యచ్చట నకాల మృత్యు భయజనకంబులగు స్ఫోటక విషూచికామహామారీత్యాది వ్యాధులు, జీవన భీతిప్రదంబైన దుర్భిక్షంబు, మానప్రాణ ధన హరణ కారణంబైన చోరభయంబునను నీమూఁడును గలుగుచుండును.

శ్లో. కాలే పానీయమశనం కాలే బీజంతు వాపయేత్
కాలే కర్మ సముద్దిష్టం విపరీతే విపర్యయః

యుక్తకాలమున నన్నపానీయములఁ గొనుట, తగిన కాల మెఱిఁగి విత్తునాఁటుట, అనుకొన్నకాలమునకుఁ గార్య

మొనరించుట తప్పినపుడు ఫలము విపరీతమగు టేమియాశ్చ ర్యము? మన యధర్మవర్తనములవలనను, బరపీడాజనకము లగు కార్యములఁ జేఁతచేతను, సత్యము క్షీణించుచున్నది. సత్యక్షీణముచేతనే క్షామదేవత ప్రత్యక్షమగుచున్నది.

జరుగుచున్న కాలమునకుఁ గలికాలమని పేరు. ఈ కాలపు జరుగుఁబాటులను ద్రికాలజ్ఞులగు మన పూర్వపుఁ బెద్దలు మన హెచ్చరికకై తెలిపియున్నారు.

శ్లో. దాతాదరిద్రః కృపణోధనాఢ్యః
పాపీ చిరాయు స్సుకృతీ గతాయుః
రాజాఽకులీనో నకులీనసేవ్యః
కలౌయుగే షడ్గుణమాశ్రయంతి.

దాత దరిద్రుఁడై, లోభి ధనికుఁడై, పాపి చిరా యుష్కుఁడై, పుణ్యుఁ డల్పాయుష్మంతుఁడై, రాజు నీచ కులుఁడై, నీచకులుఁడు సేవింపఁదగినవాఁడై యొప్పు నీ కలి యుగమం దీ యాఱు గుణములే ముఖ్యముగ నావరించి యుండును.

మఱియు సత్యం బడుగంటుటచే నాయువు క్షీణించు. ఆయుక్షయంబున విద్య లల్పంబులగు. అల్పవిద్యచే విమో హంబు మిగులు. మోహంబుచే లోభంబును, దానిచేఁ గామంబును, గామంబునఁ గ్రోధంబును, దానివలన సర్వోన్య పీడయుఁ బ్రాప్తించు. వర్ణాశ్రమధర్మంబు లడుగంటుచు

విపర్యస్తస్థితి నొంది వర్ణసంకరంబులగు. కాలవర్షంబు గలుగదు. బీజములు పెక్కులు పొల్లులగును. క్రయ విక్రయంబులఁ గపటంబు మెండగును. అన్న విక్రయంబు విద్యావిక్రయంబు తఱచగును.

క. హేతు ప్రత్యయవాద వి
చేతస్కులై వేదనింద ♦ సేయుచును మఖ
వ్రాతంబులు వ్రతములుఁ బెడఁ
బాతురు దుర్మార్గ కర్మ ♦ పరులై విప్రుల్.

క. సుతుఁ డవమానించు జనకుఁ
బతి నవమానించు భార్య ♦ పడఁతులుఁ బతులున్
మతి నొండొరువుల మెచ్చక
సతతముఁ జరియింతు రిష్ట ♦ సంచారములన్.

క. గురుఁ గొనియాడఁడు శిష్యుఁడు
గురుఁడును శిష్యునెడ వంచ ♦ కుండగు మది నొం
డొరువుల నొల్లరు బంధులు
పొరిఁబొరిఁ గలవులగుఁ బ్రజకుఁ ♦ బాడమునుభయాముల్.

యుగాంతమునఁ బదియాఱేండ్లే ప్రజలకుఁ బరమాయువగు. ఏ డెనిమిదియేండ్ల వయసుననే స్త్రీలు బిడ్డలఁ గందురు.

చాలనటి కిందలి విప్పటికే మనల నాశ్రయించి యున్నవి. మిగిలినవియుఁ గూడినంత శీఘ్రకాలముననే యావరింపఁగలవనియుఁ దోఁచెడిని.

ఒక్కొకచో నేండ్లకొలంది వృష్టిలేక కష్టపెట్టుచున్నది. ఒక్కొకచోఁ గలిగిన నతివృష్టియై కఱవే మెఱుఁగనిపించు చున్నది. ఇట్టి కష్టము లేర్పడ మన యధర్మములే హేతువు లగుచున్నవి. కఱవుచే నరులు మఱింత యధర్మవర్తను లగు చున్నారు. కఱవు తగ్గిన నధర్మములు తగ్గునేమో! అధర్మము తగ్గిననే యీ క్షామమునకు క్షామదశ సిద్ధించునని యేర్పడుచున్నది. పిచ్చి కుదిరినఁ బెండ్లియగును. బెండ్లియైనఁ బిచ్చి కుదురునను లోకోక్తి యుటఁ బొసఁగుచున్నది. ఈ దిక్కుమాలినగతికి దేవుఁడే శరణ్యుఁడు.

అంగభూపాలునకు లేక లేక వేనుఁ డను కొడుకు పుట్టెను. తల్లిదండ్రు లతని నల్లారుముద్దుగఁ బెంచిరి. ఆ వేనుఁడు బాల్యమందే తుంటరియై యీడుబాలురఁ జావ మోదుచుఁ బశుప్రకరంబుల నొంచుచు సాధుల బాధించుచుఁ జేయరాని కార్యముల నొక్కటియేని వదలక చేయుచుండెను. వయస్సు హెచ్చినకొలంది వాని దౌర్జన్యమును హెచ్చు చుండెను. తల్లి పెక్కువిధముల బోధించియుఁ దండ్రి తిట్టియుఁ గొట్టియు నానావిధంబుల హింసించియు వాని దుశ్చేష్టితంబుల మానుపఁజాలక దుఃఖితాత్ముఁడై,

క. "అనయము నిట్టి కుపుత్రుని
 గని పరితాపంబు బొందు ¦ కంటెను ధరలో

సనపత్యం డగుటొప్పను
వనజాక్షు భజించునట్టి వాఁడగు వాఁడున్"

అని యోజించి యొకనాఁటి నడిరేయి నిద్రించిన భార్యను గృహమును బ్రజలను రాజ్యమును దిగవిడిచి యెక్కడకో పోయెను.

మఱునాఁడు రాజబంధులు పురోహితులు మంత్రులు మొదలగువారు రాజునుగానక వెదక నారంభించిరి. ఎంత వెదకియు లాభములేకపోయెను. రోసిరోసి విసివి విఫలోద్యోగులై మగిడి వచ్చి రాజ్యం బరాజకం బగుటకుఁ జింతించి మహర్షులతో నాలోచించి సునీథ యనుమతి వేనునికిఁ బట్టముగట్టిరి.

దుర్గుణంబులకుఁదోడు దొరతనము ప్రాప్తింప వేనునికి మిన్నుమన్ను సమమయ్యెను. అతని పరిపాలనంబున సత్పురుషులు పరిభూతులైరి. దుర్జనులుల్లసిల్లిరి. ప్రజలకెల్ల నప్పుడా రాజ్యమరణ్యప్రాయముగఁ దోఁచెను. అతఁడు ప్రజల విశేషముగ బాధించుటంజేసి యనేకులు పట్టణములు పల్లెలు విడిచి యడవులపాలైరి. వేనుఁ డంతతోఁబోక,

క. దివ్యులు వెఱఁగందఁగఁ బృ
థ్వీవ్యోమములగల భేరి వేయించె "నయ
ష్టవ్యమదాతవ్య మహో
తవ్యం విప్రా" యనుచు ను దాత్త ధ్వనులన్.

ఈఘోర ప్రొంతతోడ నొక్కపెట్టిన విప్రుల గుండె లగిలెను. మునులు గుములుగట్టి వేనుని జేరి యనేకవిధముల నీతు లుపదేశించిరి. వారి మాట లతఁడు నిరాకరించి యిట్లనియె. "మునులార! మీర లిట్లు పసుచుఁడసముగఁ బలుకుచున్నారు. "నావిష్ణుః పృథివీపతి" అనుట వినరె? నరపాల రూపమును ధరించిన యీశ్వరు నన్ను విడిచి యన్యుల నేల భజించెదరు?

క. పరికించి సనుభజింపుఁడు,
ధరణీశుఁడు సర్వ దేవతామయుఁడగు, మ
త్పరముఁడుఁగుఁడు, నాకంటెను
బురుషుఁడు మఱియెవ్వఁ డగ్రపూజార్హుఁడిలన్.

మీరెల్లరు సర్వకర్మంబులు మత్ప్రీతికరంబులుగా జేయుఁడు" అని శాసించిన మును లదిరిపడి యొక్కపెట్టున "నిట్టి నీచాత్ముఁ డుంటకంటెఁ జచ్చుట మేలు. వీఁడు జీవించె నేని జగంబులు వీనిచే భస్మంబు గాఁగలదు. ఈ పాతకుండు హతుఁ డగుఁగాత!" మని హుంకరించిరి. ఆహుంకారంబున వేనుఁడు విగతప్రాణుఁడయ్యె. సునీథ తనయుని మరణంబునకు దుఃఖించి యతని తనువును భద్రపఱచి యుంచె. కొన్నాళ్లకు రాజ్య మరాజకమయ్యెను. చోరులు దుష్టులు ప్రబలిరి. మోసములు మెండయ్యెను. సత్కర్మములు సాగవయ్యెను. మరల మునులు సునీథగృహమునకు వచ్చి వేనుని కళేబరం

బును దెప్పించి తదూరుమథనంబు గావింప నంతొక మిథున ముదయించె. అందుఁ బురుషునకుఁ బృథుఁడని స్త్రీకి నర్చి యని పేరులిడి వారికిఁ బట్టంబుగట్టి మునులు తమ తమ యాశ్రమ ములకుఁ జనిరి. పృథుఁడు తండ్రివలెఁ గాక యధిక ధర్మా త్ముఁడై ప్రజలఁ దన కన్నబిడ్డలఁబోలెఁ గాపాడుచు సధర్మము నడగించుచు వచ్చె. కాని కఱవుమెండై కాలవర్షంబు లేమిఁ బంటలు పండక ప్రజలు క్షుత్పీడాక్షీణదేహులై వైన్యుని శరణంబు సొచ్చి,

క. "అరయఁగ నేముబుభుక్షా
పరిపీడం బడితిమయ్య ♦ పైకొని తరుకో
టర జనిత వహ్నిచేతను
దరికొను వృక్షములువోలె ♦ ధరణీనాథా!"

అని ప్రార్థించిరి.

నరవరేణ్యుండు వారి మొఱల విని "యింతకుఁగారణ మీభూమిగదా! దీనిని బ్రద్దలుగావింతు" నని వింట నమ్ము సంధించెను. భూమి గడగడ వడఁకి గోరూపముఁనఁ బరువులు వాఱసాగెను. రాజు వెనువెంటఁ దఱిమెను. తుదకుఁ బృథివీ దేవి యనన్యశరణ్యయైరాజం బ్రార్థించెను. "నీవు యజ్ఞంబుల యందు హవిర్భాగముఁ గొంచుఁ బ్రజలవలని వ్యావసాయిక కష్టముంగొంచు ఫలంబేల యీయవైతి" వన ధరణి యిట్ట నియె. "రాజతి దుష్టుఁడగుటకతనఁ బ్రజలు నష్టమైరి. యజ్ఞాదు

లంతరించెను. కృషియుఁ గ్రమంబుగఁ నిర్వర్తింపఁ బడదయ్యె. ఓషధీవితతుల నేనగ్రసించి నాయందజీర్ణంబుగావించుకొంటి. విషమస్థలినైయున్నదానను. నాకొక సమస్థలంబును గల్పించి చూచుమాత్రానఁ జేఁపుగలుగునట్టి వత్సంబుఁజూపి కోర్కులఁ బిదికి కొనుఁడు" పృథుండును,

చ. మనువును దూడఁజేసి గిరి
మర్త్య నిజపాణితలంబులీల దో
హనముగఁజేసి యందు సక
లౌషధులం బిదికెం గ్రమంబునన్
దనరఁగఁ దద్విధంబునను
దత్పృథువత్సలరైన భూమియం
దనయము వారువారును బ్రి
యంబగు కోర్కులువొంది రున్నతిన్.

భూమిని సమముగావించి వ్యవసాయముచేసిన ఫలము నిత్తునని భూమి వాక్యముల యర్థము. రాజు ప్రజల సోమరితనంబును బోఁగొట్టి తానును వారికి సహాయభూతుండై వారి యెడ నుండిన యధర్మవర్తనములఁ గ్రమంబుగఁ బోకార్చి కృషి సేయించి క్షామముం బాపెను.

9. సుఖ మెందున్నది?

తే. గీ. "ఎవ్వఁడు ప్రవాసిగాకయు ఋణియుఁగాక
స్వగృహమందున మూన్నాళ్లు జాలకైన
నాకులో యలములో యున్న దంతొయింతో
వండికొని తినునాతఁడే పడయుఁ దృప్తి.

అని ధర్మరాజు, ధర్మదేవత "ఎవఁడు సంతసించు" నని యడుగఁగా నుత్తరమిచ్చెను. 'క్రోధంహిత్వానశోచతి' 'మనో యమ్యానశోచతి' క్రోధమును విడిచినవాఁడును మనస్సు నడఁచినవాఁడును దుఃఖింపఁడు. (అనఁగా సుఖించును) 'శోక స్త్వజ్ఞానముచ్యతే' అజ్ఞానమే శోకమని చెప్పఁబడును. 'కింసుఖం? తుష్టి;' సుఖమేదియనఁగాఁ దుష్టియనిశంకరాచార్యులుచెప్పిరి.

ఒక ధీమంతుఁడు తనభక్తికి మెచ్చి ప్రత్యక్షమైన భగవంతు నిట్లని వర మడిగెను.

శ్లో. ఏకాభార్యా త్రయఃపుత్రాః ద్వాహలౌ దశధేనవః
మధ్యరాష్ట్రంతు సుక్షేత్రం దేహిమే మధుసూదన!

సుగుణవతి యగు నొకభార్యను ముగ్గురుపుత్రులను రెండుమడకలను ఆవుల నెగ్గులఁ బదింటిని మంచి పొలముల నడుమనుండు సుక్షేత్రమును, భగవంతా! నాకు దయ చేయుము. ఒకప్పుడు పార్వతి భర్తతో నిట్లు చెప్పెను.

శ్లో. రామాద్యాచయ మేదినీం ధనపతేర్బీజం బలాల్లాంగలం
ప్రేతేశాన్మహిషం తవాస్తివృషభః ఫాలంత్రిశూలం తవ
శక్తాహంతవచాన్నదానకరణే స్కందోస్తి గోరక్షణే
ఖిన్నాహంహర! భిక్షయా కురుకృషిం గౌరీవచఃపాతువః.

నీ ప్రియశిష్యుని పరశురాము నడిగి కొంత క్షేత్రముం గొనుము. నీమిత్రుని గుబేరుని విత్తనము లడుగుము. మఱొక శిష్యు బలరాము నడిగి మడక నెరవలిగా నైనఁ గొనితెమ్ము. త్రిశూలమును గృషకము (కఱ్ఱు) గాఁ గొట్టించుము. నీయాభరణంబులగు సర్పములను వాటెనగా మోకుగా నుపయోగింపుము. నీకొక యెద్దు గలదు. దానిజతకు నీ క్రింది యుద్యోగియగు యముని మహిషమును బట్టికొనుము. పెద్దకొడుకు విఘ్నేశ్వరుఁడు సేద్యముచేయును. చిన్నకొడుకు కుమారస్వామి పసువుల మేపును. మీకుఁగూడ నే నన్నము పెట్టఁగలను బిచ్చమెత్తు కష్టమేల? సేద్యము చేయింపుము.

'కృషిరేవ మహాశ్రేష్ఠం వినాదైన్యేన జీవనం' దైన్యముతోడి జీవనముకంటెఁ గృషిచేసి బ్రదుకుట మిక్కిలి మంచిది.

కొందఱు ధీరు లిట్లు చెప్పుచున్నారు.

హృదయ మను క్షేత్రమందు వివేక మను మడకకుఁ బ్రయత్న మనెడి యెద్దులను మనస్సను నాఁగటి త్రాటితోఁ గట్టి ధర్మమను మేడినూఁదిపట్టి శ్రద్ధ యనెడు మునికోలగొని దున్ని సత్కార్య మను నెరువువేసి భక్తి యనెడి బీజమునాటి

సత్యమను జలముఁబోసి రాగద్వేషాదు లనెడు కలుపును సద్వి చార మను కూలితోఁ దీసివైచి నిత్యానంద మను పంట పండించుకొని వివేకి సుఖించును.

హస్తశుద్ధి, వాక్శుద్ధి, గుహ్యశుద్ధి, నేత్రశుద్ధి గలవా రెప్పుడే నచ్చటనేని సుఖమును యశస్సును బొందుదురని మఱికొందఱు చెప్పుదురు.

ఇఁకఁ గొందఱు సంపద, సత్సంతానము, సద్గుణము, సదనుగ్రహము, సచ్ఛీలము, సత్యము, సరస్వతి యీసకార సప్తక మెచ్చట నుండు నచ్చటఁ గొఱఁతలేని సుఖ ముండు నని వాక్రుత్తురు.

జీవుఁ డను రథికుఁడు శరీరమను రథమునఁ గూర్చుండి బుద్ధియను సారథిని నియమించి మనస్సనెడు పగ్గములతో విషయాసక్తములైన యింద్రియంబు లను నశ్వంబులఁ బిగఁ బట్టి విషయంబు లను విషమ భూములకుఁ బోనీక సన్మార్గ మను త్రోవను బోనిచ్చి మోక్షమను స్థానముం జేరి శాశ్వత సుఖంబు ననుభవింపవచ్చు నని వేదాంతవిదులు నొడువు చున్నారు.

మార్గమేది? యను ధర్మదేవత ప్రశ్నకు ధర్మజుం డిట్లుత్తర మిచ్చె.

శ్లో. తర్కోఽప్రతిష్ఠశ్శ్రుతయో విభిన్నా
నైకోమునిర్యస్య మతం ప్రమాణం

ఐదవ భాగము

ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయాం
మహాజనోయేనగతస్సపంథాః.

ఊహ స్థిరపడుటలేదు. వేదము లొకటికొకటి భిన్నాభిప్రాయముల నిచ్చుచున్నవి. ఎవ్వనిమతము ప్రామాణ్యమనుటకును బ్రామాణికుఁడైన ఋషి యొకఁడును గానరాఁడు. ధర్మతత్త్వము గుహలోఁ బాఁతఁబెట్టఁబడినట్లున్నది. పెద్ద లెట్లేగిరో యదియేత్రోవ.

లోకము పలువిధములుగదా!

శ్లో. వైద్యోవదంతి కఫపిత్త మరుద్వికారాః
జ్యోతిర్విదోగ్రహగతిం పరివర్తయంతి
భూతాభిషంగ ఇతిభూతవిదోవదంతి
ప్రాచీనకర్మ బలవన్మునయోవదంతి.

ఒకఁడేదేనొక కష్టము వాటిల్లినపుడు కారణము తెలిసికొందమని వైద్యులనడుగఁ బైత్యదోషముచే శ్లేష్మము ఘనీభవించెననియో వాతాధిక్యముచేతఁ బైత్యము ముదిరి యిట్లయ్యెననియో చెప్పుదురు. ఇదిగాదని జోస్యులనడిగిన గురువు వక్రించెనని, గురువును నీచస్థానమున నుండి యంగారకుఁడు చూచుచున్నాఁడని, షష్ఠాష్టకమనియు నందుచే నిట్లయ్యెననియు సెనగలు కందులు దానముచేసిన నీపీడ వీడుననియు నొడువుదురు. వీరిని గాదని భూతవైద్యుల నాశ్రయింప నీవు నీయూరి కుత్తరదిక్కున రావిచెట్టున నొకకొమ్మ నలుకుచుండ

నందలి మునిగ్రహ మొకటి పోఁ కెనని, నీవిరోధి యొకఁడు చేతబడి చేసి యుండుటచే నీకిట్లయ్యెనని, ముత్త్రోవలు గలియు చోట దాఁటుతీసిన నివారణమగుననియుఁ బలుకుదురు. మునుల నాశ్రయింప నీపురాకృత కర్మఫల మీరీతిఁ బరిణమించె నని వచింతురు.

ఇఁక నుద్యోగములయందు సుఖమున్న దేమో విచారింతము.

ఒకరిపై నొక రధికారము వహించి యున్నతోన్నత పదవులలంకరించుటచే స్వేచ్ఛలేక పరాధీనతనొందియున్నప్పు డేమి సుఖ మున్నది? పరాధీనతచేఁ గలుగు దురవస్థలను నను భవ చక్రవర్తియగు భర్తృహరి యిట్లువాక్రుచ్చుచున్నాఁడు.

చం. పలువలు పల్కుమాట లొక
భంగి సహించితి బాష్పవారి లో
పలనె హరించి శూన్యమగు
భావమున న్వెడనవ్వు నవ్వితిన్
బాలుపటి విత్త జాడ్యహత
బుద్ధుల కంజలి చేసితిన్ గటా!
తలఁకక యింక నేపనికిఁ
దార్చెదొ నన్ను దురాశ! నీవిటన్.

ఒక యుద్యోగి యింకొకనికి నతఁడు మఱియొకనికి నిట్లంద ఱుద్యోగులు రాజునకు లోఁబడియుందురు. కాన రాచ రికమునం దేమైన సుఖ మున్నదా? తిరిపెగానికి తిండిచింత

యొక్కటి కాఁగా భూపునకుఁ బుట్టుఁ డుండును. "రాజా రాష్ట్ర కృతం పాప" మ్మను ధర్మోక్తి ననుసరించి రాజు ప్రజలయెడఁ గన్ను గలిగి వర్తింపవలయు. కానినాఁడు "రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ" మ్మను మాట తప్పదు. రాజును బోషించువారు ప్రజలే కాన రాజునకును బరాధీనత సిద్ధించు చున్నది. ప్రజా ప్రభు సంబంధము సుడిగుండములోని నీటి వలెఁ బరివర్తించుచున్నది. ప్రజ లుద్యోగులకు నుద్యోగు లున్నతోద్యోగులకు, వారు మంత్రులకు, మంత్రులు మహీశునకు, మహీశ్వరుండు మానవులకు నధీనత నొంది యిట్లు పరిభ్రమించుచుండ స్థిరసౌఖ్య మిం దేరికిఁ గలదు?

ఇఁక నైశ్వర్యవంతుఁ డేపాటిసుఖియో యోజింతము.

మ. "వరసంతోష నిరంతర ప్రముదితు

ల్వర్ణింప నెవ్వారు ని

ర్భరముల్వారికి మోదముల్, కనక లు

బ్ధస్వాంతులౌవారికి

న్విరతిం బొందదు తృష్ణ, యెవ్వనికిఁ గా

వింపంబడె స్పృహ్మచే

స్థిరసంపన్నిధి మేరువాత్మ ధృత ల

క్ష్మీకంబు, నా కిష్టమే?"

దైవికముగ నదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టులైనవారి కానంద మెట్లును గొఱవడదు. లుబ్ధునికి మేరువంత యుండినను తృష్ణ

తగ్గదు. నిత్యసంతోషి కైశ్వర్యమునం దపేక్ష కలుగదు. లోభి కెంతయుండినను జాలదు. ఆస మఱి మఱి వృద్ధిచేసి నిరంతర పరివేదనం బొరయించు నైశ్వర్యమునందు సుఖము కానరాదు. మఱి యెవ్వరి తృప్తికై యీ సంపదను గనకాద్రిని బ్రహ్మ సృజించెనో!

శ్లో. అకించనస్యదాంతస్య శాంతస్య సమచేతసః
సదా సంతుష్ట మనస స్సర్వాస్సుఖ మయాదిశః॥

శుద్ధదరిద్రుఁడును, శాంతియైదాంతియై సర్వభూత సమచేతస్కుఁడై ప్రాప్తఫలముతో సంతుష్టుఁ డయ్యేనేని వానికి సర్వదిశలును సుఖమయములై యుండును.

10. కోరికలు

కోరికలేని ప్రాణి లేదు. ప్రతిప్రాణికి నాత్మరక్షణేచ్ఛ, ఆనందేచ్ఛ, సంతానేచ్ఛ, యను త్రివిధేచ్ఛ లుండును. స్వప్రయోజనమునకై పరప్రయోజనము మాపుమాపుట మహాపాతకము. ఈ కోరికలను సక్రమముగ నుంచుకొన్నయెడఁ బరప్రయోజన విధ్వంసనమున కవకాశముగలుగదు. ఆ కోరిక లతిక్రమించినపుడే యన్నిచెడుగులు సంభవించును. కానఁ బ్రాణరక్షణమున కెంతమాత్ర మావశ్యకమో యంతకే

కోరిక జనించెనేని సర్వప్రాణులు తన్నుఁ బ్రేమించును. ఉన్న దానితోఁ దృప్తిఁజెందక పొరుగింటివాని కొంచెపు టాస్తికై యాసించి యతఁడీయకపోవుటచేఁ దప్పువ్యాజ్యము లతనిపైఁ గల్పించి న్యాయస్థానములకీడ్చి న్యాయవాదులవాత నతనికి కున్న యాస్తిని నైతము కరఁగించి పోసి నెత్తిపైఁ జేతు లుంచుకొని యేడ్చువా రెందఱు మనవారిలో లేరు!!

క. వ్యాప్తింబొందక వగవక
 ప్రాప్తంబై నదియు తనకుఁ బదివే లనుచున్
 దృప్తిం జెందని మనుజుఁడు
 సప్తద్వీపములనైనఁ జక్కఁబడునే?

విత్తపుత్ర కళత్రంబులయందలి కోరిక నీషణత్రయ మందురు. ఇదియు నతిక్రమమైనచో విపరీతఫలము నొసంగును. కాఁబట్టి యీచెడు కోర్కెలకన్నింటికి మూలకారణ మేదియో దానిఁ గనుఁగొని చక్కఁబఱచుకొనవలయును.

వాంఛించునది మనస్సు, అది బుద్ధికి లోఁబడియుండ వలయును. మనస్సు బుద్ధికి లోఁబడక యతిక్రమించి వర్తించి నప్పుడే విపర్యస్తఫలము చేకూరును. కాన మనస్సును బుద్ధి వశముచేసి బుద్ధిని నిర్మలముగ నుంచుకొనవలయును. బుద్ధి నిర్మలముగ నుండుటకు సత్సహవాసము కావలయును.

చ. వలసినయప్పుడే యవయ
 వంబుల బైటికి వీడు చిష్టముం

గలుగనివేళ ముడ్చుకొను
    కచ్ఛపముం బలె నింద్రియంబులన్
దలచినయంత పీకుచుఁ బ
    దంపడి లోఁగొని వాని తృప్తికై
చలితుఁడుగాకయుండు గుణ
    శాలియె ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

పురుషార్థములు నాలుగు. అవి ధర్మార్థకామమోక్షములు. మానవజన్మ మెత్తిన యొక్కొక్కఁడును గోరఁదగినవి కావునఁ బురుషార్థము లనఁబడును. ధర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తింపనివానిని మానవులలో గణింపరాదు. అర్థము లేకున్న నేపనియు సాగదు. కోరికలేని ప్రాణియే లేదు. పుట్టిన ప్రాణి గిట్టుట నిక్కమముగాన, జన్మించు టేల? చచ్చు టేల? చచ్చి యెచ్చటకుఁ బోవుదుము? మరల నెట్లు జనింతుము? జనించి చేయ వలసినదేది? ఏల యిట్లు పుట్టుట చచ్చుట? వీని కంతము లేదా? ఈ జనన మరణ ప్రవాహమునుండి తప్పించుకొని గట్టెక్కు టెట్లు? అని విచారణముచేసి పడయు ఫలమే మోక్షము. ఈ నాలుగు లేనిచో జన్మంబు పౌరుష వంతంబు గానేరదు.

ఉ. ధర్మమనంగ న్యాయమగుఁ
    దద్గుణముం దగఁబూని, కూర్చుచున్

ధర్మయుతార్థ సంతతిని,
ధర్మము నర్థముయొక్క ముఖ్యమౌ
మర్మమెఱుంగు కామమును,
మానుగ మూఁడులభించు నంతటన్
నిర్మలబుద్ధి మోక్షము గ
ణింపఁ దలంచెడువాఁడు ధన్యుఁడౌ.

ఎట్టివాఁడైనను సత్సహవాసముచేతను, సత్కార్మాచరణము వలనను దనకుఁగల కోరికలను నెఱవేర్చుకొనవచ్చును. దుర్వాంఛలను వదల్చుకొనవచ్చును.

విధాతృపుత్రుఁడగు స్వాయంభువునకుఁ బ్రియవ్రతుఁడు, ఉత్తానపాదుఁ డను నిరువురు కుమారు లుండిరి. అందుత్తానపాదునకు సునీతి సురుచి యను నిరువురు సతులు. సునీతికి ధ్రువుఁ డని సురుచికి నుత్తముఁ డని కొడుకులు వొడమిరి. ఉత్తానపాదుఁడు సురుచియం దత్యంతానురాగుఁడై సునీతి ననాదరించుచుండె.

ఒకనాఁడు ధ్రువోత్తములు వేడుకఁ గ్రీడించుచుండిరి. ఉత్తానపాదుఁడు సురుచితో నేవియో సల్లాపము లాడుచుండెను. ఉత్తముఁడు కడుఁబ్రేముడి నాపుడమి యొడయనితొడపై నెక్కె. బాలకుల కనుకరణగుణము మెండుగదా! ధ్రువుండును వేఱొక యూరువుపైఁ గూరుచుండఁగోరి భూరమణుఁ జేరఁబోవ సపత్నీమత్సరమున సురుచి యాయురుగుణమణిని

జ్యేష్ఠపుత్రుని దండ్రిచెంతఁ జేరనీక మెడఁబట్టి యావలికి నెట్టి వైచి "ఓరి దౌర్భాగ్యుఁడా! నీవంతకుఁ దగుదువే?

తే. గీ. తండ్రితోడ నెక్కు-వేడుక ♪ దగిలెనేని
పూని నాగర్భమున నాఁడు ♪ పుట్ట కన్య
గర్భమునఁ బుట్టి కోరినఁ ♪ గలదెనేఁడు
జనకుతోడ నెక్కు- భాగ్యంబు ♪ సవతికొడుక!"

అని గద్దించి "పొమ్ము. ఇప్పుడైన గొప్ప తపస్సుచేసి హరిం బ్రసన్నుంజేసికొని నాకడుపునఁ బుట్టునట్లులు వరంబు నర్థింపుము. వేఱురీతుల జనకు నంకతలంబునఁ బొంకంబుగఁ గూరుచుండు నదృష్టంబు నీకదృష్టంబ" యని యసహ్య వచనంబు లాడిన నప్పలుకులు ములుకులై బాలకుని డెందంబు గాఁడికాఱియపెట్ట రోదనంబుసేయుచు నిట్టూర్పులుపుచ్చుచుఁ దల్లి పాలికింజని యవ్వతోఁ దనకు నివ్వటిల్లిన యవమానంబుఁ జెప్పఁజాలక వెక్కు-చు నిలువంబడ, జనని తనయుఁ దనయొడి నిడికొని పుత్త్రదుఃఖకారణం బంతఃపుర కాంతలు సెప్ప విని బాష్పాకులలోచనయై దావపావక శిఖలచేఁ గాంతి గందిన మాధవీలతికవోలెనై, సవతియాడిన పోటుమాటలకు, నాపై యీర్ష్యావచనంబులకు, భర్త యంగీకారమునకు మనం బెఱియఁ దరుఁగోటరవహ్నిచే దరికొను తరువు తెఱఁగునఁ గుమిలి కుమిలి పుత్త్రునోదార్చుచు "నాయనా! దుఃఖింపకుము. పురాకృత పాపఫలం బేరికైన ననుభవింపక తీఱదు.

నీసవతితల్లి వలన నీతండ్రిచే నేను దారగాఁ గాక దాసిగాఁ జూడఁబడుచుంటి. నీపినతల్లి యనినటు లార్తశరణ్యుఁడే నీకు శరణ్యుఁడు. అతనికంటె నీదుఃఖం బపనయించువాఁ డన్యుండు లేఁడు. ఆతని దయ వడయు" మని తల్లి నుడివిన పరమార్థ ప్రాప్తిహేతుకంబులైన నుడువులాలించి తన్నుదా నియమించి కొని యచలమనస్కుండై పురంబువదలి యరణ్యమార్గమున నేగె. ఏతద్వృత్తాంతంబు తన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి ధ్రువుని దుఃఖశరధి తరణికరణి భక్తిబోధ విశారదుండగు నారదుం డచ్చటికరుదెంచి యతని చికీర్షితంబు దెలిసి తన కరతలంబున బాలకు శిరంబు కరంబునిమిరి యిట్లనియె.

నార:—కుమారా! బాలకుఁడ వొంటరివై యెందేగెదవు?

ధ్రువు:—సపత్నీ మాతృవాగిషుక్షతంబగు మనంబు భగవద్ధ్యాన యోగరసాయనంబున మాపికొనుటకు.

నార:—క్రీడాసక్తమనంబునఁ దిరుగు నికాలమున నీకు మానావమానంబు లెక్కడివి? రమ్ము నావెంట. నీతల్లి దండ్రుల మందలించి నిన్నట విడిపించెద.

ధ్రువు:—మున్నిడిన యడుగు వెనుక కిడుట క్షత్రియ బాలకుండ నగు నాకుఁ బాడిగాదు.

నార:—వివేకులుసైతము సంప్రాప్త సుఖదుఃఖంబుల దైవేచ్ఛగాఁ దలంచి నిశ్చలచిత్తులై యనుభవింతురు. ఐదేండ్ల కుఱ్ఱవు! నీకేల యింత పట్టుదల?

ధ్రువు:—పరభయంకరంబగు క్షాత్రధర్మంబు నొందిన యవినీతుండ నేను సురుచి దురుక్తబాణవినిర్భిన్నహృదయుండ నగుట మదీయచిత్తంబున శాంతినిలువదు. త్రిభువనోత్కృష్టంబున నన్యాధిష్ఠితంబు నగు పదంబుంబొంద నిచ్ఛగింతు. దయగలదేని సాధుమార్గం బెఱింగింపుము.

నార:—వత్సా! తపంబు దుస్సహంబు. భగవంతుఁడు దుస్సాధ్యుండు. యోగీంద్రులు పెక్కుజన్మంబుల నిస్సంగులై యోగసమాధి నిష్ఠలఁజేసియైన జలజనాభుఁ దెలియలేకున్నవారు. నీనిష్ఫలోద్యోగముమాని నావెంటరమ్మా. నీజనకుని యొద్దికిఁ బోదము.

ధ్రువు:—మహాత్మా! భగవంతుండగు నజుని యూరువున జనించి వీణావాదనకుశలుండవై శ్రీహరిని మెప్పించి జగద్ధితార్థంబు త్రిలోకంబుల వర్తింతువు. మనస్కరింతువేని నీకసాధ్యంబులేదు. బాలుని, దీనుని, గరుణించి తప మన నేమి? తపోమార్గ మెద్ది? యెఱింగింపవే!

నార:—వత్సా! నీ దృఢచిత్తంబునకు సంతసించితి. తపోమార్గం బెఱింగింతు వినుము. పంచమలంబులఁ బోఁదోలి యీషణత్రయంబుల నరికట్టి చాంచల్య దోషంబుల హరించి స్థిరచిత్తంబున లోలో భగవంతుం గూర్చి యాలోచించుటయే తపంబునాఁబడు. ఆలోచనంబునకుఁ జంచల చిత్తంబు ప్రత్యర్థి గావున స్థిరచిత్త సంపాదనంబునకై ప్రాణా

యామాది నియమంబులఁ బాటింపవలయు. నీవు యమునా తటంబున నతి పుణ్యంబును గణ్యంబును బుణ్యావరభవనంబును నగు మధువనంబున కరిగి యుచితప్రదేశంబునఁ గుశాజినంబుల సుఖాసనాసీనుండవై భక్తవత్సలు భజింపుము. సిద్ధిఁబొందెదవు.

చ. మనమున నింద్రియంబులను
మానుగఁ గట్టి, మనంబుఁ జిత్తమం
దునఁ దగనుంచి, చిత్తమును
దోడనబుద్ధిని జొన్పి, బుద్ధి నా
త్మను గనుఁగొంట్కై నిలిపి,
తన్ను సమస్తమునన్, సమస్తమున్
గని తనయందు, సంతసము
గాంచెడు వాతఁడు ధన్యుఁడౌ మహిన్"

అని, ద్వాదశాక్షరీ మంత్ర ముపదేశించి ధ్రువుని వీడ్కొలిపి నారదుం డుత్తానపాదునికడ కేగి పుత్రప్రేమచేఁ బశ్చాత్తప్తుఁడైన యన్నరపాలుని,

క. "నీ కీర్తియు జగములయం
దాకల్పము నొందఁజేయు ◊ నంచితగుణ ర
త్నాకరుఁ డిట కేతెంచును
శోకింపకు మతనిగూర్చి ◊ సుభగచరిత్రా!"

అని ధైర్యవాక్కుల ననునయించి యథేచ్ఛం జనియె.

నారదానుమతంబున ధ్రువుండు మధువనంబుఁ జొచ్చి యమునానదీ జలంబులఁ గృతస్నానుండై యుచితప్రదేశంబునఁ గుశాస్తరణంబున నియతుండును సమాహిత చిత్తుండునై త్రిరాత్ర త్రిరాత్రంబుల కొకమాఱు కపిత్థ బదరీఫల పారణుం డగుచు దేహస్థితి ననుసరించి యొక్క మాసంబు హరిం బూజించి, యంతనుండి యాఱేసి దినంబుల కొక పరికృత జీర్ణ తృణ పర్ణాహారుండగుచు, రెండవమాసంబున విష్ణుసమారాధనంబు సేసి, యంతనుండి నవరాత్రంబుల కొకమాఱుదక భక్షణంబు సేయుచు, మూఁడవమాసంబున మాధవునర్చించి, యాపై ద్వాదశదినంబుల కొకమాఱు వాయుభక్షణుండగుచు, జితశ్వాసుండై నాలవమాసంబునఁ బుండరీకాక్షుని భజియించి, యంతనుండి మనంబున నలయక నిరుచ్ఛ్వాసుండై యేకపదంబున నిలిచి పరమాత్మం జింతించుచు నచేతనంబైన స్థాణువుంబోలె నైదవమాసంబు జరపె. ఆఱవనెలయందు నిరాలంబుఁడై యూర్ధ్వముఖుండై పురుషోత్తముఁ జిత్తవీథిం జింతించుచుండ, నయ్యుగ్రతపోనలతప్తులై నిలింపులు గుంపులు గూడి శ్రీపతిం గూర్చి మొఱలిడిరి. మందరధరుండు బృందారకుల నోడకుఁడని ధైర్యవాక్యములాడి గరుడవాహనారూఢుండై ధ్రువునకు సాక్షాత్కరించె.

లోనఁ గానవచ్చుచున్న దివ్యస్వరూపంబు బయలను గానిపించుటం జేసి తపంబుఁ జాలించి పులకాంచిత శరీరుండై

యానందాశ్రుధారా సంకలితలోచనుండై ముకుళితకరకమ
లుండై హరిని మృదుమధురవాక్కుల నుతింప నుద్దేశించి
యనభ్యస్తవిద్యుండగుటం జేసి స్తుతిక్రియాకరణ సమర్థుండుగాక
యూరకున్న బాలకు మనోభీష్టంబు విష్టరశ్రవుం డెఱింగి వేద
మయంబగు తన శంఖంబు నగు తన మస్తకంబున నునిచె.
మస్తకన్యస్తశంఖుండై ధ్రువుండు సర్వవిద్యాపారంగతుండై
వేదవిదుని వేవిధంబుల ముద్దుపలుకుల వినుతింపఁ, బెంపారు
కరుణను భగవంతుండు ధ్రువునిం గాంచి "వత్సా! నీ దృఢ
చిత్తంబునకు నీ వృత్తాంబునకుఁ గరం బానందించితి. వరంబు
లడుగు-మిచ్చెద" ననుఁడు సోత్సాసపాది మోదంబంది యిట్టు
లనియె.

తే. గీ. తండ్రి తొడయెక్క కోర్కెచేఁ దపమొనర్చి
దేవదుర్లభు నిన్నుఁ బొందితిని; గాజు
లాతికై వెదకఁగ దివ్య రత్నమబ్బె!
స్వామి! నేఁ గృతార్థుఁడనైతి వరమిఁ కేల?

అనవుడు నారాయణుండు చిఱునగవు మొగమునఁ జెంగ
లింప సభ్యాలకుంగాంచి "కుమారకా! నీ యుల్లంబు నాకుఁ
దెల్లంబ. నీ వడుగనక్కఱ లేకయే యే నొసఁగెద. నీ వింటికిఁ
బొమ్ము. నీ పినతల్లియుఁ దండ్రియు నిన్ను గారవింతురు.
భవదీయ జనకుండు వనవాసగతుండైనపిదప నిరువదియాఱువే
లేండ్లు తద్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాఁ బాలించి జితేంద్రియుం

డవై తదుపరి గ్రహ నక్షత్ర తారా గణ జ్యోతిశ్చక్రంబును నక్షత్రరూపంబులైన ధర్మాగ్ని కశ్యప శక్రులును సప్తర్షులును దారకాసమేతులై ప్రదక్షించుచుండు నట్టిదియును దురాపంబును సనన్యాధిష్ఠితంబును లోకత్రయ ప్రళయకాలంబునందును నశ్వరంబుగాక ప్రకాశమానంబైన ధ్రువక్షితి యను పదంబుం బ్రాపింతువు" అని యతని యభిలషితార్థంబు లర్థినిచ్చి పరమపురుషుండు తిరోహితుండయ్యె.

ధ్రువుం డటనుండి మరలి స్వపురంబుఁజేరి జననీ జనకులకుఁ బ్రీతిపాత్రుండై పెక్కేండ్లు భూలోకసుఖంబు లనుభవించి పిదపఁ బునరావృత్తిరహితంబును సప్తర్షి మండలోన్నతమునగు ధ్రువపదం బధిష్ఠించె.

ధ్రువునకు మొదటనుండిన కోరిక లెట్టివి? అవి నారదోపదేశానంతరమునను, భగవత్సన్నిధానమునను నెట్లు పరిణతిం జెందినవో గమనించితిరా?

11. ఆపత్సహానము

పగలు సగము. రేయి సగము. వెన్నెల కొన్నాళ్లు. చీఁకటి కొన్నాళ్లు. కష్టము కొంత. సుఖము కొంత. కష్టములే యనుభవించినవారు లేరు. సుఖములే యనుభవించిన

వారును లేరు. కాలచక్రమునకుఁ గష్టసుఖము లను రెండంచు
లుండును. కావునఁ బ్రతి ప్రాణియుఁ గష్టసుఖముల రెంటిని
గొద్దిగనో గొప్పఁగనో యనుభవించియే తీఱవలయును.
అయినను మన యనుభవమునఁ గష్టములురా నారంభించినచో
నొకటివెనుక నొకటిగఁ గష్టములే వచ్చుచుండును. సుఖము
లురా మొదలిడినచో వరుసగ సుఖములే ప్రాప్తించుచుండును.
ప్రతి జీవియుఁ బూర్వజన్మకృత పుణ్య పాపంబుల ననుసరించి
సుఖ దుఃఖంబుల ననుభవించుచుండును. రానున్నవి రాక
మానవను సామెత యొండు గలదు.

మనుజుఁ డొనరించు సర్వకర్మము లందును భయము
గలుగుచునేయుండును. కష్టములకుభీతిఁజెందువానికంటె భీరువు
మఱొకఁ డుండఁడు. కష్టమునకు దుఃఖించుటయు సుఖమున
కుప్పొంగుటయు నల్పుని లక్షణములు. సముద్రము నాచమ
నంబు సేసి నిర్నీరము గావించిన మహామానసంపన్నుఁడును,
వింధ్యాద్రిగర్వదమనుండును, వాతాపి పాలిప్రేతనాథుండును,
ననేక భాషాప్రపంచ విరించియు నగు నగస్త్యున కొక దుర్భర
రోగముండెను. ఆ వ్యాధిబాధచే నతఁడు నిత్యానుష్ఠానముల
సైతము నెఱవేర్చుకొన నశక్తుఁడగువాఁడు. అందుచే నతఁడు
తన యోగదండము నెదుటనిలిపి తన రోగమును దానిలోనికిఁ
బ్రవేశింపఁజేయును. అప్పుడది యా బాధను భరింపలేక
వడఁకుచుండును. తన యనుష్ఠానమును, యోగసమాధియు

ముగియుఁడుఁ దనలోనికి రప్పించుకొనుచుండు. ఇట్టి చిత్రము నతని శిష్యులు వీక్షించి యొకనాఁడు గురునితో "మహాను భావా! సర్వశక్తియుక్తులరగు తామితమ రోగబాధను యోగ దండమునకుఁ బోనిచ్చువారు పిదప నేల రప్పించుకొనవల యును? రోగముల వలదనువా రున్నారు గాని తమవలె రోగముల నివృత్తిచేయ సమర్థతగలిగియు రమ్మనువా రెందును గానరారు. ఇం దేదేని గొప్పకారణము లేకపోదు. విన నర్హుల మేని యానతిం" డనుడు నగస్త్యుం డిట్లనియె, "శిష్యులార! తొలిబామునసే నొనరుచు దుష్కృత మీ రోగరీతిఁ బరిణ మించి నన్ను వేధించుచున్నది. ఎంతవఱకు వేధింపఁదగునో యంతదనుక నది వదలదు. పిదప నిలుమన్నను నిలువదు. అనుభవింపవలసినదాని నిప్పుడు బలసంపాదనంబునఁ దొలంగఁ ద్రోసికొంటిమేని యావల బలహీనులమగు సమయము నది వేచియుండి మనల బాధింపక విడువదు. శక్తిమంతులమై యున్న యప్పుడె దేనినే ననుభవింపఁగలము. కావుననే మరల రప్పించుకొందు" నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

తొల్లి భువనవిఖ్యాతులైన షట్చక్రవర్తులలో నాలవ వాఁడగు పురూరవుఁడు రాజ్యముచేయుకాలమున నొకనాఁడు శనైశ్చరుఁ డతని ధర్మయుక్తికిని బ్రజానురక్తికిని బరమేశ్వర భక్తికిని మెచ్చి ప్రత్యక్షమై "రాజేంద్రా! నీయోగ్యతకు మెచ్చి దర్శనమిచ్చిన శనైశ్చరుండను నేను. ప్రపంచమునఁ

బుట్టిన ప్రాణినెల్లఁ బట్టి విడుచుట మత్కర్తవ్యము. భోగాను భవయోగ్యంబగు నికాలంబున నిన్నుఁబట్టుదునా? ముసలి వాఁడవై మూలముడిగినప్పుడు పట్టుదునా?" యని యడిగెను.

పురూరవుండు కేలుదోయి ఫాలమునఁగీలించి "సూర్య పుత్రా! తరుణుఁడైనప్పుడ పురుషునకుఁ గష్టసుఖములయం దేదేని భరింపఁ దరుణము. తారుణ్య ముడిఁగినవెనుక నారెం టిని భరింపఁ బురుషుఁ డనర్హుఁ డగుచున్నాఁడు కాన నిప్పుడే నన్నొక యోరగంటఁ జూచి వదలవే!" యని ప్రార్థించె. వల్లె యని దినకరపుత్రుండు దిచ్చుమొగంబయ్యె.

అనంతరము శని, యొకప్రభువున కింకొకవిభుఁడు వ్రాసి నట్టులు పురూరవునిపై ననేక నిందలుమోపి యందఱేకమై పురూరవుని ముట్టడించి సార్వభౌమ పదభ్రష్టునిఁ జేయవలసిన దని సామయికమును సాంకేతికమునుగుఱించి లేఖలువ్రాసెను. ఆయుత్తరములఁ జదివికొనిన పృథివీపతులెల్లరు శనైశ్చర ప్రేరిత మనస్కులై చతురంగబలములతోఁ గదలి సార్వభౌముని ముఖ్యపట్టనమగు ప్రతిష్ఠానపురమును ముట్టడించిరి.

పురూరవుఁ డా వృత్తాంతము వేగులవలన విని నాఁటి కొలువున భృత్యామాత్యవర్గంబులకు నాలునెలల వేతనము లొసఁగి యా రాత్రి శయనగృహమున కేతెంచి స్వకీయ విజయ ప్రభ యనఁదగు జయప్రభం గాంచి "నాతీశిరోమణీ! నేఁ డేఁబదియాఱు దేశముల సామంతులు నాపై నొక్క

పెట్టునఁ గత్రిగట్టి యెత్తివచ్చి పట్టణమునాక్రమించియున్నారు.
నాకు లోఁబడినవారెల్ల నన్నెదుర్చుటకుఁ గారణము నా
గ్రహచారబలము. వారితో రేపు నేను యుద్ధ మొనరింతు
నేని దైవాధీనములైన జయాపజయములలో నదృష్టహీనుండ
నగు నా కపజయ మబ్బుట నిశ్చయము. దానికై యంత
వగవఁగాని నా యొక్క ప్రాణమునకై మన సైనికు లెందఱు
ప్రాణంబుల విడుతురు? ఏ పాప మెఱుఁగని నిరపరాధుల
నెదుటివారల నెందఱ ప్రమాదింపవలసియుండును? ఇంత
ఘోరకృత్యంబునకు నా మనస్సొప్పకున్నది. మన మిరువు
రము మన యిరుగురు కొమరుల నెత్తికొని రహస్యమార్గ
మున నిర్గమించి దుర్గమారణ్యంబుల కేగుదము. ఇయ్యది
యనానిశ్చితాభిప్రాయంబు. ఇందులకు నీ వేమందు" వని
యడిగెను. పతివ్రతాతిలకమగు నాయమ, "నాథా! తమ
యుద్దేశమే నాకును బరమసమ్మతము. మీ వాక్యముల కన్యథా
గలదా?" యనియె. అంత నా సతీపతు లిరువురు పుత్త్రుల
నెత్తికొని రహస్యమార్గంబున బయలువెడలి యడవులఁ జేరిరి.

ఆఁకలి దప్పుల కోర్వలేక చిన్నకుమారుఁడు శోషి
ల్లుటఁ జూచి యా రాజదంపతులు కొంత చింతించి పదపడి
ధైర్య మవలంబించి కొంద ఱొడ్డెవాండ్రొక తటాకమును
ద్రవ్వుచోటి కేగిరి. ఆ యొడ్డెలు వీరిం గాంచి యనుతాప
మొంది పురహారవుని దమకు విశేషకునిగా నిలుపుకొనిరి.

ఆవలఁ గొన్నాళ్లకుఁ దటాక నిర్మాతయగు ధనికుఁడు కర్ణాకర్ణిగఁ బురవారపు నిల్లాలతి రూపవతియనివిని యామెపై భ్రమగొని యానాఁటి సాయంతనమునఁ బనివాండ్ర యిల్లాండ్రనే వచ్చి నాఁటికూలిఁ దీసికొనిపొమ్మనట్లు తెలియఁజేసెను. ఎడ్డెలగు నొడ్డెచేడెలు "నేముందు నేనుముం" దని త్రోసుకులాడుకొనుచు వచ్చి తమకు రావలసిన రొక్కముం గొని పోయిరి. వెనుకఁజిక్కిన జయప్రభ యొంటరిగ రావలసి వచ్చెను. ధనికుఁడగు ధనదాసుఁడు కొన్ని సంగతులు సేవకుని చెవినూది లోనికేగెను. ఆవచ్చిన జయప్రభనుగాంచి ద్వారపాలకుఁడు "అమ్మా! యజమాను లవసరకార్యముపైఁ బోవలసి తమకుఁ జేరవలసిన పైకమును లోపలనుంచి పోయిరి. మీరు నిరాపేక్షముగ లోనికిఁబోయి తీసికొనవచ్చు" నని పలికెను. ఆయమ కనేక సంశయములు తోఁచినందున ముందు వెనుక లరయుచు దైవమే శరణమ్మని నమ్మి లోనికేగెను. వెంటనే తన వెనుకటి తలుపు దబాలున మూయఁబడెను. ఆమె తిరిగిచూచెను. సందేహము ప్రబలెను. ఇంతలోఁ దనయెదుట ధనదాసుఁడు పొడకట్టెను. తటాలున నాజయప్రభ తన యెదుటఁ గులదైవముంబోలె గోచరించిన యొక పాడుపెట్టెలోఁ బ్రవేశించి పైపలకమూసి,

తే. గీ. ఎపుడు నా నాథున కవజ్ఞ యే నెన్నఁ డేని
నే మహా పతివ్రత యౌట యే నిక్కమేని

నాథునకుఁ గాక యితర మా 〃 నవుల కెన్ని
విధముల నభేద్యముగుత మీ 〃 పేటియింక.

అని శపథవాక్యము వలికెను. పతివ్రత పలుకులకు మాఱుగలదా? బీగము లేకయే యాపేటిక బిఱ్ఱబిగిసికొనెను. ధనదాసుఁ డెన్నో విధముల నాపేటికఁ దీయఁ బ్రయత్నించెను. ఫలము లేకపోయెను. గొడ్డండ్లతోఁ గొట్టించెను. ప్రయోజన మగపడదయ్యె. నిప్పుపెట్టి కాల్పించియు నిరుత్సాహియయ్యెను. భీతి మెండయ్యెను. వెంటనే యాపెట్టెను దీసికొని సముద్రతీరముచేరి యాపేటికను బోటితో నీటఁ గలుపనెంచుడు 'నోయీ! ఇఁక నేడుసంవత్సరము లీపెట్టెను గాపాడితి వేని సుఖము పొందఁగలవు' అని యొక వాకు వినవచ్చె. అంత నా ధనికుఁడు తత్ప్రాంత పట్టనమున నొక భవనంబు గొని యందాయేడేండ్లు గడపనెంచెను.

"ప్రొద్దు గ్రుంకెను. భూమి తమోవృత మయ్యెను. నేఁటప్రభృతిఁగొని రానేగిన మెలనాగ యేలయింకనురాదయ్యె" నని చింతాకులచిత్తుండై పురూరవుండు వీధులవెదకుచుఁ గనఁబడిన వారినెల్ల నడుగసాగెను. చేడె జాడ దెలియదయ్యె. "దైవమా! అనుభవింపవలసిన దింకను గొఱఁతయున్నదా?" యని యింటికి మరలి తల్లికై వాపోవు తనయులఁగాంచి పరితపించుచు నాయూర నిలువ మనసు నిలువరింపనేరక తెంపున నిరుపుర నిరుభుజముల నెక్కించుకొని యెటకో బయలుదేఱెను.

"మబ్బు లేదు. నేల చెమ్మయు లేదు. ఈప్రవాహ మెట్లువచ్చె?
దీనిదాఁటు టెట్లు? ఔమ్మబంటి నీరుపాఱుచున్న దే? కానిమ్మిట్లో
నర్బుద"నని నృపతి కృతనిశ్చయుఁడై యొకపుత్రు నీవలిగట్టున
నొకచెట్టునకుఁగట్టి, యొకని నెత్తికొని యాయకారణప్రవాహం
బునుదాఁటి యావలిగట్టుచేరి యటనొకతరువునకుఁ గొమరుని
బంధించి మరలి యీవలిగట్టునకు రా నీటదిగెను. నట్టేటికి
వచ్చునప్పటి కదాటునఁ బై వెల్లువ వెల్లివిరిసి యానరపతిని
గాలూఁదనీక యొక యల్పజీవుని మ్రింగవచ్చు పెనుభూతంబుం
బోలె నురుఁగులు గ్రక్కుచుఁ బెనుబొబ్బలిడుచు వచ్చి దన
పొట్టఁ బెట్టుకొనెను. మఱునాఁ డరుణోదయంబున దధివిక్ర
యార్థ మొక గోపాంగన యాతెరువునఁ బోవుచు నిరుదరులఁ
దరుస్రులకుఁగట్టఁబడి రోదించి రోదించి సొమ్మగొన్న బొట్టెలఁ
బ్రేమ దైవార నెత్తికొని యింటికిఁ గొంపోయి పెంచుచుండె.

అనుభవింపవలసిన దింకను గొఱయుండఁ జావెవ్వరికిని
రాదు. ప్రవాహగతుండైన భూపతి మిగుల నలయికచెంది
యొకగట్టుచేరి యొకగొల్లని గొఱియలఁ గాచుచు నిశ్చింతుఁడై
యుండె. అంత నొకనా డర్ధరాత్రమ్మునఁ గొందఱుచోరులు
సమీపస్థ పట్టణరాజ కోశాగారమునఁ బ్రవేశించి ధనంబు
కొల్లగొని బయలుదేఱిన తరుణమున రక్షకభటు లరసి తఱుమ
నాదొంగలు మోసి తెచ్చుచుండిన రత్నపేటిక నొకదానిని
గొఱ్ఱెలమందకడ నిద్రించుచుండిన పురూరవుని తలకడఁ బడ

వైచి పోయిరి. వెనుకవచ్చిన భటులాపెట్టెయఁగని "తప్పించుకొను వెరవులేక దిగ్భ్రమయై దొంగ యిట్టి దొంగనిద్దుర పోవుచున్నాఁడని భావించి యాతనిఁ బట్టి కట్టి తీసికొనిపోయిరి.

మఱునాఁడు విచారణ జరిగెను. పురూరవుఁడు మౌనియై యుండెను. అతనిపై నేరము మోఁపఁబడెను. కరపద ఖండనశిక్ష విధింపఁబడెను. తలవరులు పురూరవు నారణ్యమునకుఁ గొంపోయి కాలుసేతులు ఖండించి వైచిరి.

ఖండిత కరచరణుం డగు చంద్రవంశావతంసుండు ధీరమతి గావునఁ దన మనంబుల,

ఉ. కానిట నేను గన్నులును
గాళ్లుఁ గరంబులుఁ జర్మ మస్థులున్
గాను సమస్తకార్యమునఁ
గన్నను, నంటియు నంటకుండ, ను
న్నానను నాత్మఁ గన్గొని మ
నంబున మిక్కిలి సంతసించు సు
జ్ఞానియె లోకమాన్యుఁడు గు
ణాఢ్యుఁడు ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

చ. ఎరవలి గొన్నఁ బెండ్లి మరు
లేగినపిమ్మట పొత్తుకాని కా
భరణము లిచ్చి సంతసిలు
భాతి సువర్ణపదార్థ వాహనాం

బరగృహ పుత్త్రమిత్రతతి
ప్రాణము నీఁగెడువేళ సొంతకా
పరిగొనెనంచు సంతసిలు
ప్రాణియె ధన్యుఁడు భూతలంబునన్ ...

అని భావించి స్థిరచిత్తుండై ప్రాణోత్క్రమణ సమయము నిరీక్షించుచుండె.

అంత నీరజాసనుపంపున శారదాదేవి యరుగుదెంచి యన్నరపతి కుపచర్య యొనర్చి బాధఁబోకార్చి పీతశ్రుత్తుం జేసి తలంచినపుడు దర్శన మిత్తునని తిరోహిత యయ్యె. పిదప వ్యాపారార్థియై దూరదేశముల కేగి యాదారినివచ్చిన వైశ్యుఁడొకరుఁ డాతనిఁగని జాలిగొని తన పల్లకియం దిడుకొని తన భవనమునకుఁ గొనిపోయె.

తదనంతర మొకనాఁడు పండువెన్నెలలో రాజసౌధముపై రాకుమారి విహరించుచుండి బాల గరఁగించు నొక శ్రావ్యగీతమును వినియెను. ఆమె యాభరణములలోని రత్నములు చెమ్మగిల్లెను. ఒడలు పరవశ మయ్యెను. కొంతవడికిఁ దెలివొంది చేటింబిలిచి యామేటిగానమ్ము సేయు నీటుకాఁ డెవ్వఁడో పరికించి రమ్మనియె. ఆచాన గానము వినవచ్చు దెసకు విసవిస నడచి వాడలవారి విచారించి యచ్చటుం జేరి కన్నులార నాగాయకుంగాంచి వీనులలరఁ గొంతసేపు విని మరలి రాజపుత్త్రిం జేరి యిట్లనియె. "అమ్మాయీ! ఆ గాయ

కుఁడు మొనమొన్న మనయంతిపురిం జౌర్యమొనర్చి కరచరణ ఖండనశిక్షం బొందినవాఁడు! ఆతని గానమునకు సమాన మీ జగానఁ గానము. పరులపలుకుల నమ్మక నేన కనివిని వచ్చితి. ఇంత నిజము"

మొండివానిపై ముగుదకు మోహ మంకురించెను. అతనినే వివాహ మాడవలయు నను దృఢసంకల్పంబును దల్లి కెఱిఁగించెను. తండ్రిచెవిం బడియెను. తండ్రికిఁ గోప మతిశయించి స్వయంవరమని చాటించెను. అనేక రాజపుత్త్రులు విచ్చేసిరి. సభయలంకరింపఁబడెను. రాకుమారి కెట్టి రాకొమరుఁడు నచ్చఁడయ్యెను. చేనున్న హారమును గిరగిరఁ ద్రిప్పి పై కెగరవేయుచు "నిది నాప్రియుని కంఠము నలంకరించుఁ గాక" యనియె. ఆపుష్పదామము దైవవశమున నెచ్చటనో యొకమూల వేడుకఁ జూడవచ్చిన సెట్టిపజ్జనుండు పురూరవుని కంఠమునఁ బడెను. సభయెల్లఁ గలవరమందెను. రాకుమారి యుల్లంబు పల్లవింప మెల్లనఁబోయి పురూరవునిచెంత నిలువంబడెను. అదిగని రాజునకుఁగుమార్తెపై నసూయమెండయ్యెను. ఆగ్రహమునఁ బరుషవచనము లాడెను. తత్క్షణమా గుణవర్యవర్యవైశ్యుని ధర్మగుప్తుని వలన నొక పల్యంకికముంబడసి యందుఁ దనభర్తం గూర్చుండఁ బెట్టికొని యడవులకు నడిచె.

పరిచర్యలయందేమఱక పతిహితానువర్తినియై యతని మోచికొని తిరుగుచు భయదాటవులఁ గొన్నినాళులాయమ్మతి

మంబు గడచె. అనంతర మొకదిన మొక రామణీయకమైన సరోవరముం గాంచి యందిరువురు స్నానమాచరించిరి. అద్భుత జనకంబుగ నతని కరచరణంబులు మొలిచె. అమృతమయుఁ బ్రియపతివలన నతని పురూరవ సార్వభౌమునిఁగా నెఱింగి యమితానంద మందె. నారదోపదేశంబున బుద్ధిమంతుఁడై ధనదాసుఁడు పేటికను దెచ్చి పురూరవున కప్పగించి క్షమింపఁ బ్రార్థించె. పటిగట్టులఁ గట్టులలో వదలిపెట్టఁబడిన బొట్టెలును నారదప్రబోధితులై జనకుని గలిసికొనిరి. సార్వభౌమత్వము పోయినతీరుననే మరలివచ్చె. పుత్త్రద్వయముతోఁ గళత్ర ద్వయముతోఁ బురూరవుం డమేయ సౌఖ్యముల ననుభవించుచుండె.

తే. గీ. క్షమయ జనులకాభరణంబు క్షమయ కీర్తి
క్షమయ ధర్మంబు, క్షమయ సజ్జనగుణంబు
క్షమయ యజ్ఞంబు, క్షమయ మోక్షంబు, క్షమయ
సకలదానంబు, క్షమయంద జగమునిలుచు

12. క్రూరకర్ముఁడు బాగుపడఁడు

మనుజుఁడొనరించు సర్వకార్యములు పుణ్యకార్యము లవి పాపకార్యములని యిరుతెఱఁగులు. తనకు సమ్మతములై

పరుల కసమ్మతములైనవియుఁ, బరహింసాజనకములైనవియుఁ బాపకార్యములనంబడు. సర్వజనసమ్మతములును, నిఖిలజనామోదదాయకములు నగునవి పుణ్యకార్యములునాఁబడు.

శ్లో. శ్రూయతాం ధర్మసర్వస్వం । యదుక్తం శాస్త్రకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

శ్లో. అష్టాదశపురాణేషు వ్యాసస్య వచనద్వయమ్.
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

సర్వశాస్త్రసారాంశ మిదియు. పరుల కుపకృతి యొనర్చుట పుణ్యముకొఱకు. పరులఁబీడించుట పాపముకొఱకు.

క. ఒరులే యవి యొనరించిన
నరవర! యప్రియము దన మనంబున కగుఁ దా
నొరులకు నవిసేయ కునికి
పరాయణము పరమధర్మ పథముల కెల్లన్.

తన దేహముం బోలినవే యెల్లర దేహములు. తనొకరు గిచ్చిన నోయుగలుగు నట్లేగి యొకరి గిచ్చుట భావ్యమా? తన్నితరుఁడు తూలనాడిన నెట్లులుండునో మన మొకరి నిందముచేసిన నట్లులే యుండునని భావించి క్రూర కార్యములఁ ద్రికరణశుద్ధిగ మానవలయును.

పూర్వము మగధదేశమును బృహద్రథుఁడను రాజు నీతిమార్గప్రవర్తనుండై యేలుచుండెను. అతని కిరువురు భార్యలయ్యును బుత్త్రులు పుట్టకుండిరి. సుతులులేని విభవ

మేల యని నిర్దేశించి యతండు పత్నీద్వయ సమేతుండై కాననంబున కరిగి బాలసహకారసాలముక్రింద నుజ్జ్వల తేజుఁడై నిరంతర నిష్ఠతోఁ దపంబుఁ జలుపుచుండు చండకౌశికుఁడను మునిం గని నిరంతర కృతనియమ సపర్యా పరివస్యుండై భక్తితోఁ గొంతకాలము కొలుచుచుండెను. ఒకనాఁడు పవనవిఘూర్ణమును శుకచంచూపుటవిలాసమును గాని యొక చూతఫల మా యవనిజమునుండి యమ్ముని యుత్సంగమునఁ బడ నతఁ డది గ్రహించి బృహద్రథున కొసంగి యీ ఫలోపయోగంబున నీ కొక్క పుత్త్రుం డుద్భవిల్లునన, నాతండును గృతార్థుండ నయితినని క్రమ్మఱి నిజపురంబునకు వచ్చి యద్దాని భార్యలకు సమంబుగా విభాగించి యిచ్చినం దత్ఫలోపయోగంబున నయ్యిద్దఱు గర్భిణులైరి. అంతఁ బదియవ మాసంబున నొక రాత్రియందు వారలకు

క. ఒక్కొక కన్నును జెవియును
జెక్కును జను బొడ్డు మూఁపు చెలువగుచేయుం
బ్రక్కయు బిఱుదును గాలును
నక్కజముగ మనుజ శకల మై యుదయించెన్.

ఆ మానిసిప్రయ్యలం గని వారు ఖిన్నులై దాదుల చేతి కొసఁగి వీని నెవ్వ రెఱుంగకుండ వెలుపలఁ బడవైచి రండన వారా ప్రయ్యలం గొనిపోయి రాజగృహ ద్వార తోరణ సమీప శృంగాటకమునొద్ద నొకచో వైచి పోయిరి.

అచ్చోఁ గాచియున్న జర యను రక్కసి యాహారాపేక్ష నా శకలంబుల నెత్తికొని చన నిమ్ముగునట్టులు కూడఁబట్టె. తత్క్షణంబా తునక లొక్కటియై రోదింపఁ దొడంగె.

ఆ రోదనధ్వని విని యంతఃపురమువారెల్ల మేల్కాని పఱతెంచిరి. జరమానవ స్త్రీరూపధారిణియై యబ్బాలకు నిజవృత్తాంతంబు దెలియంజెప్పి బృహద్రథున కప్పగించె. అతండును గృతార్థీకృతాలోచనుండై వజ్రఘనఘటిత శరీరుండగు నక్కుమారుం గాంచి యెత్తికొని జరం గారవించి జరచే సంధింపఁబడినవాఁడు గావున జరాసంధుండను పేరిడి యతి ప్రేమను బెంచె.

జరాసంధుండు దినప్రవర్ధమానుండయి యుక్తవయోధికుండు కాఁగాఁ దండ్రి యతనికిఁ బట్టంబుగట్టి సభార్యుండయి తపోవనమున కరిగె. తదనంతరంబా బార్హద్రథియు వక్రవిక్రమంబున ననేక రాజుల జయించి కప్పంబులఁగొని మహావిభవంబునఁ జొక్కుచు బ్రహ్మణ్యుండయ్యు బలవిభవగర్వితుండై ధారుణింగల రాజులం బెలుకుఱఁ బట్టితెచ్చి చెఱఁబెట్టి యొక్కొక్కనిగా వధించి భైరవపూజ యొనర్చుచుండెను. ఈ క్రూరకృత్యమునకు రాజలోక మడలిపోయెను. అతనిపేరు విన్నంతఁ బ్రజలెల్ల గడగడ వడఁకుచుండిరి. అగ్నికి మట్టి తైలము తోడైనట్టు లీ ఘోరకార్యమున జరాసంధునకు శిశుపాలుఁడు, భగదత్తుఁడు, పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు వానికి బాసటలై వర్తించిరి.

శ్రీరామ

సుజ్ఞానబోధిని * ఐదవభాగము

1. దేవుఁ డెందున్నాఁడు?

ప్రపంచకర్త యగు దేవుఁ డొకఁ డున్నాఁడని మనకు నమ్మిక గలదు. అయినను అతఁ డెందున్నాఁడు? ఎట్లు న్నాఁడు? అని కనుఁగొనవలయును. అతఁడు జ్ఞాననేత్రగోచరుఁడు. కావున నతనిఁ దెలియ జ్ఞానసంపాదన మత్యావశ్యకము.

తంజనగరాధీశ్వరుఁ డొకనాఁడు నిండుకొలువుననుండి విద్వాంసులంజూచి "మనకు దేవుఁ డెంతదూరముననున్నాఁ" డని ప్రశ్నించెను. పండితు లా ప్రశ్న కుత్తర మీయలేక యొకరిమొగ మొకరు చూచిరి. ఒకఁడు మఱొకనిఁ గన్నెగరవేసెను. అతఁ డింకొకని కిచ్చెను. ఆయన వేఱొకని వంకకుఁ దల త్రిప్పెను. ఇంకొకఁడు తల నేలకు వ్రాల్చెను. మఱియొకఁ డాకసమును జూచుచుండెను. వేఱొకఁడు ముక్కుపై వ్రేలుంచుకొని యోజించువానివలె నటించెను. తుద కందఱేదియో వారివారికిఁ దోఁచినట్లు వదరిరి. రాజున కా మాటలు నచ్చలేదు. "భిన్నాభిప్రాయంబుల వదలి

యుండ తేకవాక్యులుగం" డనెను. వా రేకీభవించి కొంత సేపు తర్కించుకొని విసిగి రాజునొద్దనుండి తప్పించుకొను నుపాయ మాలోచించి యైకకంఠ్యముగనిట్లనిరి. "రాజేంద్రా! ఈ పురమున గాజుల బేరము చేయుచుండు పరమభాగవతుఁ డగు పెద్దదాసు నడిగిన మీ సంశయనివృత్తి కాఁగలదు"

"పండితుల పస యింతేనా" యని రా జనుకొని పెద్ద దాసును బిలిపించి యా ప్రశ్న మడిగెను. ఆ భక్తశిఖామణి యిట్లనియె:—

శా. "వైరుల్ కట్టిన పుట్టముల్ తివియఁగా
వారింప నా వల్లభుల్
రా రీవేళ నుపేక్ష సేయఁదగవే
రావే నివారింపవే
లేరే త్రాతలు కృష్ణ!" యంచు సభలో
లీనాంగియై కుయ్యిడం
గారుణ్యంబున భూరివస్త్రకలితం
గాఁ జేయఁడే ద్రౌపదిన్.

మ. కరినాథుండు జలగ్రహా గ్రహణ దుః
ఖాక్రాంతుఁడై వేయి వ
త్సరముల్ కుయ్యిడుచుండ వేల్పులకు వి
శ్వవ్యాప్తి లేకుండుటన్

హరి నీవే శరణంబు నా కనినఁ గు
య్యాలించి వేవేగ వా
శ్చరముం ద్రుంచి కరీంద్రుఁగాచె మహితో
త్సాహంబునన్ భూవరా!

మఱియు నజామిళుం డవసానకాలంబున 'నారా
యణా!' యని కుమారుం బిలువ హరి వినియె. 'హరి యెం
దున్నాఁడు? వానిఁ జూపవేని నీ శిరముఁ ద్రుంచి భూతబలి
సేయుదు' నని హిరణ్యకశిపుండు పరమభాగవతశిఖామణి
యగు ప్రహ్లాదుని గద్దించి 'యీ స్తంభమునఁ జూపు' మని
నిర్బంధింపఁ బ్రహ్లాదుఁ డట్ల కానిమ్మని హరిని స్తుతింప
నతండు భక్తుని మొఱ విని స్తంభంబున నావిర్భవించి యసు
రుం బరిమార్చి బాలభక్తుం బాలింపఁడే? కంచెర్ల గోపన్న
కారాగారంబునఁబడి

"మ. నను జన్మింపఁగఁ జేసి యింద్రియముల
న్నాయందుఁ గల్పించి యా
పనులందే దిరిగించి పాపముల నా
పైఁబెట్టి 'యేఁదేరకాఁ'
డనుచుం బోయెదు సూత్రధారివగు నీ
వాడించినట్లే నటిం
చిన కీల్బొమ్మను నెట్లుచేసినసరే
శ్రీ భావనారాయణా!"

అని ప్రార్థింప నాతని దీనాలాపంబుల విని కరుణా సముద్రుండైన రామభద్రుండు తన భక్తుని చెఱఁ బాపఁడే? భగవంతుఁడు భక్తులకుఁ గూఁత దూరమున నున్నాఁడు" ఆతని సుధామధురోక్తులకుఁ బ్రభుండు సంతసిల్లి పెద్దదాసు ననేకవిధంబులఁ గొనియాడెను.

శ్లో. జలేవిష్ణు స్థలేవిష్ణు-ర్విష్ణుస్థావర జంగమే
అంతర్విష్ణు ర్బహిర్విష్ణు-స్సర్వం విష్ణుమయం జగత్.

దేవుఁడు జలమునఁగలఁడు. స్థలమునఁగలఁడు. స్థావరములందుఁ గలఁడు. జంగమములందుఁ గలఁడు. ప్రతి వస్తువునందుఁ బరమాణువునందు లోపలను వెలుపలను గలఁడు. సర్వము విష్ణుమయము. అతఁడు లేని చోటే లేదు.

అతఁ డెట్టిరూపముతో నున్నాఁడు?

జగదేకమాతయగు సీత ప్రశ్నకు మారుతి యిట్లుత్తర మిచ్చెను.

సీ. నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలు దేహమువాఁడు
ధవళాబ్జపత్ర నేత్రములవాఁడు
కంబుసన్నిభమైన కంఠంబుగలవాఁడు
బాగైన యట్టి గుల్ఫములవాఁడు
తిన్ననైకనుపట్టు దీర్ఘ బాహులవాఁడు
ఘనమైన దుందుభి స్వనమువాఁడు

పద్మరేఖలుగల్గు । పదయుగంబులవాఁడు
చక్కని పీనవక్షంబువాఁడు

తే. కపటమెఱుఁగని సత్యవా । క్యములవాఁడు
రమణి రాముండు శుభ లక్ష । ణములవాఁడు.

... ...

శ్రీరాముఁడు మానవుఁడని దేవుఁడు కాఁడని యధిక మేధావంతులు కొందరు వాదింతురు. అట్టివారితో మనకేల వాగ్వాదము? భగవంతున కొకరూపము లేదని వారిమతము. కాని 'నేనే దేవుఁడ' ను వేదాంతులలోఁ గూడఁ జేరరు. విగ్రహపూజ కూడదని వారి వాదమున సారాంశము. ఏరూప మును లేని దేవుని సేవించు టెట్లని మన మడిగిన నిరుత్తరు లగుదురు. రామకృష్ణాద్యవతార చరిత్రములఁ జదివినప్పుడు వినినప్పుడు మనకుఁ గలుగు నానందము దౌర్భాగ్యులగువారి కెట్లు లభించును? మన ఆకర్షణ గుణ సమన్వితములై భక్తి బీజముల నంకురింపఁజేసి దుర్మార్గదూరులఁ గావించి పరమా నందవారిధినోలలాడించు శ్రీరామచంద్రుని సుందరమూర్తిని ధ్యానింపఁగా మనకు సమకూరు నిర్మలానందభాగ్యము, 'దేవునకు రూపములేదు. గుణమ్ములేదు. నడవడియొకటిలేదు. నాలో నీలో కుక్కలో నక్కలో నన్నిటిలో నున్నాఁ' డని యొక్క స్థిరభావమునఁ గాక పలుపోకలఁ బోవుచు నొక శూన్య ప్రదేశమునఁ గూర్చుండి తాను ధ్యానించున దేదో

తనకే తెలియకపోఁగా ననుద్దేశ తత్త్వమున వ్యక్తముం
జింతించువారికిఁ గలదా?

శ్లో. అక్షరావగమలబ్ధయే యథా స్థూలవర్తుల దృషత్పరిగ్రహః
    శుద్ధబుద్ధ పరిలబ్ధయే తథా దారుమృణ్మయ శిలామయా
                                                            ర్చనమ్.

అక్షరములను బాలురు గనుఁగొనుటకై గుండ్రని రాతిముక్కల నక్షరములనుగఁ జెక్కి చూపించుటవలెనే నిత్య శుద్ధ బుద్ధ పరబ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుటకొఱకు దారువులతో మృత్తికతో రాళ్లతోఁ జేయఁబడిన విగ్రహములను జనులు స్వీకరించుచున్నారు.

మనస్సు చంచలమైనది. దానిని స్థిరముగ నిలుపుట దుష్కరము. మొదట నొక వ్యక్తవస్తువును జూచిననేకాని యవ్యక్తవస్తుకల్పనము మనుజుల మనస్సులందు స్ఫురింప శక్యముకాదు.

క. తగు విషయముఁ జింతింపక
    యగోచరమనూహ్య మెట్లు కే లగుఁ జింతింపన్
    దగ మొదటి మెట్టు నెక్కక
    యెగువ కెగురనగునె? పడవె కే యిల? విద్యార్థీ!

నారాయణుండు గరుడవాహనారూఢుండని కౌస్తుభ మణిని వక్షమున ధరించినవాఁడని, చతుర్బాహుఁడని, కమల నాభుండని, శంచాయుధధరుండని, జగత్పావనియైన గంగా

జననంబున కాకరమై కులిశరేఖాంకితమైన చరణ కమల యుగళుండని, నీలజీమూత సన్నిభదేహుండని, శ్రీవత్సుండని, భాగవతశ్రేష్ఠులు వర్ణించియున్నారు.

కొందఱు తత్త్వవేత్తలు—

దండకము:—"ఈశా! కృశానుండు నెమ్మోము సోముండు భానుండు కన్నుల్ దిశల్ కర్ణముల్ భూమిపాదంబు లంభోనిధుల్ కుక్షి శల్యంబులద్రుల్ లతాసాలముల్ రోమముల్ గాలిప్రాణంబు బాహుల్ సురేంద్రుల్ ఘనంబుల్ కచంబుల్ నభోవీథి నాభిప్రదేశంబు రేలుఱ్ఱజగల్లున్ని మేషంబు లంభోజగర్భుండుగుహ్యంబు వర్షంబువీర్యంబు నాకంబు మూర్ధంబుగానేకమైయున్న నీమేనిదండం బయోజాతగర్భాండముల్మొండితో దుంబరానోకహానేక శాఖాఫలాపూరితానంత జంతుప్రకాండంబులీలన్ ప్రసిద్ధోదరాశిస్థ జంతుప్రకారంబుగా నిండియుందుర్ మహారూప నీరూపము" అని ప్రపంచ స్వరూపునిగా భగవంతు నుగ్గడింతురు.

వేఱొక కొందఱు స్త్రీనపుంసక పురుషమూర్తియును గాక తిర్యగమరనరాదిమూర్తియును గాక కర్మ గుణభేద సదసత్ప్రకాశి గాక యాదిమధ్యాంతరహితుడై

క. లోకంబులు లోకేశులు
లోకస్థులుఱ తెగిన తుదిన ౫ లోకంబగు పెం

జీకటి కవ్వల నెవ్వం
డేకాకృతి వెలుగు నతని......
సేవింతురు.

ఇందేదియుఁ జెడుతెరువు గాదు. ఒకటి కొకటి పైపై సోపానములవలె నలరారుచున్నవి. మొట్టమొదటిది సగుణోపాసనము. పిదప నిర్గుణోపాసనము. సగుణోపాసనంబున నిర్మల నిశ్చలభక్తి కుదురును. ఆపై నిర్గుణోపాసనంబున నిలుకడ గలుగును. కొందఱు తాము గొప్పవారమని లోకు లనుకొనుటకై సగుణోపాసనమును దూషింతురు. మహాత్ము లట్లు చేయరు. ఏఱుదాఁటి తెప్పఁగాల్చువా రెట్టివారు?

క. పైకెగురు శక్తి చాలదు
ప్రాఁకినడక తనకు హీన ౹ వర్తన మాయే
కాకి కగు గబ్బిలపుగతి
పోకయును త్రిశంకుపదము ౹ మును విద్యార్థీ.

బాలకులకు సగుణోపాసనమే ముఖ్యకర్తవ్యము. ప్రహ్లాదుని యుపదేశవాక్యము లాలింపుము.

క. చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ
జిక్కఁడు దానముల శౌచ ౹ శీల తపములఁ
జిక్కఁడు యుక్తిని, భక్తిని
జిక్కిన సత్క్రియ నచ్యుతుండు ౹ సిద్ధము సుండీ.

క. చాలదు భూదేవత్వము
చాలదు దేవత్వ మధిక ♦ శాంతత్వంబుఁ
జాలదు హరిమెప్పింప వి
శాలోద్యములార! భక్తి ♦ చాలినభంగిఁ.

శ్లో. వ్యాధస్యా చరణం ధ్రువస్యచవయోవిద్యాగజేంద్రస్యకా
కుబ్జాయాఃకిమునామరూప మధికం । కింవాసుధామ్నో ధనం
వంశఃకోవిదురస్య యాదవపతే । రుగ్రస్య కింపౌరుషం
భక్త్యాతుష్యతి కేవలం నచగుణో । భక్తిప్రియోమాధవః.

భగవంతునిభజింప జాతి రూప వయో విద్యాపీర్యాదులనవసరములు. ధర్మవ్యాధుని వ్యాపారమేమి? ధ్రువుని వయస్సెంత? గజేంద్రుఁ డెంత పండితుఁడు? కుబ్జ యెంత రూపసి? కుచేలుఁ డెంత ధనవంతుఁడు? విదురుఁ డే వంశస్థుఁడు? ఉగ్రసేనుఁ డెంత పౌరుషశాలి? వీరెల్లరు దేవుని దయకుఁ బాత్రులైరిగదా! భగవంతుఁడు కేవల భక్తిచేతనే సంతోషించును.

భగవంతుని బూజింప మంచి పుష్పము లెనిమిది కావలయు.

శ్లో. అహింసా ప్రథమం పుష్పం । పుష్ప మింద్రియనిగ్రహం
సర్వభూత దయాపుష్పం । క్షమాపుష్పం విశేషతః

ధ్యానపుష్పం తపఃపుష్పం । శాంతిపుష్పం తథైవచ
సత్యమష్టవిధం పుష్పం । విష్ణోః ప్రీతికరంభవేత్.

భగవంతుఁడు భక్తపరాధీనుఁడు.

ఆ. వె. "నాకు మేలుగోర ౹ నా భక్తులకకాని
భక్తజనులకేన ౹ పరమగతియు
భక్తుఁ డెందుజనినఁ ౹ బజతెంతు వెనువెంట
గోవువెంటఁదవులు ౹ కోడభంగి"

అని భక్తవత్సలుండు దుర్వాసున కనియె.

నారదుఁడొకప్పుడు 'నీవెచ్చట నుందు' వని నారాయణు నడుగ నతఁ డిట్లనియె.

శ్లో. నాహంవసామి వైకుంఠే । నయోగి హృదయార్ణవే
మద్భక్తా యత్రగాయంతి । తత్రతిష్ఠామి నారదా.

నేను వైకుంఠమున నివసించుట లేదు. విశాలహృదయులగు యోగిజనుల డెందంబుల నంతగా నుండను. నాభక్తులు నన్నెచటఁ గీర్తించుచుందురో యచ్చట నిలిచియుందును.

2. దైవ భక్తి

విద్యార్థులు పాఠశాలలోఁ దాము బుద్ధి యెఱిఁగినది మొదలు జీవితపర్యంత మెట్లుప్రవర్తింపవలయునో యదియెల్ల నేర్చుకొనవలసియున్నారు. అది సంగ్రహాముగఁ జెప్పవలయు

నన్నచో వర్ణాశ్రమధర్మములును, బురుషార్థములును, దేశ కాలపాత్రములును, మాతృ పితృ గురు దైవభక్తియు నని చెప్పవచ్చును. నేరువఁదగిన, నడుచుకొనవలసిన సర్వ ధర్మములు నిందే విలీనములై యున్నవి. మాతాపితృ గురుభక్తిం గూర్చియుఁ, గాలముంగూర్చి కొంతయు వీరు సేర్చుకొని యున్నారు.

దైవభక్తి లేనివాఁడు రెండుకాళ్ల పశువని చెప్పఁబడు చున్నాఁడు. మనుజుఁ డణుమాత్రశరీరుఁడై మాతృగర్భమునఁ బ్రవేశించి వృద్ధినొందునప్పుడును, మరల బయలువెడలు నప్పుడును, దప్పటడుగు లిడుచుఁ బుడమిపయి నడుగడుగునకుఁ బడునప్పుడును, బ్రపంచము సర్వమును మఱచి నిద్రించు నపుడును, నదాటున నాపదలు సంభవించు నదనునను గాపాడువాఁ డెవ్వఁడు? లోకేశ్వరుఁడును లోకశరణ్యుఁడు నైన యొక్క భగవంతుఁడు దక్క!

చెట్టుగనో గుట్టగనో క్రిమిగనో కీటకముగనో పక్షి గనో మృగముగనో బుట్టింపక మనుష్యునిగఁ బుట్టించి, యందును సర్వావయవ సౌభాగ్యవంతునిగఁ జేసి వివేక మొసఁగి పరిరక్షించు పరమేశ్వరునియెడ నిష్కలంకమైన ప్రేమ చూపుట తప్ప వేఱొండు కృతజ్ఞతా సూచక కృత్యము మనకుఁ గలదా? మానవనిర్మితములైన దేవాలయములును, మత్సవాదులును గృతజ్ఞతాసూచకములు. భగవద్భక్తియు,

భక్తితోఁ గూడిన సేవనమును మనుజునకు విధిగఁ జేయ వలసిన పనులు. అదియొక కోరికతోఁ గూడియుండరాదు.

ఉ. లోకము లన్నిటిం గడుపు
లోన భరించినవాని లంచమున్
జోకఁగనిచ్చి లోఁగొనెడు
జోదుగలాఁడె? మహానురాగివై
కాక! క్రతువ్రతంబులను
గానఁగ శక్యమె? యంచు దేవుపైఁ
దేఁకువఁ బ్రేమ నిల్పఁగల
ధీనిధి ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

పూర్వము మధురానగరసమీపవనమున నొక మునిపల్లె యుండెను. అందు సుధాముఁ డను పేరుగల బీదబ్రాహ్మణుఁ డొకఁడుండెను. అతఁడు బాల్యమున శ్రీకృష్ణునితోఁ గూడి సాందీపని యను గురువునొద్ద సద్విద్య నభ్యసించెను. పదపడి తరుణీలలామయు నన్వర్థాభిధేయయునైన సుశీలయను కాంతను బెండ్లియాడి గార్హస్థ్యధర్మంబు నిర్వర్తించుచు నిరువదియేడుగురు బిడ్డలఁ బడసెను. ఈ జగమున సాజముగ బీదలకేగద వలదన్నను వదలక బహుపుత్రత్వము ప్రాప్తించుచుండును! కట్ట బట్ట లేక శతసహస్ర పరిచ్ఛేద సంఘటిత పురాణ జీర్ణవస్త్రము నతఁడు ధరించుటచే జను లతనిఁ గుచేలుఁ డని పిలువసాగిరి. మానవుఁడు చేయు ప్రతి కార్య

మందును ప్రాణి హింసనము కలదని తెలిసి కాఁబోలు నా కుచేలుఁడు,

క. విసువక యెడపుల రాలిన
కసపుల ధాన్యములు తమకు గ్రాసంబులుగా
వసుదేవసుతునిఁ గొలుచుచుఁ
బసిబిక్షలు నాలు నతఁడు బ్రతుకు ధరిత్రిన్.

ఇట్లేఱి తెచ్చి కాఁచిన యీ బీదగంజి యెంతకాఁగలదు? అందు సగ మతిథులకుఁ బోఁగా మిగిలినది తన కడుపు నిండు నా? ఆలి యాఁకలి తీఱునా? పిల్లల క్షుద్బాధ యుపశ మిల్లునా? కుమారు లాఁకటిచిచ్చున మల మల మాడుచు నొకఁడు సొమ్మసిల్ల, నొకఁడు తల్లడిల్ల, నింకొక్కఁ డాఁకలే యని యేడువ, మఱియొక్కరుఁ డమ్మా! అన్నము పెట్టవే! యని చెఱఁగువట్టి యీడువ, నొక్కం డడుగలేక నోరు దెఱవ, వేఱొకం డంపు తన్నుఁ దా మఱవ, నొకరుఁడు లేవఁ బోయి చదికిలఁబడ, నింకొకరుఁ డవ్వా! బ్రదుకఁజాలనని దిగులువడ, నిట్లు పరిపరివిధముల వారలు పరిదేవనము సేయ నా పతివ్రతాతిలకంబు పరితాపంబునంది ప్రాణనాథుని కడ కేగుదెంచి ప్రణమిల్లి నయమార నిట్లులనియెను. నాథా! తనయు లిట్లు దారిద్ర్యముచేఁ బీడింపఁబడుచుండ వారి రక్షించు మార్గ మన్వేషింపక యూరకుండుట పాడియే? మీకు బాల్య మిత్రుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడని విందు. అతని నాశ్రయించి మన—

కుచే:—తరుణీ! మన బిడ్డల రక్షింప మనమే కర్తల మని భావించితివా? వారు నీ కడుపున నుండినపుడు వారిని నీవే రక్షించితివా? ఎల్లవేళల నీవే వారిని గాపాడుచుంటివా? పుట్టించిన జగజ్జనకుఁడు పోషింపకుండునా?

సుశీ:—

ఆ. వె. "గొల్లవానిపోల్కిఁ గోల చేకొని యాలఁ
గాచునట్లు ప్రజలఁ గావఁడెపుడు
నొకరి కొకరిఁ జూపి యొక్కింత తెల్విని
నొసఁగి కాంచుదేవుఁ డుర్వియందు"

అని విజ్ఞులు వక్కాణింతురు. మనుష్యప్రయత్నము సర్వకార్యముల కత్యావశ్యకము. కావున మహాత్మా! హరి కృపాకటాక్షరవిదీప్తిం బడసి దారిద్ర్యాంధకారమగ్నులమైన మము నుద్ధరింపుము.

కుచే:—అతఁ డిచ్చువాఁడేనా?

సుశీ:—వరదుఁడు.

కుచే:—చంచలమును మనోవికార కారకము నగు నైశ్వర్యమునిచ్చువాఁడా యతఁడు?

సుశీ:—వర=శ్రేష్ఠమైనదానిని, ద=ఇచ్చువాఁడు. (వరదుఁడు)

కుచే:—చూచినమాత్రమున సేవ గలిగించు నంగ హైన్యముగల నావంటివానికిఁగూడ నిచ్చునా?

సుశీ:—అతనికి రూపాదులనవసరములు. సాధు భక్త జనవత్సలుఁడు.

కుచే:—తన శాసనము నతిక్రమింపనివారు సాధువు లనియుఁ, దన సేవ చేయువారు భక్తులనియుఁ జెప్పఁబడు దురు. కాన సాధులు భక్తులు తనవా రగుదురు. తనవారిని మాత్రము రక్షించువాఁడు వరదుఁడగునా?

సుశీ:—దిక్కులేనివారికిసైతము దిక్కగువాఁడు. ఆర్త శరణ్యుఁడు.

కుచే:—కలవాఁడేనా? "దాతాదరిద్ర" యనునట్లు దాతృత్వముగలవానికి ధనముండు టరిది.

సుశీ:—ఇందిరావరుఁడు! ఇఁకఁ దక్కువేమి?

కుచే:—అయినచో "కృపణోధనాఢ్య" యను న్యాయమున లుబ్ధుఁడుగా నుండిన?

సుశీ:—దయాపయోధి!

కుచే:—ఇన్ని సుగుణము లతనియం దున్నవా?

సుశీ:—భగవంతుఁడు! సుగుణముల కేమిలోటు? (సంపూర్ణ మాహాత్మ్య ధైర్య కీర్తి సంపజ్జ్ఞాన వైరాగ్యము లను నాఱును భగమనఁబడును. అది కలవాఁడు భగవంతుఁడు)

కుచే:—భగవంతుఁడు నిరాకారుఁడు, నిర్వికారుఁడు, నిర్గుణుఁడు నని శ్రుతు లుద్ఘోషించుచున్నవి. అట్టివాని నెచ్చోట నెట్లు చూడనగును?

సుశీ:—దుష్టశిష్ట శిక్షణరక్షణము పొంటె శ్రీకృష్ణుండై యదుకులమం దవతరించి యాదవప్రకరములు భజియింపఁ గుశస్థలీపురమున నున్నవాఁడు.

కుచే:—అంత వైభవమున నుండువానికి నావంటి దీనుఁ డెట్లగపడఁగలఁడు?

సుశీ:—బాల్యసఖుఁడు గాన మీకుఁ జిరపరిచితుఁడు. అంతియకాక

మ. కలలోనం దను మున్నెఱుంగని మహా
కష్టాత్ముఁడైనట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబున న్నిజపదా
బ్జాతంబు లుల్లంబులోఁ
దలఁపన్ దా మదిమెచ్చి యార్తిహరుఁడై
తనైక్షననిచ్చు న్మని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే
సంపద్విశేషోన్నతుల్.

కుచే:—అట్టివాని నిట్టి తుచ్ఛశ్రీకై యెట్లాసింప వచ్చు? సిగ్గగుచున్నది!

సుశీ:—సర్వజ్ఞుఁడు గావున మీ రడుగనక్కఱలేకయే చూచినంతన మిమ్మెఱిఁగి మీ కోరిక నెఱవేర్పఁగలఁడు.

కుచే:—ఎప్పుడు?

సుశీ:—ధనమదాంధులవలె 'నేఁడు తే' పని జరపక యప్పుడే యిచ్చును.

కుచే:—నా మన స్సీ తుచ్ఛ సుఖములందుఁ దగులు కొనదు.

సుశీ:—అనూనసంపదలే యిచ్చును.

కుచే:—అతని కింత చిక్కేమివచ్చె? అక్కఱ యేల కలుగు?

సుశీ:—విభుఁడు. లోకేశ్వరుఁడు.

చ. వరదుఁడు సాధుభక్తజన
వత్సలుఁ డార్తశరణ్యుఁ డిందిరా
వరుఁడు దయాపయోధి భగ
వంతుఁడు కృష్ణుఁడు తాఁగుశస్థలీ
పురమున యాదవప్రకర
ముల్భజియింపఁగ నున్నవాఁడు మీ
రరిగిన మిమ్ముఁజూచి విభుఁ
డప్పుడ యిచ్చుననూనసంపదల్.

కుచే:—సుశీలా! నీపలుకులంబట్టి నీయంతరంగము పవిత్రమైనది. నీచమగు యాచ్ఞావృత్తికి నన్నుఁ బురికొలిపితివి; కాని శ్రీకృష్ణునే వేఁడికొనుమంటివి. అతని యాచించుట నీచగుణము గానేరదు. ఇహాపరసుఖదాయకము. అగ్నిహోత్రమును, (యజ్ఞమును) గృహమును, పొలమును,

గర్భిణిని, వృద్ధుని, బాలకులను, రాజును, గురువును, దేవుని దర్శింప నేగువారు రిక్తహస్తులై పోరాదు. ఏదేని కానుక గొని చన మన కేమి గలదు?

అనుటయు సుశీల మంతనమున సంతసమంది దినమునకు నాలుగేసి గింజలుగా దాఁచియుంచిన యొక పిడికెఁడడుకులను గొనితెచ్చి నాథుని శిథిలవస్త్రపుఁ గొంగున ముడిచి సాగనంపెను.

సుధాముఁడు దారిని బలుకష్టముల కోర్చి ద్వారకకం జేరెను. తత్పుర సౌభాగ్యముంగాంచి యానంద పరవశుఁడయ్యెను. ఆపై నతని డెందమందుఁ బెక్కు సందియంబులుదయించెను. "ఈ నాగరు లింద్రసమ వైభవమునఁ దులదూఁగువారు. నిఱుపేదనగు నన్నుఁ బురములోనికి రానిత్తురా? రానిచ్చిరిపో, ద్వారపాలకులు నగరిలోనికిఁ బోనిత్తురా? పోనిచ్చిరిపో, దక్షిణనాయకుఁడైన శ్రీకృష్ణు నెచ్చట గనుఁగొననగు? కనుఁగొంటిఁబో, స్నేహవాత్సల్యమున నన్నుఁ బలుకరించునా?........ఆతఁ డట్లేల చేయును? అయిన నాభాగ్యము! అతని దయ!" అని యనుకొనుచుఁ బురము ప్రవేశించి కృష్ణసందర్శనోత్సుకతఁ జనుదెంచిన జనలోకముం గాంచి యబ్బురపడి "దినములు మాసములు కాచియున్న యీ మహారాజులకు మహర్షులకు దర్శనమీయని యీ పురుషోత్తముని సందర్శనభాగ్యంబు నా కెట్లు లభ్యంబగుఁ?" నని

సంశయించుచు ద్వారపాలకుల యొద్దికేగి వారి నాశీర్వదించి వారికి దయ పుట్టునట్టులు తన వృత్తాంతమును శ్రీకృష్ణ సందర్శనాకాంక్షయుఁ దెల్పెను.

వార లాతని యపేక్ష నుపేక్షసేయక రాక్షస శిక్షా దక్షునకుఁ నివేదించిరి.

పట్టపుదేవియగు రుక్మిణితో వేడుకనొడువులు నుడువు చుండిన పుండరీకాక్షుండు వానినెల్ల మాని లేచి యెదురుగ నడతెంచెను. తన్ను నగరికిఁ గొనిపోవ స్వయముగ నేగుదెం చిన దయాళుచేలునిఁగాంచి కుచేలుఁడు మైపులకలతో, నానం దాశ్రువులతో నిమీలితనేత్రములతోఁ, గృష్ణసందర్శనానం దాపరిమితోన్మత్త నాట్యంబులతోఁ బరవశుఁ డయ్యెను. కృష్ణుఁ డతని గాఢాలింగనము గావించి తోడుకొనిపోయి తన తల్పంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టి పాదంబులఁ గడిగి తన్నీరము శిరంబునఁ బ్రోక్షించికొని శ్రమవాయఁ దాళవృంతమున విసరి వివిధోపచారము లొనరించెను. కృష్ణుని భార్య లది గాంచి యాతఁ డెంత మహాత్ముఁడో యని యెంచి తాము సుధా మునకుఁ బరిచర్య లొనర్చిరి. వాసుదేవుఁ డతని యొడలెల్లఁ బుడుకుచు సేమంబు లడిగి తాము బాల్యంబున గురు నింట విద్దె గఱచునాఁ డొనరించు చెయ్దములఁ గొన్నిటి జ్ఞప్తిపఱచి "మిత్రమా! నన్నుఁజూడ నింతదూరము వచ్చితివే! నాకేమి తెచ్చితివి?"- అని ప్రియమారఁ బృచ్ఛించెను.

తాఁ దెచ్చిన పృథుక తండులముల నివేదింప సుధా ముఁడు లజ్జించెను. అది గ్రహించి సర్వజ్ఞుండగు కృష్ణుండు కుచేలుని చంకనున్న యడుకుల నందికొని "ప్రేమమీాఱ నాకొసఁగినది పిడికెఁడైనను దానిని మేరుతుల్యముగ గ్రహింతును" అని వచించుచు నందు సగము భక్షించెను. రుక్మిణి లేచి "మహాత్ముల ప్రసాదము మాకు వలదా? మీాయర్థాంగుల మగు మాకు మీాకు లభించిన దాన సగ మిచ్చుట న్యాయ్యము" అనుచు నతని కరకమలంబులఁ బట్టికొన శ్రీవిభుండు నగుచు రుక్మిణీదేవి వాక్యంబుల మన్నించి యట్లు చేసెను.

తదనంతరము భక్తప్రియుఁడు మూఁడు దినంబులు కుచేలుఁ దన గేహమున నిలిపికొని వివిధవినోదములఁ దేలించి నాలవనాఁడు కొంతదూరముతోడువచ్చి సాగనంపి మరలెను. కుచేలుండు కృష్ణుని వీడుకోలు వడసి పయనించుచుఁ దన మనంబున,

"ఉ. శ్రీనిధి యిట్లు నన్ను పచ
రించి ఘనంబుగ విత్తమేమియు
న్నీని తెఱంగుగానఁబడె
నెన్న దరిద్రుఁడు సంపదంధుఁడై
కానక తన్నుఁ జేరఁడని
కాక శ్రితార్తిహరుండు సత్కృపాం

భోనిధి సర్వవస్తు పరి
పూర్ణునిగా ననుఁ జేయకుండునే?"

అని వితర్కించుచుఁ జని చని ముందట బహువిధఫల పుష్పసముల్లసితంబైన వృక్షలతాగుల్మంబులచేతను, శుక పిక శారికా నికరకూజితంబులచేతను, చంద్రకాంతోపల వేదికలచేతను, వికచ హల్లక కల్హార కైరవ రాజీవ సహిత కాసారములచేతను రామణీయకమై యొప్పు విశాలోద్యాన వనమొండుగాంచి సందర్శించు కుతూహలంబునఁ దదుద్యాన ప్రవేశ మొనర్చెను. ఆపైఁ గలిగిన చిత్ర మేమనవచ్చు!!!

ఎముకలు బయల్పడుచుండిన యాతని దేహము పుష్టమై యపరంజివన్నెఁ గేరుచుండెను. జీర్ణచేలంబులు స్వర్ణచేలంబులయ్యెను. తులసిపేరులు రత్నహారములుగ మారెను. దర్భముడులన్నియు భర్మముద్రికలుగఁ బరిణమించెను. నేను గుచేలుఁడనా యను శంకయు నతనికిఁ దోఁచెను. నిజముగ నతఁ డిప్పుడు భర్మచేలుఁడుగాక కుచేలుఁ డెట్లగును?

తన్నుఁదా సంశయించుచుఁ దదుపవనరామణీయకము గాంచి యచ్చెరువు మున్నీట మునుంగుచు, నివ్వనమహిమం బిట్టులగునేమో యనుకొనుచుఁ గలయఁదిరుగుచుఁ దన్మధ్యంబునఁ బటికంపు గోడలును, బద్మరాగ స్తంభములును, మరకతమయ కవాటంబులును, నింద్రనీలజాలకములును, శశికాంత శిలావేదులును మౌక్తిక తోరణంబులును గలిగి చెలు

నొండు భవన మొకండు గాంచెను. కనకమణి మయాభరణ విభూషిత దాస దాసీజనంబు లట నిట విహరించుచుండిరి. ఇది యెట్టి పుణ్యాత్ముల నిలయమో యనుకొనుచుఁ గుచే లుఁడు చూచుచుండునంతఁ బలువురు చెలువలతోఁ గుచేలు నిల్లాలు కలుషుల చెలింబోలె నెదురేతెంచి యతని లోనికిఁ గొని చనెను. కుచేలుఁ డా వైభవమెల్లఁ దిలకించి "యిది యెల్ల హరి దయావలోకనమునఁ జేసికాదె యబ్బ. నా వచ్చిన కార్యంబు విచారింపక ననుఁ బంపి యీ సంపదలెల్ల నా కొడఁగూర్చి నన్నింతవానిం జేసె. ఆ పురుషోత్తముఁడు భక్తినిష్ఠులైన సజ్జనులు లేశమాత్రంబగు పదార్థంబైన భక్తి పూర్వకంబుగా సమర్పించినది కోటిగుణితంబుగాఁ గైకొని మన్నించుటకు నిదియె దృష్టాంతంబుగాదె. అట్టి కారుణ్య సాగరుండైన గోవింద చరణారవిందంబులయందుల భక్తి ప్రతి భవంబున నాకుఁ గలుగుఁగాక" యని సతీ సుత సమేతుండై భోగములయం దాసక్తిం బొరయక యనంతు ననంతధ్యాన సుధారసంబునఁ జొక్కుచు విగతబంధనుండై శాశ్వతసుఖం బనుభవించె.

బాలకులారా! "విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండు విబు ధుఁడే పాదయుగముతోడి పశువుగాక!" యను ప్రహ్లా దుని వాక్యమును జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుఁడు.

3. ప్రేమ

ప్రేమ యనునది యొక తీగవంటిది. అది చక్కఁగా నల్లుకొనినపిదపఁ విరుగుటగాని నశించుటగాని యెరుఁగు. ప్రేమ లత యెంత కోమలముగా నుండిన దాని ఫలము లంత మధురములై యుండును. ప్రేమకంటె మనుజుఁ డార్జింపఁదగిన దీ భువి మఱొం డేదిగలదు? నిష్కలంకప్రేమగలవాని కెందును శాత్రవులు లేరు. ప్రేమ మృత్యువునే జయింపఁగలదన్నచో దాని కసాధ్యమెద్ది? కత్తి నెత్తి కుత్తుకఁ గత్తిరింప గమకించు కఠినాత్ముని కరవాలమును సైతము దించి వాని మనస్సును గరఁగించి లోఁబఱచుకొనఁగలదు. కపటప్రేమఁజూపి వంచింప నుంకించు ధార్తరాష్ట్రులుచేయు వైభవోపేతసపర్యలను, సంసిద్ధముచేయించిన రాజభోజనమును నిరాకరించి శ్రీకృష్ణుని విదురునింట బీద విం దారగింపఁజేసిన దీ ప్రేమయే. సీతారామలక్ష్మణులు గంగానది నుత్తరించువేళ గుహుఁడు 'ఓరి రామా' యని సంబోధించెనను నెపంబున లక్ష్మణుండు క్రుద్ధుండుకాఁగా "అతఁ డెట్లాడినను మాననీయంబ. అతని దూఱకుము. ప్రేమవిరహిత గౌరవవచనములకంటెఁ ప్రేమాపూర్ణ గ్రామ్యవచనంబులు నా కతి ప్రియకరంబులు" అని రామునిచే ననిపించిన దీ యవ్యవహిత ప్రేమయే. పితృ

పతిచేఁ గొంపోఁబడుచుండిన పతి ప్రాణములను మరలఁ గైకొన్నదియు నీ యవిచ్ఛిన్నప్రేమయే. విమలమైన ప్రేమము విధినిగూడ లక్ష్యపెట్టదు.

నిషధదేశాధీశుఁడగు నలుఁడు కలి ప్రేరణముచేఁ బుష్కరునితో జూదమాడి తనకున్న సర్వస్వముం గోలు పోయి భార్యతో నరణ్యములకుఁ బోయెను. అట గుట్టలు మిట్టలు ముండ్లు గండ్లు దాఁటలేక దమయంతి పడు దురవస్థం గాంచి నలుఁడు తన యిల్లాలిని బుట్టినింటికిఁ బొమ్మనియెను. వైదర్భి యాపలుకుల కులికిపడి యిట్లనియె. "నాథా! అర్ధాంగిని మీరిట్లాడ నుచితమే? ప్రాణనాయిక ప్రాణేశ్వరుని వదలి యెటకుఁ బోఁగలదు? మీ రడవుల నిడుమలు పడుచుండ నేఁ బట్టణముల సుఖింపఁగలుగుదునే? మీరు కాననములఁ గాయలాకులు దినుచుండ నేను మేడలలో మృష్టాన్నమునఁ దృప్తి నొందఁగలనే? కీకాటవుల మీ రేకాకులై యేఁకరుచుండ సఖులు పరివేష్టింప సమ్మతించి సంచరింపనేర్తునే? నన్నుఁ బాణిగ్రహణము సేయువేళ మజ్జనకునితో వచించిన పవిత్ర వచనముల నొకసారి స్మరించుకొనుఁడు. ప్రాణప్రియా! నేను మీవెంట నుండిన మీకేమి భారము? మీరు నడచునపుడు త్రోవ కడ్డుపడు కంటకముల నవ్వలికి గెంటువా రెవ్వరు? మీ రలసినవేళ నాయాస ముపశమింప నుపచరించువా రెవ్వరు? తాత్కాలిక దుస్థితిం దలంచుకొని దురపిల్ల ధైర్య వాక్కుల నోదార్చువా రెవ్వరు?

హింసుఁ డుడిచికుఁడు వాని కిరుభుజంబులై పొల్చిరి. ఇఁక నతని కార్యనిర్వహణమునకు లోటెక్కడిది? ప్రజలు భూభుజు లొక్కపెట్టున మొఱలిడుచు శ్రీకృష్ణభగవానునకుఁ దమ యిక్కట్టుల నివేదించుకొనిరి.

ఆ సమయంబున శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవులచే సాహాయ్యమానంబై రాజసూయాధ్వరమునకు విజయము చేసియుండెను. జరాసంధుం బిలుకుమార్చినంగాని యజ్ఞము సాకల్యముగ నెఱవేఱదని కృష్ణుఁడు ధర్మరాజును హెచ్చరించి వాని దుశ్చరిత్ర మాద్యంతము వెల్లడించి భీమార్జునుల సాహాయ్యమునఁ బరిమార్పు టెంతపని యని నొక్కి పల్కెను. యుధిష్ఠిరుఁ డంతుల కొడఁబడి "కృష్ణా! మహాధ్వర క్రియాసిద్ధియ కాక సర్వరాట్కారాగార మోక్షణంబును నకల్పితకీర్తియు విస్తరిల్లు నికార్యంబునకు వెను దీయుదుమే? మఱియు భవదీయాశ్రయమున నున్న మాకు శత్రుజయం బొక పెద్దయే? ఇప్పుడ వెడలి విజయసిద్ధిం బడసి రం" డని భీమార్జునుల నతని కప్పగించెను.

కృష్ణ భీమార్జునులు సుస్నాతులై స్నాతకవేషులై వీర శ్రీ విభాసితముఖులై వీరయాత్ర వెడలి పర్వతంబులు నదులు పట్టనములు గడచి గిరివ్రజపురంబును సమీపించి చైత్యకాద్రి నెక్కి దురాసదంబైన యప్పురి విలోకించిరి. కృష్ణుఁడు భీమ పార్థులం గాంచి యా పురవృత్తాంతంబుఁ జెప్పఁదలంచి

యిట్లనె. "గోరథము, ఋషభము, వైహారము, ఋషిగిరి, చైత్యకాద్రి యను చౌవంచముల లీ నగరంబును జుట్టి శూర భటులంబోలెఁ గాచియుంటచే నీ పురము గిరివ్రజంబునాఁ బ్రసిద్ధంబయ్యె. మఱియు నీ మూఁడు భేరులఁ గనుఁడు. తొల్లింటి మాగధులు మానుషాదంబగు ఋషభంబును వధియించి దాని చర్మంబున నీని నిర్మించిరి. ఇవి యిప్పారంబున వింతవారెవ్వరేఁ జొచ్చునప్పుడు తమంతమ్రోఁగు"

అంత నామువ్వురు భుజదండంబుల నమ్మూఁడు భేరుల వ్రచ్చి తద్ద్వారంబున నగరంబుసొచ్చి బలాత్కారంబున మాలాకారుల మందిరంబుల కరిగి మాల్యాలంకృతమౌళులై, గంధకర గృహంబులకుఁ జని చందనాగరు రజోభూషిత వక్షులై విస్మయ మాన మాగధ నిరీక్ష్యమాణులై, విప్రులకు సుప్రవేశంబగు జరాసంధ మందిరద్వారంబు దఱిసిరి. బార్హద్రథి యెదురేగుదెంచి వినయపూర్వకంబుగ మధుపర్కంబీయఁ జేకొనని మహోపాయుల గర్వంబు నభిప్రాయంబు నెఱిఁగి యిట్లనియె. "మీరు చందనమాల్యాలంకార శోభితులగుటం జేసి స్నాతకులు గారని తోఁచెడి. మఱియు మీరలు చైత్యకాద్రితటమున భేరులు వ్రచ్చి తద్ద్వారంబునఁ జులకనఁబ్రోలు సొచ్చితిరి. మీవేషంబుల బ్రాహ్మణత్వంబును మహాసత్త్వ దీర్ఘబాహు పృథుల వక్షోలక్షణంబుల క్షత్త్రియత్వంబును బ్రకాశించుచున్నయవి. మీరెవ్వరు? ఎందుల కిందే తెంచితిరి? వివరింపుఁ" డనవుడుఁ గృష్ణుఁ డుత్తర మిట్లు సెప్పఁబూనె.

కృష్ణ:—మేము క్షత్రియస్నాతకులము. ద్వారంబున మిత్రనివాసంబును నద్వారంబున నమిత్రనివాసంబును జొచ్చుట బాహువీర్యసంపన్నులైన క్షత్రియులకుఁ గర్తవ్యంబు. గంధ మాల్యంబుల లక్ష్మియుండుం గావున బలాత్కారంబునఁ గొంటిమి.

జరా:—అపరిచయులమై పరస్పరము హితమాచ రింపము. సద్గుణయుక్తుం డనిరాగసుండ మీకు నమిత్రుండ నెట్లులైతి?

కృష్ణ:—అకారణంబుగ సాధుహింస యొనర్చు కుజనుఁ డెల్లవారి కప్రియుండు. నిర్దయుండవై నిర్దోషులైన సవ ర్ణుల వధియించునంతకంటె మిక్కిలి పాపంబొండెద్దియుండు? నీ యట్టి పాపకర్ము నుపేక్షించిన నఖిలధర్మరక్షణాక్షములమైన మమ్ముఁ దత్పాపంబునొందు. ఇట్లు లుద్ధతిని దారుణ భైరవ పూజ సేసిన సత్కీర్తియేని సద్గతియేని గలదే?

జరా:—పండితమ్మన్యులరై నన్నిట్లాక్షేపింపవచ్చిన మీర లెవ్వరు?

కృష్ణ:—నేను గృష్ణుండ. వీరలు పవనమఘవతన యులు. పాండవులు. నా మాట వినుము. నిన్ను మేలొందె డిని. బంధితులైన పృథివీపతుల విడిచిపుచ్చుము. విడువ వేని సమరంబున నీ యుక్కడఁచి కడిమిఁ బుడమి తేడుల విడి పించుట తథ్యంబు.

జరా:—దేవార్థముగాఁ దెచ్చిన విషయాధీశుల మీా యాటోపంబునకు నడలి వదలువాఁడనే? రండు ఖండనము నకు. మీా కండ క్రొవ్వడఁగింతు.

కృష్ణ:—ఒకఁనితోఁ బలువురు బవర మొనరించుట పాడిగాదు. మాలో నొకఁని గోరుకొనుము. అతఁడు నీతో మల్లయుద్ధ మొనర్పఁగలవాఁడు.

జరా:—పదుమూఁడుమాఱు లెత్తివచ్చిన నిలువ నోపక పాఱిన పిఱికిపందవు నీవు. అర్జునుండు పిన్న. ఈ కను వలిపట్టియ నాకుఁ దగువాఁడు. వీనితో మల్లరణ మొనర్చెద.

భీమసేన జరాసంధు లిరువురు సన్నద్ధులై యొండొరు వులఁ బ్రతిఘటించి నిలిచిరి.

క. కర్షితరిపు లన్యోన్యా
కర్షణ సంకర్షణాప కర్షణముల సా
మర్షులయి పెనఁగి రాహవ
హర్షంబునఁ బవనసుత బృహద్రథపుత్రుల్.

ఇట్లు కార్తికమాస ప్రథమదివసంబునం దొడంగి వా రిరువురెడయుకుగక యొండొరులఁబట్టియుఁ గిట్టియు నడిచియుఁ బొడిచియుఁ దాఁచియుఁ ద్రోచియు మహాయుద్ధంబు సేయుచుఁ బదుమూఁడు దినంబు లెడ్రతెవ్వక పోరిరి. వజ్ర వజ్ర సన్నిభంబులగు నితరేతర ముష్టిఘట్టనల భిన్నాంగులై రక్తసిక్తగాత్రంబులతోఁ బుష్పితాశోకంబుల వీఁకను జేగుఱుఁ

గొండల వడువునను జూపట్టి యుహాహాశాత్రంబులు వదలక మోహారంబున మోహారించి యాహారవాంఛ విసర్జించి మల్ల యుద్ధ కౌశలం బేర్పడ నెసంగునెడ జతుర్దశీనాఁటిరాత్రి జరాసంధుం డతి శ్రాంతుండగుట నుపేంద్రుం డుపలక్షించి "విరోధి విరహితసత్త్వుఁడయ్యె. అశేషధారుణీశ్వర నికరాపరాద్ధు వీని వధించి నీ తండ్రి బలంబును నీ బలంబును జగంబు లెఱుంగ మా కానంద మాపాదింపు" మని ప్రబోధించి ప్రభంజనపుత్రుండు సూచుచుండ నొక్క శాఖాగ్రంబు రెండుగాఁ జీల్చి విరోధి నిట్టుల చీరి చంపుమని సంజ్ఞగాఁ జూపిన నతండును నా కీలు దెలిసి యవక్రపరాక్రముండై విజృంభించి మాగధుం బడఁద్రోచి యొక్క పదంబు పదంబునఁ ద్రొక్కి బాహుయుగళంబున రెండవపదంబు గదలకుండఁ బట్టి మస్తకపర్యంతంబు పెళపెళ యను చప్పుళ్ళుప్పతిల్ల మత్తదంతావళంబు తాళవృక్షంబుఁ జీఱుచందంబున బాద జానుజంఘోరుకటిమధ్యోదరాంస కర్ణ నయనంబులు వేఱువేఱు భాగంబులుగా వ్రయ్యలువాపి యార్చె. పౌర జనంబు లుభయేయూతులులై హాహాకారంబులు సేసిరి. అనిల జుని గృష్ణ జిష్ణులు గవుంగిలించి కొనియాడిరి.

తరువాత శ్రీకృష్ణుండు దయామయుండు గావున జరాసంధసుతునకు సహదేవునకు మగధరాజ్యంబు పట్టంబు గట్టి, చెఱసాలల మహాదుఃఖముల నొగులుచున్న రాజుల

విడిపించె. షదపడి ముప్వురు మగిడి కతిపయదినంబుల కింద్ర ప్రస్థంబుఁ జేరి జరాసంధు మరణవార్త యజాతశత్రునకుం దెలిపి యతనిచే మన్ననలు దీవనలు వడసిరి.

13. పెద్దలఁ దిరస్కరింపరాదు

ఎట్టివారినిగాని తిరస్కరించి పలుకరాదు. దానిచే మాత్సర్యము వృద్ధియగును. మాత్సర్యమువలనఁ గలుగని చెడుగొక్కటి లేదు.

ఉ. మచ్చరమున్నచో మదిని
మానగ మందునులేని రోగముౘ్,
గుచ్చితబుద్ధి, దాన సభ
కుం గొఱగామియు, దూష్యబుద్ధి, పె
న్రచ్చలిహంబునందునఁ, బ
రమ్మున సౌఖ్యముసున్న, యంచు నీ
మచ్చరముం ద్యజింపఁగల
మానిసి ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

పెద్దలఁ దిరస్కృతిసేత భావ్యభివృద్ధికి భంగకారిః బాగుపడఁగోరువాఁడు మొదలంట నీగుణమును మాన వల

యును. పరదోషాన్వేషణమే తిరస్కృతికి మూలకందము. కుమార్గగాముల సాహచర్యంబున వారి గుణసంపర్కము చేతను దోషాన్వేషణ మతి యుప్పతిల్లును. దుష్టసాంగత్యము గలవారి కేదిపట్టువడదు? ప్రయత్న మెటవలయు? తిరస్కృతి యొందనవలయు ననుప్రశ్నకు శంకరాచార్యులవా రిట్టు లుత్తర మిచ్చిరి.

తే. గీ. అడగుకువయు యత్నమును నెందు ? సడరవలయు?
దానమం, దౌషధమున, వి ? ద్యాగఱచునెడ;
నెట్టికార్యంబులం దిర ? స్కృతి వలయును?
పరధనాంగనాది భ్రాంతిఁ ? బాపిమైత్రి;

చేది భూపతియగు తమఘోషుండనువానికి (వసుదేవుని చెలియలైన) సాత్వతి యను భార్యయందు శిశుపాలుం డను కుమారుం డుదయించెను. అతఁడు పుట్టినప్పుడు చతుర్భుజంబులతో లలాటనేత్రంబుతో నుదితుండై రాసభస్వరంబున బిట్టేడ్చుచున్నంజూచి పితరులు భయవిస్మయాధీన మనస్కులైన, వారల కశరీరభూతం బిట్లు వచించె. “ఇబ్బాలకు నెవ్వరెత్తికొనుడు నెక్కుడు బాహులుచక్షు లడంగు వానిచే వీఁడు బ్రుంగు”

ఆమాటలు విని వారలద్భుతంబంది కుమార దర్శనోత్సుకులై వచ్చినవారికెల్ల నెత్తికొన నిచ్చుచుండిరి. మేనత్త కతి వికృతస్వరూపుండగు కుమారుండు జనించినవార్త విని

బలరామకృష్ణులు చూడవచ్చిరి. ఎప్పటియట్ల తల్లిదండ్రులా పుత్త్రకు మొదట బలరాముని చేతికిచ్చి పిదప దామోదరు చేతి కిచ్చిన,

క. అక్కొమరుకు నబ్జనాభుం
డక్కజముగ నెత్తికొనుచు నందఱుఁ జూడన్
గ్రక్కున నొక్కట నడఁగెను
మిక్కిలి చేతులును వాని మిక్కిలి కన్నుల్.

తచ్చిత్రం బుపలక్షించి సాత్వతి యశరీర వాక్యప్రకారము కుమారునకు ముకుందుని వలన మరణంబని యెఱింగి జనార్దను నుద్దేశించి,

క. "కుపథప్రవృత్తుఁడయి వీఁ
డపనయమున నీకనిష్టుఁ డయినను గరుణా
నిపుణుఁడవై నీమఱఁదికి
నపరాధశతంబు సైఁపు మయ్య ముకుందా!"

అని యర్థించిన నట్లకాక యని కొన్నిదినంబులు చేది పురి నుండి కృష్ణుండు రామునితో నిజపురంబునకు మరలె. శిశుపాలుండు బాల్యమునుండి కంసకాల యవన జరాసంధ దంతవక్ర సాళ్వ విదూరథుల సహవాసంబునఁ బ్రమత్తుండై యెల్లవేళలఁ గృష్ణుని ద్వేషించుచుండె. తల్లి యెన్నివలనుల హృషీకేశునిపై ద్వేషము పూనవలదని యెంతచెప్పినను వినినవాఁడు కాఁడు. ఇట్లుండ శిశుపాలుఁడు ప్రేమించిన రుక్మిణిని

క్మిణివివాహంబున నధోక్షజుండు గ్రహించుటచే విరోధము
తింత ప్రబల మయ్యెను. చైద్యుండు కృష్ణుని కార్యము
న్నింటికి కష్టపడుచుఁ దిరస్కరించుచు నిందము సేయుచుఁ
గాలముఁ గడుపుచుండెను. శ్రీకృష్ణుండును మేనత్త కిచ్చిన
మాట మీఱక పైతృష్వసేయు క్షమించుచునచ్చె.

జరాసంధ వధానంతరము ధర్మజుండు సేయు రాజ
సూయమునకు సకలరాజన్యు లాహూతులైరి. యజ్ఞంబు
నిరభ్యంతరంబుగఁ బరిసమాప్తిఁ జెందె. అప్పుడు యాజకసదస్య
గురుద్విజకోటిం బూజించునాఁడై ధర్మతనయుండు కురువృద్ధు
లగు భీష్మాదులంజూచి యిందగ్రపూజార్హు లెవ్వరని యడిగిన
నందఱుఁ దమకుఁదోఁచినరీతుల వచింప వారిపలుకులవారించి
యాపగాతనయుండు "యజ్ఞపురుషు నచ్యుతు నఖిలలోక
పూజ్యుఁ బూజింపు మదియ యజ్ఞఫలం" బనిన యమనంద
నుండు సహదేవోపనీతంబైన యర్ఘ్యం బర్హణీయుండైన వాసు
దేవునకు శాస్త్రోపదిష్ట విధానంబున నొసంగిన దానింజూచి
సహింపనోపక శిశుపాలుండు పాలంభనపరుండై యధోక్షజు
నాక్షేపించుచు నిట్లనియె.

"విశిష్టాచార భాసురులగు భూసురులు నతులిత
విక్రములైన రాజకంఠీరవులు ననేకులుండ గాంగేయ దుర్వ్యవ
సాయంబునం జేసి కష్టచరిత్రు, నికృష్టు, కృష్ణుఁ బూజింపఁదగునే?
వీనిని వృద్ధని తలంచితిరేని వసుదేవాదులు లేరా? ఆచార్యుఁ

డంటివేని కృపద్రోణాదులుగల్గరే? ఋత్విజుం డందురేని కృష్ణ ద్వైపాయనుఁ డుండ లేఁడా? రాజని వచింతురేని యాదవులు రాజు లగుదురే? పూజనీయులైన పురుషులలో వీఁడెవ్వఁడు? ధర్మజా! భీష్ముని యోగంబున బేలవయితి వేల? నీవెఱుఁగక యిచ్చినను దగుదునని యీగోవిందుండు లజ్జావిహీనుండై కైకొన నొప్పునే? క్లీబునకుఁ గన్యాదానంబు సేయుట బధిరునకు శ్రావ్యగీతాశ్రవణంబు సేయుట యూషరక్షేత్రంబున బీజావాపంబు సేయుట కృష్ణున కిట్లు విధిదృష్ట విశిష్టపూజనంబు సేయుట. భూవరప్రవరులెల్ల నగంగ ధర్మరాజాభిధేయంబు నిరర్థకంబుగాఁగ వర్తిల్లితివి. ఇట్టి సదస్సున మాబోఁటి కుండం బోలునే?" యని యెగ్గులాడుచు సహపుత్త్రమిత్రబలుండయి సభఁదొలఁగి చనియె.

అతని పిఱుందన ధర్మనందనుండు చనుచుఁ బ్రియ వచనంబుల ననునయించుచు "ననుజా! భూరిగుణోన్నతులకు ధీరులకు వాక్పారుష్యంబొప్పునే? అది విషముకంటె దహనముకంటె దారుణంబని నీవెఱుంగవే? బ్రహ్మోత్పత్తికాస్పదుండును వేదాది సమస్తవాఙ్మయములందుఁ బ్రకాశితుఁడైనవాఁడును త్రిలోకైక పూజ్యుఁడును నగు కృష్ణుని లోకగురునిగా భీష్ముఁ డెఱిఁగియే చెప్పె. అతని నతనికంటె నెఱిఁగి పలుక నీకరిది. ఇందు దోస మేమున్నది?" అని శిశుపాలుం బటువఱుచుచున్న యన్నృపాలునకు నదీసూనుం డిట్లనును.

"రాగ కోప పరిభూత హృదయమునకు, నల్పరాజ్యరమాంధ బుద్ధికి, ననిమిత్త మహాత్పరివాద శీలునకు, బాలునకు, శిశుపాలునకు ధర్మ మెఱుంగఁబోలు నే? వాని నేల పట్టువఱుతువు?" అని చైద్యునుద్దేశించి "శిశుపాలా! అవినయబుద్ధివై యేల కాఱు లఱచెదు?

క. వృద్ధులోక లక్ష యున్నను
బుద్ధియె యెవ్వరికి, వారిఁ బూజింపంగా
నిద్ధరణీశులలో గుణ
వృద్ధని పూజించితిమి త్రివిక్రము భక్తిన్.

అమ్మహాత్ము సంతుష్టుంజేసిన భువనంబు లన్నియుఁ బరితృప్తినొందు" ననినఁ దామఘోషుండు దీమసంబునఁ గేలు కటంబడి "కులగోత్రహీనుని, మాయకాని, జారుని, చోరునిఁ, బరమేశ్వరునిగా, నిమ్మది వెట్టి కొనియాడుటయు, ధర్మజుం డూఁకొనుటయుఁ, గృష్ణుఁ డందుల కొడంబడుటయు, నాహా! ఎట్లున్న ది? పురోడాశంబు సృగాలంబున కర్హంబగు నే? అన్య కాంత యయిన యంబనపహరించి తెచ్చి యన్నివిధంబుల గోడుగుడిపినవాఁడును, ననపత్యత యను నధర్మంబు గలవాఁడును నగు భీష్ముఁడాడు వచనంబులు ధర్మ్యంబులయ్యేఁగాఁబోలు!" నని పరుషోక్తుల వాసుదేవ శాంతనవులఁ దూలనాడుచుండ,

చ. ఎడపక యర్ఘ్య మచ్యుతున
కిచ్చితి మిచ్చిన దీనికే మొడం
బడమని దుర్జనత్వమునఁ
బల్కెడు వీరుని మస్తకంబు పై
నిడియెదనంచుఁ దాఁజరణ
మెత్తె సభన్ సహదేవుఁ డట్టిచో
నుడిగి సభాసదుల్ వలుక
కుండిరి తద్దయు భీతచిత్తులై.

భీమసేనుండును రౌద్రమూర్తియై నిఖిలక్షత్రియ సంత్రాస జనకంబుగా నలిగి దంతసందష్ట దారుణముఖుండై శిశుపాల నిర్మూలనాభీల సంరంభుండయ్యె. తమ్ముఁడైన నేమి? కొడుకైననేమి? దుష్టుఁడయి పెద్దలఁ దిరస్కరించి నీచపరుష భావంబుల నగ్గలాడిన నెవ్వరు సైరింతురు?

భావికాలజ్ఞుఁడగు భీష్ముఁడు భీమ సహదేవులఁ గను సంజ్ఞల వారింప శిశుపాలుండంతటఁబోక రాజలోకంబు నాక్షేపించుచు రక్షశ్శిక్షకునిమాక్షేక్షణంబులపేక్షించి "స్త్రీగోవధంబు లొనరించిన కతమ్మున లోకేశ్వరుండవైతివే? మఱఁదికి మాటమైన బోటిని దాటించుకొని పోవుటచే నాచారశీలురలో మేటివైతివేమి?" యని వాక్కాలమ్ములనా యమ్ము లెత్తి క్రుమ్మి "రండు. మీరెల్ల రేకమై రణంబున నాకెదురైై కడంగుఁడు. మీ యోగ్యత లించుక చవిచూతుఁగాక" యని

గర్వించి పలికిన చక్రధరుం డఖిల రాజచక్రమ్ము విన నిట్టు లనియె. "తొల్లి మాయత్త మనం బుత్తలపాటు సెందనీక వీని యపరాధశతంబు సహింతునని వాక్రుచ్చియుంటి. వీని యపకృతులు మేరమీఱె. ఇప్పుడును మీరంద ఱెఱుంగ నాయందపకార్య వ్యతిక్రమణం బుపక్రమించి యత్యంత శత్రుండయ్యె. వీని నింక క్షమింపంజాల" నని శిశుపాలుని వంకందిరిగి "నుఱుందీ! నీవే గొప్పవాఁడవు. రమ్మిమర్యాదం దైకొ" మ్మని తన చరణమ్ములకడ ధర్మజుం డునిచిన పళ్లె రమ్ముం గొని విసరివైవ, నది చక్రాకారంబునం దిరుగుచుం బఱతెంచి వానిశిరమ్ము కటుక్కునం ద్రెంచె. వజ్రహతాద్రి తుల్యుండై శిశుపాలుండు భూమింద్రెళ్లె. అంతం బ్రశాంత విఘ్నంబై శుభావహంబై ప్రభూత భక్ష్యాన్న ధనధాన్య సమ న్వితంబై జగన్నాథ రక్షితంబై రాజసూయ మహాధ్వరంబు సమాప్త ప్రయోగంబయ్యె.

14. మతము

ప్రపంచమునం గల మతములకు లెక్కలేదు. ఒక్కొక్క మతమునందు నంతశ్శాఖలు గలవు. హిందూదేశమున వైష్ణ వము, మాధ్వము, స్మార్తము నని, లేక యద్వైతము, విశిష్టా

ద్వైతము, ద్వైతము నని మూఁడుమతములు ముఖ్యమైనవి గలవు. వైష్ణవము, శైవము, శాక్తము, గాణపత్యము, సౌరము, కాపాలికము నని యాఱుమతములును బ్రసిద్ధము లైనవియు. బౌద్ధ క్రైస్తవములును బ్రాముఖ్యత నొందినవియు. మతమన నేమి? ఇన్నిమతములు గలుగఁ గారణమేమి?

మత మనఁగా ననుష్ఠేయధర్మముల బందకట్టు. అనుష్ఠేయ ధర్మములలోఁ గొన్ని తమ మదికి నచ్చకపోవుటచేఁ గొందఱు వానివిడిచి తమ యాచరణీయముల కొక క్రొత్త పేరు గల్పించి మఱికొందఱ కిందు రుచి చూపి తమ సంఘమున కీడ్చుకొని యభివృద్ధి చేయుచుందురు. శాఖోపశాఖలుగా మతములు వృద్ధియగుట కిది ముఖ్యకారణము. ఇట్లెన్ని శాఖలైనను గలిగిన ప్రత్యవాయ మేమియు లేదు గాని వాని మూలమునఁ గలుగు మతాంతరద్వేషము, కలహములు మున్నగునవి హేయములును బాపభాజనములు నగుచున్నవి.

మతస్థాపకులు మహాధీమంతులు. భగవత్సాన్నిధ్యముం బొంద సులభము సమీపము నని వారి కనుభవపూర్వకముగఁ గలిగిన నమ్మకముచే నేర్పఱచిన మార్గములవి. ఇట్టు లుండ నొకమార్గమునఁ బోవువారిని మఱొక మార్గగాము లధిక్షేపించినఁ గలుగు ఫలమేమి? గమ్యస్థాన మందఱ కొక్కటే.

శ్లో. అల్లాదేవో పూజానమాజః
ఖాజీ విదార్ఘ పండిత స్సతముల్లా

ఖల్వామంత్రం వేదశాస్త్రం ఖురాణాం
భాషాభేదో నైవశాస్త్రేషుభేదః.

మహమ్మదీయులు, దేవునల్లా యని, పూజను సమాజని, విద్వాంసుని ఖాజీయని, పండితుని ముల్లాయని, మంత్రమును ఖల్వాయని, వేదములను ఖురానని, వ్యవహరింతురు. భాషాభేదమైనంతమాత్రమున శాస్త్రభేదము పొసఁగునే? బియ్యమునకుఁ దండులము, అరిసి, చావల్, రైస్ అని భాషాంతర పర్యాయపదములు గలిగినంతమాత్రమున వస్తువుగాని వస్తుతత్త్వముగాని మాఱనియట్టులు మతము లెన్నియైనను నందలి ధర్మములు పవిత్రములయియే యున్నవి. సర్వజన సమ్మతములుగాని మతధర్మము లున్న నవి మతములనిపించుకొనఁజాలవు. వామాచార్య మతాదులు కొన్ని నామావశిష్టములు గాలేదా!

చ. దయయును సత్యముఁ మనుజ
ధర్మము సర్వమతంబులందుఁ బెం
పయి విలసిల్లుఁ గావునఁ బ్ర
పంచమునందు మతంబులన్నియుం
బ్రియమున నాదిదేవుని స్మ
రించెడు నట్టివెయంచు నందఱిన్
నయమునఁ జూచునాతఁడె జ
నంబుల ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

క. అన్నిమతంబులు ప్రియమను
చున్నను నొకమతమునందె యుండఁగవలయున్
గ్రన్నన నొక త్రోవను బో
కున్నను గమ్యమును జేర నోపునె యెవఁడేన్.

పాండురంగని దివ్యక్షేత్రంబున శివభక్తియుక్తుండగు నొక కమసలి యుండెను. అతఁ డెల్లవేళల విఠలుఁడు శంకర కింకరుఁ డనియుఁ బాండురంగని భక్తులు వివేకవిహీనులనియు నీచులనియు నెంచి యెల్లిదముగఁ బ్రల్లదములాడుచుండువాఁడు.

శ్లో. మద్భక్తశ్శంకరద్వేషీ మద్ద్వేషీ శంకరప్రియః
తావుభౌ నరకం యాంతి యావచ్చంద్ర దివాకరౌ

అను భగవద్వాక్యమును లక్ష్యపెట్టఁడు.

చ. రసమునెఱుంగు కోకిల తి
రంబుగ మావిచివుళ్ళు మెక్కెడిన్
విసువక కాకి రావులను
వేములఁ బొడ్చు రసం బెఱుంగమిన్
వసుధఁ గుతర్కవాంఛ గల
వారలు దేవు నెఱుంగరంచు దు
ర్వ్యసనముఁ దర్కమున్విడెడు
నాతఁడె ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

అను నుత్తమనీతివాక్యమును సంస్మరించువాఁడుకాఁడు.

ఇట్లుండ నప్పత్తనమున రుక్మిణీరమణ చరణ కమల సేవామధుపానమత్తద్విరేఫుండగు నొక భక్తశిఖామణి భక్తవత్సలునకు ముకుట మొకండు చేయించి యర్పింపఁ గుతూహలుఁడై శైవుఁడగు సొన్నారికడ కరుగుదెంచి రత్నభర్మంబులొసంగి రత్నమకుటము రంగనాథునకుఁ జేసియిమ్మని కోరెను. కంసలి కొంతవఱకుఁ జేసి యొసఁగనని పట్టుపట్టి తుట్టతుదకుఁ గొలత తెచ్చి యిచ్చినఁ జేసియిచ్చెద నని వాక్రుచ్చెను. భాగవతుఁ డందుల కొడంబడి కొలత తెచ్చి యిచ్చెను. రత్నకిరీటము పూర్తియయ్యెను. భక్తుఁ డదిగొని భగవంతునకుఁ గైంకర్యముసేయ సమకట్టి పూజాద్రవ్యములుగొని మంగళవాద్యములతోఁ గొంపోయి స్వామిని సేవించి పూజానంతరము బొమిడికము నలంకరింప నది చాలకుండెను. మిగులఁ జింతతో మరల బత్తునియొద్దకాకిరీటముంగొంపోయి "అయ్యా! ఎంతయుఁ దమకంబున నీ చేసియిచ్చిన మకుటము గొనిపోయి విఠలునకు ధరింప నది చాలకపోయె. నేనిచ్చిన మానము నిట్లు తగ్గించి నలుగురిలో నా మానము తగ్గింపఁజూచితివే! ఇది నీకు ధర్మమే!" నానాకమ్మటీఁ "డిదియేమిచిత్ర మిట్లాడుచున్నావు! నీ విచ్చిన కొలతకే చేసితిని నా దోషములేదు. పోనిమ్ము మరలఁ జేసియిత్తు. ఎంత చాలకున్నది?" యన రెం డంగుళములు చాలదని యతఁ డనియె. తరువాతఁ జెడఁగొట్టి మఱిరెం డంగులముల వలయ మధికముచేసి యిచ్చెను.

అదియు నింకను రెండంగుళములు కడమపడియెను. తిరుగు వచ్చెను. ఇదేమి చిత్రమని యగసాలి మరల గట్టించి యీను నా బొమిడీకము బుడుంగునఁ దలదూఱిపోయెను: మరలఁ దెచ్చి వదులని చెప్పి యీయఁ గమసాలి విసిఁగి 'నా వలనఁ గాదు. నా యొద్దికిరాకుపో' మ్మనియె. మఱికొందఱు భక్తులటఁజేరి వారి వివాదముంగని కమ్మటీనిం గాంచి "ఓయీ! నీవ రంగనాథు నాలయమునకుం జని యతని తల కొలతగైకొనుటొప్పు" నని చెప్ప నతండు "నా ప్రాణము పోయినను నా యాలయముం బ్రవేశింప" ననియె: కడకు వారి ప్రార్థనములఁ ద్రోసివేయఁజాల కియ్యకొని కన్నులకు గంతగట్టికొని పాండురంగని యాలయముంజొచ్చి స్వామి సన్నిధి నిలిచి రుక్మిణీశుని శిరంబును దన కరంబునఁ దడవెను. ఏమనఁగల మప్పటి చిత్రము! రంగనాథుఁడు లింగాకారుఁడైనట్టు లతని కరస్పర్శనమువలన నేర్పడెను. "ఏమిది! నా కులదైవమగు వామదేవుని వాసుదేవునిగా నెంచి కన్నులఁ గప్పికొని ద్రోహినైతినే" యని కొలతగొనుట మఱచి కనుల గంతఁ దొలఁగఁద్రోచెను. చూచునుగదా కనులు తెఱచి! లింగమూర్తి మరల రంగనాథమూర్తియై పొడకట్టెను. తటాలున నతఁడు నయనముల మూసికొనెను. పొరపడి పాపమార్జించితినిగదా! యని పరితపించెను. పదపడి ప్రాయశ్చిత్తముచేసికొందునని మదిని సమాధానపఱచుకొని మరలఁ

గొలతగొన గమకించెను. మరల మాధవుఁడు మాధవరూపుఁ డయి హ స్తంబులకుఁ దగిలెను. కమసలి నమ్మక చక్కఁగఁ దడవి చూచెను. సంశయములేదు. ఇతఁడు శివుఁడే యని నిశ్చయచిత్తుఁడై కనులఁ దెఱచెను. అంతలో విఠలుఁడై కానిపించెను. ఇపు డాతఁడు మరలఁ గనులు గప్పికొనలేక పోయెను. శరీరము గడగడ వడఁకఁ దొడఁగెను. అతని హృది నొక మెఱపు మెఱసెను. ఎన్నియో యోజన లొకటి నొకటి వెన్ను దన్నుచు లేచెను. ఊహాపోహాల కొకింత సంగరమయ్యెను.

క. హరి హర భేదము లెంచక
హరి హర నామమ్ము లొకని కైనవయని యా
హరి హర నామము మదిలో
నిరతము భజియించు సుగుణ నిధిగఁ గుబుద్ధీ!

అని తన్నుఁ గుబుద్ధీ! యని సంబోధించుకొనెను. నా పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము లేదనుకొని కడుంగడుఁ బరి దేవనము చేసెను. హరిహర తత్త్వ మప్పు డతనికి సుబోధ మయ్యెను.

మహమ్మదీయవంశ్యుఁడై శ్రీరామచంద్ర పదసేవా రతుండైన కబీరు రామనామ సంకీర్తనా పరవశుఁడై యొక ప్పుడు గోలకొండవాడల సంచరించుచుండ నబాబు విని హర్కారులతో “నన్నచ్చు)తిపుటభేదనంబుగ మనపుటభేద

నంబున మన్మత వ్యతిరిక్త దైవస్మరణము సేయు నీ నామ మాత్ర తురుష్కుని గారాగారంబున బంధింపుఁ” డనఁ దానీషాగారి శాసనము ననుసరించి కబీరును గొంపోయి భటులు చెఱసాలఁ జేర్చి కావలిగాచి యుండిరి. మఱునాఁడు వఱువాతఁ గబీరుఁడు తంబుర చేఁగొని యథారీతిగ వీథుల వెంటఁ బోవుచుండ నబాబు గని కారాశాలకడకుఁ బోయి పాదాపాంద్రడను, శాలకువైచియుంచిన ముద్రలను జూచి శంకితుండై తెఱచిచూడ నందుఁ గబీరు లేమిం జేసి యద్భు తాశ్చర్య నిమగ్నుఁడై రామనామ మహిమంబును సంస్మ రించుచుఁ బరుగునఁ గబీరుని కడ కరుగుదెంచి యతని చరణ ముల కెఱఁగి తచ్ఛాత్రవర్గంబునఁ జేరె.

మఱియొక వేడుక కతం జవిచూఁడుఁడు.

ఒక యగ్రహారమున వేదాధ్యయ సంపన్నుఁడగు నొక వైష్ణవాచార్యుఁడు శిష్యసంతతికి సంత చెప్పుచుండ నొక యద్వైతి యచ్చట కభ్యాగతుండయ్యె. అతనింగని యయ్యా చార్యుఁడు “కృష్ణ! కృష్ణా!” యని కనులు మూసికొనెను. అది గని యా యద్వైతి ‘శివశివా’ యనుచుఁ జెవులు మూసికొనెను. ఆచార్యుఁ డందులకుఁ గటకటపడి శిష్యులతో “చూడుఁడు వీని పోతరము! వీనిఁ జూడరా దని ముకుళిత నయనుండఁ గాఁగాఁ జెవుల సూదులుగ్రుచ్చునట్లు పాపనామో చ్చారణము గావించి మనలనే గాక యీ స్థలమునుసైత

మపవిత్రము గావించుచున్నాఁడు. వీనిని వైశ్యంబ సాగ నంపుఁడు. అద్వైతులకు దానముచేసినవారు మఱుజామున గార్దభములై పుట్టుదు" రనన్నుకు నద్వైతి "యీ ప్రపంచ మునఁ గల గాడిద లన్నియుఁ బూర్వజన్మమున నద్వైతులకు దానమొసఁగిన విశిష్టాద్వైతులేనా?"యనుచు వెడలిపోయెను.

చ. ఇలను వసించునప్పుడె య
నేక నృపాలుర రాజ్యముల్మహిం
గలవని నమ్మి పైకిఁజని
కాంచిన నంతయు నొక్కభూమిగాఁ
దెలసిన యట్లు, కొంచెము మ
తిం బరికింప మతంబు లన్నియుం
దెలియు నభేదలీల నను
ధీరుఁడు ధన్యుఁడు భూతలంబునన్.

15. జీవకారుణ్యము

సర్వప్రాణులయెడ సమబుద్ధి గలిగి యే జీవినిగాని హింసింపఁగూడదని సర్వధర్మశాస్త్రము లేకగ్రీవముగ నుద్ఘో షించుచున్నవి. ఒకఁడు తన్ను హింసించినఁ దన కెంత సంతా

షమో సంకటమో యరసి పరుల కట్లే యని తా నూహించి యహింసామార్గప్రవర్తకుఁడై యుండవలయుటయు మనకుఁ దెల్లంబు. "అహింసా పరమోధర్మ" మనుట మనకుఁ గ్రొత్త కాదు. భగవత్ప్రీతికరంబులైన యష్టవిధపుష్పములలో "అహింసా ప్రథమం పుష్ప" మ్మని యహింసయే మొదటఁ జెప్పఁబడియె. మాండవ్యుఁడు బాల్యంబునఁ దూనీఁగల తోఁకలకుఁ బుల్లలుగ్రుచ్చి విడిచి యవి విలవిల దన్నుకొనుచుఁ బోవుటఁ జూచి వినోదించుటం జేసి తత్ఫలం బనుభవింపఁ గొఱుతవడెనని యహింసావిషయిక పురాణగాథ గలదు.

జీవహింసచేయక మానవులు జీవింపఁగలరా?

మ. హాలికుండెంతయు నోజ దున్నునెడ సీ
రాగ్రంబునం బొంది ప్రా
ణు లనేకంబులు సచ్చు హింస యది యా
నో కాదో వేయేల మ
ర్త్యులు నేలం జరయించుచోఁ బదములం
ద్రొక్కంబడుం బెక్కు జం
తులు హింసావిధి గాదసంగ వశమే
దోషజ్ఞ! యూహింపుమా.

వనములలోఁ జరించు మునులకైన జీవహింస తప్పినది కాదు. కందమూల ఫల పర్ణ శాకనిపీడనముమాత్రము హింస నముగాదే? ఇంతయేల? పంచభూతంబులు జంతుమయంబుల

కావున మనుజుని సకలకర్మములయందును హింస గలదు. హింసకుఁ దొలఁగిన జీవమాత్ర దుర్ఘటమగు.

తే. గీ. హింసచేయనివాఁడు లేఁ డీజగమున
నొకఁడైనను, దను తమ యోపినట్లు
హింస తెరువున కెడగాని యేగవలయు
నదియచూవె యహింస నాఁ జెలఁగుచుండు.

దేవుఁడు ప్రపంచమున నొకటి కొకటి యాహారముగాఁ గల్పించియున్నాఁడు. బృహన్మీనంబులు చిన్నచేఁపలఁదినును. కేసరులు కరుల నెరగొను. శార్దూలంబులు హరిణంబుల నాహరించు. హరిణంబులు పచ్చికమేయును. మనుష్యులు మాంస శాక ధాన్యాదుల మెక్కుదురు. ఇట్లొకటి కొకటి యాహారముగా నేర్పడియుండ, సర్వప్రాణు లెరకొఱకొన రించు సమస్తకృత్యములు హింసయందుఁ జేరుచున్నవి!

భగవంతుని యుద్దేశ మిదియే యైయుండునా? యని యొక మనుజుని విషయమున విచారించిచూతము.

మనుష్యేతరప్రాణులకు నాహారము మనుజునకువలెఁ గాక యప్రయాసముగ లభించుచున్నది. పిపీలికామూషికా దులు కొన్ని దక్కఁ దక్కినవానికి మఱొకపూటకని దాఁచు కొను గుణము లేదు. ఆపిపీలికాదులకు సహిత మా గుణము మనుష్య సన్నిహితప్రవర్తనముచేతనే నిశ్చయింపనైతి యయ్యె

డిని. పురుషోత్తముండు తొలుత మానవులకు నట్లే సునాయాస
సాధ్యముగ నాహార మిచ్చియుండెను. అనఁగాఁ దమంత పండి
రాలిన ఫలములను బరిపక్వధాన్యాదులఁ బచనముచేయ నవస
రము లేక యట్లే తినఁదగినవానిని మనుజున కొసంగియుండెను.
కార్చిచ్చునఁ గాలిన కందమూలంబుల నొకపరి దిని రసనా
చాపల్యంబున రుచిమరఁగి మరల మంటలఁగాల్చి తిన నారం
భించి పదపడి భోజ్యవస్తువుల నొంటిరెంటిని మేళవించి మెసవి
యట్టె యట్టె జను లిప్పటి యిట్టిస్థితికి వచ్చిరి. పక్వము మేళ
నము లేని కాలమునఁ బురుషుని గుణము శుద్ధసత్త్వమయమై
యుండెను. పక్వమేళన పరిణామంబున నత్యుష్ణమునఁ బైత్య
శీతము లుదితంబులైనట్టులు సత్త్వమున్న రజస్తమంబు లుత్ప
న్నంబులయ్యె. కాకున్న నే ప్రాణికిని లేని యిన్ని పరిణామ
ములు! ఇన్ని విపర్యయంబులు! ఇన్ని చిత్రవిచిత్రభోరణులు!
ఇన్ని రోగములు! ఇన్ని బుద్ధులు! మనుజున కెట్లుగలుగు? ఇది
నిశ్చయముగ మనుజుని స్వయంకృతాపరాధమే. దైవ నిర్మిత
ప్రసాదము నిర్వ్యవసాయ నిష్పన్నము కావుననే యీపరి
ణామ దశలయందు విరక్తిచెందిన విజ్ఞానులు మరల దానినే
కోరుచున్నారు. అందే సుఖము గలదనియు నిర్వచించు
చున్నారు.

చ. కలినృపచేష్టితంబులయి
కానలలోపలఁ బండ్లు బ్రమాఁకులం

గలవు పవిత్రవాహినులఁ
గమ్మని శీతలవారి పూరముల్
గలవు చివుళ్లపాన్పులవి
గైకొనసేరక దీనులై ధనా
ఢ్యుల గవనిన్వసించి సరు
లోలిసహింతురు తీవ్రతాపముల్.

ఇట్టి పరిశుద్ధ సాత్త్వికాహారమును భగవంతుఁడు ప్రసాదించియుండఁ బ్రాణిహింసచేసి మాంసము నాహరించి మనుజులు మదయుతులు గానేల? మాంసాహారులగు జంతువులకు నెట్టి గుణ ముండునో యట్టిగుణమేకదా మాంసాశనులగు మానవులకుఁ గలుగుచుండును. మనుజులు క్రవ్యాదులుగారని మన యవయవములే తెలుపుచున్నవి. సింహవ్యాఘ్రాదులకుఁ బలలంబుంజీల్చి భక్షింపననువుగఁ గోఱలును వాఁడిగోళ్లును గలవు. మనకులేవు. అవి పచ్చి యెఱచిఁ బీఁకికొని తినుచున్నవి. మన ముపస్కరంబులఁ గలిపి వండికొని తినుచున్నారము. నైసర్గికముగ వానికది యాహారము కాఁగా నపచేళిమంబుగ మన కగుచున్నది. దేనిని వదలిన మనము బ్రదుకఁజాలమో యాతరగతిలో నిది చేరకున్నది. మాంసాహారము హింసకే మనుజుని బురికొల్పుచున్నది. కాన హింసాకరమును దుర్గుణప్రదంబును నగు మాంసాహారంబును దుదముట్ట విసర్జింప వలయును. పౌలసుదిండులఁ గూర్చిన చరిత్రములు పెక్కులు మనము వినమా?

వంగ వరి మొదలగువానిని మనము పైరు పెట్టుచున్నారము. వాని పక్వస్థితిం గనిపెట్టి కోసికొని మరలఁ బక్వముచేసి మెసవుచున్నారము. వాని నా పక్వస్థితియందు మనము వదలినను నవి చెడుట నిశ్చయము. అవి తమంత రాలి మరల మొలిచినను నొత్తగుటచే వర్ధిల్లఁజాలవు. కాఁబట్టి యట్టివానిని గోసికొన్నను దప్పులేదని యేర్పడుచున్నది. మృగపక్ష్యాదుల విడిచినచో నవి బాగుగ వర్ధిల్లఁగలవు.

ఇట్టివానినిగూడఁ బ్రకృతిసిద్ధములని మనము సమర్థింపవచ్చును. సమర్థింపనేలయన, నివి సునాయాసముగ లభించునవి కావు. బుద్ధిసంపన్నులు యావచ్ఛక్తులఁ బూర్ణంబుగ నెఱపి పడయఁదగినవి.

నడికొతిలోని కప్పకుసైత మాహారము కల్పించిన పరమేశ్వరుఁడు మనుజునకుఁ దగిన యేర్పాటు చేయకుండెనా? పరాపేక్ష లేకుండ మనుష్యేతరప్రాణులు జీవించుచున్నవి. మనుజుఁడు గూడ జీవింపవచ్చును. సర్వేశ్వరుని యుద్దేశమిదియే యని మన మూహింపవలసి యున్నది.

ఇతరప్రాణులవలన మనకుఁ గలుగు నుపయోగము లసంఖ్యాకములు. మనవలన వానికిఁ గావలసిన సాహాయ్యమంతగా నగపడదు. మన సహాయము లేకయే యవి జీవింపఁగలవు. పశువులు దధిక్షీర నవనీతాదు లొసఁగి సేద్యముచేసి పంటలుపండించి యన్నపానీయముల నిచ్చుచున్నవి. బంధు

లాగుచున్నవి. మూటలు మోయుచున్నవి. అవి చచ్చిన
పిదపఁ గూడఁ జర్మరూపమున నుపకరించుచున్నవి. కావుననే
గోవు మాతృసమ మని పెద్ద లనిరి. అట్టి గోవుల వధించు
టెంతపాతకము? ఎంత కృతఘ్నత? బక్కచిక్కిన యెడ్ల
బండ్లకుఁ గట్టి తోఁకలు నులిమి కూసులతో నడుములు
ప్రక్క లెముకలు విఱుగఁ జఱచు టెట్టి ఘోరకృత్యము? ఇంత
కన్న నొక్కపరి ప్రాణముతీయుట మేలు. మనకుఁ బెక్కు
విధముల నుపకరించు ప్రాణులనే మనుజులు హింసించి విశ
సించి భక్షించుచున్నారు. మన కుపకరింపని వృక వ్యాఘ్రా
దులజోలికిఁ బోరు!

మనవలె భావవ్యక్తము సేయఁ బశ్వాదులకు నోరు
లేమిచే నవి మనము చేయు హింసల నోర్పుమెయి సహించు
చున్నవి. అట్టి నోరులేని జీవుల నెంతయుఁ గనికరమున
నరయవలయు. సకలమతము లందును దయాసత్యములు
ప్రధానగుణములుగాఁ జెప్పఁబడుచున్నవి. నిర్దయుని తదితర
నిఖిలధర్మములు నిరర్థకములు.

"దయయు సత్యంబు లోనుగాఁ దలఁపఁడేని
కలుగనేటికిఁ దల్లుల కడుపుచేటు"

అని భాగవత ధర్మము.

దయావంతు నెల్లరు ప్రేమింతురు. బౌద్ధమతస్థాపకుఁ
డైన గౌతముని లోకులెల్లఁ బ్రేమింప నాతని భూతదయా
మహత్త్వమే కదా కారణము!

తే. గీ. అన్ని తపములకును బెద్ద ♦ యన్నిదాన
ములకు నెక్కువ యన్నినో ♦ ములకు హెచ్చు
అన్నితీర్థములకును గ ♦ న్నాకు వినుము
భూతదయకంటె ధర్మంబు ♦ భూమిలేదు.

16. యత్నము

తే. గీ. పౌరుషంబు దైవంబు తో ♦ డ్పాటులేక
ఫలముఁ బొందంగనేరదు ♦ పార్థివేంద్ర!
విత్తు సహకారి గాకున్న ♦ రిత్తనేల
వంధ్యమగుఁగాక తా ఫల ♦ వంతమగునె?

పురుషప్రయత్న మేడుపాళ్లును దైవయత్న మొకపాలును గార్యసాఫల్యమునకు వలయునని విజ్ఞు లందురు. యత్నమే లేక దైవమును గోరుట యజ్ఞుల లక్షణము. సకాలమునఁ గృషిసేయ కూరకుండి పంటకాలమునఁ గొడవలి గొని పొలమున కేగిన ఫలముఁ బడయనగునే! యత్నంబు పూర్ణంబుగ నుండియు దైవము లేకపోయినను గార్యము నెఱవేఱదు.

శ్లో. జాతం బ్రహ్మకులే Z గ్రజో ధనపతిర్యః కుంభకర్ణానుజః
పుత్రశ్శక్రజితా స్వయందశశిరః పూర్ణద్భుజావింశతిః

కామః పంచశరారథస్తు విజయే మధ్యే సముద్రంగృహం
సర్వం నిష్ఫలితం తదేవ విధినాదైవే బలే దుర్బలే.

పుట్టినది బ్రహ్మవంశమున. అన్న ధనాధిపతియగు కుబేరుఁడు. తమ్ముఁడు లోకము లెక్కటి మ్రింగఁగల కుంభకర్ణుఁడు. కుమారుఁ డింద్రుని జయించినవాఁడు. తనకుఁ బది తలలు. ఇరువది చేతులు. రథము పుష్పకవిమానము. పట్టణము సముద్రముద్రితమగు లంక. ఇంత యుండియు దైవము తనకు లేనికతన సర్వము నిష్ఫలమయినది.

శ్లో. అప్సుప్లవంతే పాషాణా మానుషాఘ్నంతి రాక్షసాః
కపయః కర్మ కుర్వంతి కాలస్య కుటిలాగతిః

ఱాళ్ళు నీటఁ దేలుచున్నవి. మనుజులు మనుజాశనులఁ జంపుచున్నారు. కోఁతులు కార్యము లొనర్చుచున్నవి. కాలమెంత వక్రించినది? అని రావణుఁడు వాక్రుచ్చెను. నీతిమంతు లొనరించు కార్యము లనేకములు చెడుచున్నవి. నీచులు పూనిన పెక్కు పనులు సఫలీకృతము లగుచున్నవి. కార్యారంభమునైనను చేయక మిన్నకయున్నవారికిఁ దమెంత ఫలంబు లభించుచున్నది. కొంద ఱాయాసపడియు విఫలు లగుచున్నారు. దానధర్మము లెన్నియోచేసి నోము లెన్నేని నోచి యాత్రలు చేసి మ్రొక్కులు చెల్లించి మోహాతిశయంతులైనవారికిఁ బుత్త్రులు పుట్టకున్నారు. దైవమా! ఈ పూట కూటికి లేదే? మాకు బిడ్డలేల? వలదు వలదను నిఱు

పేదలకుఁ గడుపెడు నిసుఁగులు గలుగుచున్నారు. ప్రపంచ మందుఁ జిరజీవులై యుండఁదగిన మహాత్ము లల్పాయుష్కులై పరమపదించుచున్నారు. పాపులు పూర్ణాయుష్మంతు లగుచున్నారు. ధనము చేరఁదగిన ధర్మాత్ములయొద్దఁ జేరకున్నది. లోభులచెంతఁ జేరుచున్నది. అపూజ్యులు పూజ్యులగుచున్నారు. పూజ్యులు నిరసింపఁబడుచున్నారు. ఇంతకుఁ గారణమేమి?

తే. గీ. కార్యఫలములయెడఁ దాన కర్త ననుట
కడు నెఱుఁగమిఁ జువ్వె తాఁ గర్తయేని
దగిలి తనదైన కార్యజాతంబు నెల్లఁ
జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ జేయరాదె?

కళింగ విషయాధీశుఁడగు బృహత్సేనునకుఁ బ్రియపత్ని యగు కనకలత యను లతాంగివలన హేమప్రభ యను పుత్రికారత్న ముదయించెను. ఆబాలిక మిగుల గారాబముచేఁ బెంపఁబడి పదునాలుగేండ్లు గడప నిండుజవ్వనియై యన్వర్థనామయై రాట్కుమారలోచనలోకంబులఁ జకితులుగావించుచుండెను. అక్కన్యకా రూపయౌవనగుణలోభులై రాకుమారులు బృహత్సేనునకు సందేశ మంపువారును, రాజకన్యకే రహస్యముగ గాయబార మంపువారును, నన్నుఁబరిణయంబు గమ్మని పద్యములతోఁ బత్రికలంపువారును, దైవజ్ఞుల నడుగువారును, దైవప్రార్థనము గావించువారును నైరి. బృహత్సేనుఁ

దపుత్త్రకుం డగుటచే భాగినేయునకుఁ బుత్త్రికనిచ్చి యిల్లటిక ముంచుకొనఁ దలంచియుండెను. రాణియగు కనకలత తన యన్నకొడుకున కీయ నుద్దేశించి యుండెను. రాజు నుద్దేశము రాణికిని రాణియుద్దేశము రాజునకును సరిపడదయ్యె. తుదకు రాణినిమీఱి రాజును రాజునకుఁ జెలియనీక రాణియు సాహసించి తమ యిచ్ఛల నగ్గించుకొను ప్రయత్నములతో నదను వేచియుండిరి.

ఇట్టితరుణమున సురలు సురజ్యేష్ఠునింగని "పితామహా! నీచేఁ బ్రాణులనొసట లిఖియింపఁబడు వ్రాఁత తప్పదని విందుము. కళింగ రాజదంపతుల యుద్దేశములలో నేది నెఱవేఱునో యానతీయవే" యనుచు పరిపృష్టి సుపర్వుల కిట్లనియె. "ఆకళింగ రాజపుత్త్రిక, ప్రభుని మేనల్లునకుఁగాని ప్రభ్వీసోదర పుత్త్రునకుఁ గాని భార్యగా దానినుదుట వ్రాయఁబడలేదు. రాఁగల శుద్ధ పంచమీ గురువారము దయమున పదిగడియల కాపట్టణమున నగ్రహారాల నొక పర్ణకుటీరమున నివసించు పుట్టుదరిద్రుండగు నొకకుష్ఠురోగి కాయువతి జాయగాఁగలదు!" ఆమాటలు విని వేలుపులు వికావికనవ్వుచు "మీపలుకు లెంతయు నమ్మ నర్హములు కావు. ప్రభునిష్టమేని రాజ్ఞీష్ట మేని కావలయుఁగాక యిట్లగునే? కానిమ్మందలి సత్య మరయుద" మని సత్యలోకముంబాసి సురలోకమునకేగి గరుడునిం బిలిచి "వైనతేయా! నీవారోగిని గొనిపోయి యొక కొండ

బిలమున నునిచి పెనుశిల నొకదాని నాద్వారమున కడ్డువెట్టిర”
మ్మన, నతఁ డట్లు యొనర్చి వచ్చె.

తనుపరి విధాతృముహూర్తము గడచుడు దేవతలెల్ల బ్రహ్మను బరిహసించుచుఁ “దమ వచనము కొనసాగెనా?” యనిరి. కమలాసనుండు “మీరు పోయి కనులారఁ గాంచి వచ్చి నన్నడుగుఁ” డని క్రతుభుజుల కుత్తర మిచ్చెను. అంత వారందఱు గరుడునితోఁ బయనించి యాపర్వతగుహం జేరి మనుజుల కలవిగాని పెనుఱాతి నీవలికీడ్చి లోనికేగి చూచిరి. అప్పటిచిత్రమేమనవచ్చు! రాకుమారియు రోగియు జంపతులై పరమానందంబునఁ దేలుచుండిరి. ఈయసంభవ మెట్లు సుసంభవ మయ్యెనని వారిలోవారాలోచించిరి. మొదలు తుదలు దోఁపలేదు. కడకు గరుత్మంతు నడిగిరి. అతఁ డిట్లనియెను. “నేనీరోగిని గొనివచ్చి గుహయందిడినప్పుడు వాఁ డాఁకలి యని పరిదేవనము చేసెను. దిగులుపడకుమని ఱాతి నడ్డుపెట్టి వచ్చుచుండగా నొకకాంత యొకపేటిక నెక్కడకో కొనిపోవుచు నెదురై యిదియేమని యడిగిన మఱొక మడఁతి కిది బోనపుఁ బెట్టెయనిచెప్ప నేనదివిని యిది యీరోగి కిత్తునని పైనెగరఁ దన్నుకొని కొనిపోయి గుహంబడవైచి వచ్చితిని. ఇంతకన్న నేనెఱుఁగను”

పిదప నాదితేయు లారాకుమారి నడుగఁ బ్రయత్నించు తఱి వేల్పుపెద్ద యటకువచ్చి యిట్లనియె. “రాజున కెఱుక